

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

Etické aspekty přijímání migrantů a role sociální práce v kontextu současné migrační krize

Vedoucí práce: doc. Michal Opatrný, Dr. theol.

Autorka práce: Bc. Jitka Čapková

Studijní obor: Etika v sociální práci

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáváním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Tehezes.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. 6. 2020

.....

Bc. Jitka Čapková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala doc. Michalu Opatrnému, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Uvedení do problematiky migrace.....	8
1.1 Vymezení pojmu migrace.....	8
1.2 Formy migrace.....	9
1.2.1 Migrace vnitřní a mezinárodní.....	9
1.2.2 Směr migrace – emigrace, imigrace, reemigrace.....	12
1.2.3 Doba strávená migrací – krátkodobá, dlouhodobá migrace.....	13
1.2.4 Povaha migrace – dobrovolná, nedobrovolná.....	13
1.3 Teorie migrace.....	17
1.3.1 Neoklasické teorie migrace.....	18
1.3.2 Nová ekonomie pracovní migrace (New economics of labour migration – NELM).....	19
1.3.3 Teorie dvojího trhu (Dual labour market theory).....	20
1.3.4 Migrační teorie světového systému (World systems theory).....	22
1.3.5 Migrační teorie sociálních sítí (Migration networks theory).....	23
1.3.6 Teorie migračních systémů (Migration system theory).....	24
1.4 Migrační krize v Evropě.....	26
2 Přijímání migrantů.....	30
2.1 Migrační politika České republiky.....	30
2.1.1 Strategie migrační politiky.....	31
2.1.2 Oblast mezinárodní ochrany – zákon o azylu.....	32
2.2 Eticky problematické body.....	34
2.2.1 Meze státní suverenity.....	35
2.2.2 Otázka neregulárního statusu.....	38
2.2.3 Otázka ekonomické migrace.....	39
2.3 Lidsko-právní pohled na otázky přijímání migrantů.....	41
3 Globální spravedlnost jako etické východisko pro přijímání migrantů.....	44
3.1 Možnosti pojetí spravedlnosti.....	45
3.2 Liberální teorie globální spravedlnosti.....	46
3.3 Teorie spravedlnosti Johna Rawlse.....	47
3.3.1 Společenská spravedlnost.....	48
3.3.2 Principy mezinárodní spravedlnosti.....	50
3.3.3 Rawlsův pohled na migraci.....	51
3.3.4 Sociální liberalismus.....	52
3.3.5 Kosmopolitní globální spravedlnost.....	53

3.4	Komunitarismus – kritika liberální představy spravedlnosti.....	56
3.5	Východiska pro sociální práci.....	58
3.5.1	Shrnutí poznatků teorií globální spravedlnosti.....	58
3.5.2	Odpovědnost sociálního pracovníka.....	59
3.5.3	Etická reflexe.....	59
4	Sociální práce s migranty.....	62
4.1	Vymezení předmětu sociální práce s migranty.....	62
4.1.1	Oblast vzdělání a trh práce.....	65
4.1.2	Zařízení pro uprchlíky.....	66
4.2	Úloha sociální práce při práci s migranty.....	68
4.3	Vybrané organizace pracující s migranty v České republice i ve světě.....	69
	Závěr.....	72
	Seznam použitých zdrojů.....	74
	Abstrakt.....	81
	Abstract.....	82

Úvod

Migrace a uprchlictví jsou v současné době velmi diskutovanými tématy v rámci celého světa. V době, kdy se v roce 2015 Evropa začala potýkat s velkým přílivem migrantů, jsme se často setkávali s označením uprchlická či migrační krize, což silně působilo na celou společnost a předsťovalo mnoho důležitých otázek týkajících se zejména bezpečnosti a svobody obyvatel evropských států. Teze o tom, že migrace přispívá k rozmanitosti kultur v jednotlivých zemích, není v současné době populární. I když nyní, nelze úplně o situaci s migranty hovořit jako o uprchlické krizi, jedná se o dlouhodobý problém, jakým způsobem se státy Evropské unie vyrovnají s příchodem migrantů, který bude i nadále pokračovat.

Evropa se potýká s přílivem uprchlíků pocházejících zejména z islámských zemí Blízkého východu a severní Afriky. Příčiny této migrace jsou způsobeny více činiteli. V prvé řadě se jedná o důsledek zintenzivnění krize v Sýrii a v Iráku. Vojenské konflikty a politická nestabilita, ale nejsou jedinými faktory, které stojí za masovým přílivem migrantů do zemí Evropské unie. Rozhodnutí migrantů také v mnoha případech ovlivňuje touha po lepším a bohatším životě.

Tento důvod k migraci je velmi diskutabilní a ekonomičtí migranti vyvolávají velký nesouhlas veřejnosti s přistěhovalectvím a způsobuje ve společnosti spíše nepřátelský postoj vůči imigrantům. Vstupními body pro cesty do států se silnějšími ekonomickými podmínkami, jako je např. Německo, Rakousko, Švédsko, Francie, jsou hlavně Itálie a Řecko. Středozemní moře tak představuje cestu, kterou se migranti pokoušejí vstoupit do Evropy, aby zde našli stabilitu, bezpečnost a příležitosti pro svůj další rozvoj. Nutno dodat, že tato cesta se pro ně mnohdy stane osudnou.

Díky nejistotě a nepředvídatelnosti vývoje této situace vzniká ve společnosti pocit ohrožení a tím i negativní postoj vůči migrantům. Velmi také záleží na postoji majoritní společnosti, ve které tyto skupiny žijí. Pokud ve společnosti panuje rasismus, velká nezaměstnanost a všeobecný nedostatek příležitostí pro cizince, nedochází ke vzniku pocitu sounáležitosti a jedinci se ve své nové vlasti necítí dobře, nepřijímají její hodnoty a uzavírají se do své komunity. Může dojít až k sociální izolaci. Tato situace představuje pro sociální práci velkou výzvu.

Debatě o imigraci v politickém a mediálním diskursu dominují především otázky týkající se oblasti ekonomiky a kultury. Klíčovými ekonomickými otázkami jsou otázky týkající se sociálních dávek, nákladů na zdravotní péči a bydlení a dopady na mzdy a pracovní místa pro občany dané země. Kulturní otázky spočívají v tom, zda bude národní identita oslabena, zda je multikulturalismus stále udržitelný a zda je narušována

sociální soudržnost potřebná pro demokracii. Často je však přehlíženo, že zde existuje i etický rozměr.

Cílem diplomové práce bude posouzení problematiky související s přijímáním migrantů a předložení možných eticky sporných aspektů, se kterými se bude muset sociální práce vyrovnat. Stěžejní otázkou, která bude posuzována, je otázka přijímání migrantů. Tato otázka bude reflektována na základě vybraných teorií globální spravedlnosti, z nichž se pokusím vyvodit závěry pro realizaci sociální práce. Součástí práce je také popis a role sociální práce s migranty.

V první části práce se zaměřím na uvedení do problematiky migrace, představím zde základní pojmy vztahující se k fenoménu migrace, dále se budu věnovat rozdílným formám a typům migrace a základním teoriím migrace, součástí je také reflexe samotné migrační krize. Tato kapitola by měla představovat základ pro celkově lepší orientaci v tématu.

V druhé části své práce se budu věnovat eticky problematickým bodům souvisejícím s přijímáním migrantů, bude zde reflektována otázka lidských práv, státní suverenity a představena bude také migrační politika.

V třetí stěžejní části práce se zaměřím na vymezení konceptu globální spravedlnosti, jako etického východiska pro přijímání migrantů a realizace sociální práce. Představím jednotlivé teorie globální spravedlnosti a jejich přístup ke spravedlnosti a to zejména s ohledem na globální nerovnost a jejich přístupu k migraci.

V poslední části práce se budu věnovat sociální práci s migranty, zaměřím se na její roli v rámci systému pomoci migrantům, uvedu některá zařízení, ve kterých je sociální práce poskytována a velmi stručně představím vybrané organizace pracující s migranty zejména v rámci České republiky.

Významným zdrojem první části práce byly zejména reporty a publikace zveřejňované Mezinárodní organizací pro migraci, z kterých jsem čerpala při uvedení do problematiky migrace. Pro orientaci v jednotlivých teoriích migrace mi velmi posloužila práce „*Descriptive classifications of migration*“ Fabia Baggia z Institutu pro mezinárodní migraci Scalabrini se sídlem v Říme, a práce Joaquína Aranga, profesora sociologie na Univerzitě Complutense v Madridu a ředitele Centra pro studium migrace a občanství, „*Explaining migration: a critical view*“. Z českých zdrojů pak musím zmínit knihu „*Migrace: historie a současnost*“ od autorů Uherek Zdeněk, Honusková Věra, Ošťádalová Šárka a Günter Vladislav.

Velkou inspirací pro druhou část práce mi byla publikace Josepha Careense „*Imigranti a právo na pobyt*“, kde jsou na základě diskuze předkládány různé názory na řešení postavení migrantů.

Pro vymezení konceptu globální spravedlnosti mi byly cenným zdrojem knihy „*Globální spravedlnost a demokracie*“ a „*John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*“, které mi posloužili jako výchozí bod pro orientaci v daném tématu.

K etické reflexi mi velmi dobře posloužila kniha německého filosofa Roberta Spaemanna „*Základní mravní pojmy a postoje*“.

1 Uvedení do problematiky migrace

Velké přesuny obyvatel nejsou v dějinách lidstva rozhodně ničím novým. Migrace lidstva provázela celou její historií a představuje tak zcela přirozený úkaz v dějinách lidstva. Pohyb lidí nám ukazuje trendy sociálních změn. Migrace je ovlivněna sociálními, kulturními, ekonomickými a politickými faktory. Z historického hlediska během procesu industrializace a hospodářského rozvoje migrovali lidé z vesnic do měst, aby si zvýšili svoji životní úroveň. Na soudobou mezinárodní migraci můžeme také pohlížet jako na jev, který je součástí procesů spojených s globalizací. V rámci globalizace se neřeší pouze ekonomické či politické otázky, ale také otázky kulturní globalizace. Svět se stále více a více propojuje, ekonomicky, technologicky, kulturně, jsme si více navzájem podobní. Migrace má velký vliv na rozvoj průmyslu a obchodu a v konečném důsledku ovlivňuje hospodářský a sociální rozvoj země.

Samotná sociální práce se stále častěji ocitá v popředí otázek týkajících se přistěhovalců a jejich integrace a znalost problematiky migrace může napomoci k efektivní praxi sociální práce v době, kdy musí počítat s rostoucím počtem klientů z řad přistěhovalců a uprchlíků.

V následující kapitole se budu zabývat představením základních pojmů vztahujících se k fenoménu migrace. Nejprve se zaměřím na samotné vymezení pojmu migrace. Dále se budu věnovat rozdílným formám a typům migrace a základním teoriím migrace. Důležitou podkapitolou pak bude reflexe samotné migrační krize.

Cílem této kapitoly, jak je již z názvu patrné, je uvedení do problematiky migrace a migrační politiky. Zároveň by měla tato kapitola představovat základ pro celkově lepší orientaci v tématu.

1.1 Vymezení pojmu migrace

Definic či vymezení pojmu migrace existuje velké množství. Pokud to velmi zjednoduším, tak ve většině definic se setkáváme se slovem pohyb či přesun lidí z jednoho místa na druhé. To zda je ten pohyb učiněn v rámci hranic státu či se jedná o přesun přes státní hranice, nám již naznačuje typ migrace tj. mezinárodní a vnitřní. Také se v definicích objevuje i co může být příčinou tohoto pohybu a zda je přesun dobrovolný nebo vynucený.

Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration – IOM) definuje pojem migrace jako: „*Pohyb osob nebo skupiny osob přes státní hranice nebo uvnitř státu. Jedná se o pohyb obyvatelstva, který v sobě zahrnuje jakýkoliv druh pohybu lidí z místa na místo bez ohledu na jeho délku, a příčiny. Pojem*

*migrace zahrnuje pohyb uprchlíků, vysídlených osob, ekonomických migrantů a osob cestujících za jiným účelem včetně sjednocení rodiny.*¹

Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky (OAMP) ve svém výkladovém slovníčku uvádí, že migrace je: „*přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární).*“²

Pojem migrace můžeme v češtině popsat také slovem stěhování. Jedná se o přesun (pohyb) člověka z jednoho místa na druhé většinou za účelem nalezení dočasného či trvalého místa pobytu. Tento pohyb může být brán jako pozitivní změna nebo jako vynucené rozhodnutí, může se také jednat i o přemístění člověka proti jeho vůli. Nicméně ne každý pohyb člověka můžeme považovat za migraci. Krátkodobé návštěvy či každodenní dojíždění za prací nelze za migraci považovat. Migrace má většinou tři základní charakteristiky: změnu bydlení, změnu zaměstnání a proměnu v sociálních vztazích.³

1.2 Formy migrace

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, existují různé formy migrace. Tyto formy či typy migrace většinou vyplívají z určitých aspektů jakým je např. prostor (geografické vymezení), směr migrace, čas strávený migrací a povaha či důvod migrace. Některé formy migrace se prolínají ve více aspektech. Jsem si vědoma, že se nejedná o kompletní výčet, nicméně jsem se snažila vycházet z aktuálně nejvíce diskutovaných témat, týkajících se migrace. Podle výše uvedených aspektů lze tedy rozlišit několik typů migrace.

1.2.1 Migrace vnitřní a mezinárodní

Za migraci vnitřní považujeme pohyb osob probíhající uvnitř státu. Může se jednat o pohyb mezi venkovem a městem, migraci uvnitř nějakého regionu či určité oblasti. Mezinárodní migrací se pak myslí pohyb mezi státy. „*Klíčovým znakem v tomto odlišení je, zda osoba či skupina osob překročily státní hranice, a to buď na krátkou*

---

¹ Key Migration Terms. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2020 [cit. 2020-05-02]. Dostupné na WWW: <https://www.iom.int/key-migration-terms>

² Slovníček pojmů OAMP. *MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2020 [cit. 2020-05-02]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

³ Srov. UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠŤÁDALOVÁ, Š.; GÜNTER, V. *Migrace: historie a současnost*, s. 7.

vzdálenost (sousední země), na delší vzdálenost v rámci jednoho kontinentu nebo mezi jednotlivými kontinenty.“⁴

Stanovit přesný počet vnitřních migrantů je složité, některé státy nemají přesné přehledy. V roce 2000 přišel Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme – UNDP) s celkovým odhadem 740 milionů vnitřních migrantů. Je zřejmé, že čím má daná země více obyvatel, tím má i více vnitřních migrantů. Největší počet vnitřních migrantů má tak Indie a Čína. Ústředním důvodem pro zohlednění vnitřní migrace je stěhování lidí z venkova do měst. Tento „přechod do měst“ se stal jedním nejdůležitějším klíčovým ukazatelem rozvoje dané země.⁵

Velmi zajímavým a dle mého názoru aktuálním tématem je otázka pohybu turistů. Turisté se obecně nepovažují za migranty, přemísťují se pouze krátkodobě pro rekreační účely. Nicméně masivní cestovní ruch může mít velký vliv na vývoj země. Na jednu stranu může dané zemi prospět po ekonomické stránce zvláště, když má omezené zdroje jiných příjmů. Na straně druhé může mít příliv turistů i negativní stránku.⁶ Jedná se např. o zvýšení cen nemovitostí v turisticky atraktivních lokalitách či tlak na služby spojené s cestovním ruchem, které narušují život obyvatel a zatěžují místní zdroje. Tato forma krátkodobé mobility má tak dopad na obyvatelstvo, které je nuceno řešit tuto situaci odchodem do jiné lokality v rámci dané země či v krajním případě přestěhováním do jiného státu.⁷

Počet mezinárodních migrantů po celém světě v posledních letech vzrůstá. Odhaduje se, že celosvětový počet mezinárodních migrantů činil v roce 2019 téměř 272 milionů⁸, přičemž téměř dvě třetiny jsou tzv. pracovní migranti. Nicméně ve srovnání s celkovou světovou populací toto číslo tvoří pouze 3,5%, což znamená, že převážná většina lidí na celém světě, přesněji 96,5%, žije v zemi, kde se narodili. Prognózy, které byly stanoveny pro rok 2050, jsou již překročeny. Odhadovaný počet migrantů v roce 2050 byl stanoven na 230 milionů (2,3% světové populace). Rozsah a rychlost migrace je tak velmi obtížné předpovídat, jelikož je migrace úzce propojena s kritickými událostmi, jako je např. politická nestabilita, hospodářská krize či konflikt. Stejně tak je spojena s dlouhodobými trendy kam můžeme zařadit demografické změny, ekonomický rozvoj, komunikační technologie a dopravní dostupnost. Mezinárodní migrace není jednotná, je formována v průběhu mnoha let v odlišných migračních vzorcích (migrační koridory), na kterých se podílejí výše zmínění činitelé. Největší migrační koridory vedou z rozvojových zemí do zemí se silnou ekonomikou, jako jsou

⁴ ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, s. 10.

⁵ Srov. SKELDON, R. *International Migration, Internal Migration, Mobility and Urbanization: Towards More Integrated Approaches. Department of Economic and Social Affairs*, s. 4–5.

⁶ Autor uvádí jako příklad Benátky, nicméně vyhrocená situace je i např. v Barceloně nebo na Mallorce, kde se již objevily i útoky místních na turisty.

⁷ Srov. SKELDON, R. *International Migration, Internal Migration, Mobility and Urbanization: Towards More Integrated Approaches. Department of Economic and Social Affairs*, s. 7.

⁸ Pro srovnání v roce 2 000 to bylo 173 milionů migrantů.

Spojené státy americké, Francie, Ruská federace, Spojené arabské emiráty a Saudská Arábie. Předpokládá se, že takto natavený model migrace zůstane po mnoho let stejný.⁹

Vzhledem k nárůstu migrace z rozvojových zemí dochází i ke zvýšení remitencí, tj. financí, které posílají migranti pracující v zahraničí domů svým rodinám. Odhadovaný objem remitencí dokonce přesahuje částku vynakládanou na oficiální rozvojovou pomoc. Dalším trendem, se kterým se můžeme setkat, je měnící se prostorové chování migrantů, kteří se objevují v oblastech, které s velkými počty příchozích migrantů neměly zkušenosti, ba právě naopak, samy tyto země dříve patřily převážně mezi zdrojové oblasti migrace. Jedná se zejména o jižní Evropu (Španělsko, Portugalsko, Itálii a Řecko), střední Evropu (nejvíce Českou republiku), státy Perského zálivu nebo nově industrializované země v jihovýchodní Asii.¹⁰

Během posledních dvou let byla migrace způsobena několika konflikty např. v Sýrii, Jemenu, Středoafričké republice, Demokratické republice Kongo a Jižním Súdánu. Se závažnou politickou nestabilitou se potýkají miliony Venezuelanů. K migraci ve velkém měřítku způsobená riziky spojenými s klimatem a počasím došlo v mnoha částech světa v letech 2018 a 2019 např. v Mozambiku, Filipínách, Číně, Indii a Spojených státech amerických.¹¹

Analýza údajů podle geografických oblastí poskytuje další informace o aktuálních trendech. Na obrázku číslo 1 je znázorněn nárůst počtu mezinárodních migrantů (v milionech) v posledních čtrnácti letech. Více než 60% všech mezinárodních migrantů po celém světě žije v Asii nebo v Evropě.

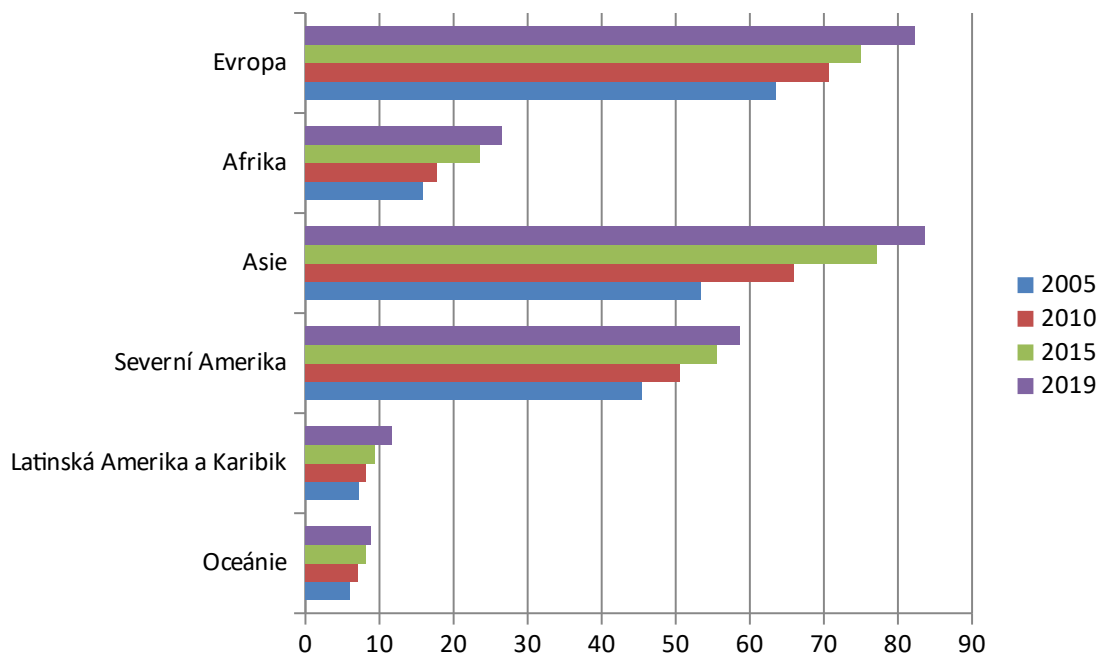
---

⁹ Srov. World Migration Report 2020. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2019 [cit. 2020-01-27]. Dostupné na WWW: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

¹⁰ Srov. HASMAN, J.; NOVOTNÝ, J. *Kdo, odkud, kam a s kým: prostorová příbuznost migračních skupin na globální, národní i lokální úrovni*, s. 8.

¹¹ Srov. World Migration Report 2020. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2019 [cit. 2020-01-27]. Dostupné na WWW: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

Obrázek č. 1: Počet mezinárodních migrantů (v milionech) ve světě podle cílové oblasti pobytu v letech 2005–2019¹²

1.2.2 Směr migrace – emigrace, imigrace, reemigrace

Zejména z pohledu terminologie je důležité zmínit i dělení podle směru migrace. Podle směru migrace můžeme tedy hovořit o emigraci a imigraci. Emigrací rozumíme vystěhování se ze země původu a imigrací naopak přistěhování do jiné země. Můžeme se také setkat s pojmem reemigrace. O reemigraci hovoříme při vystěhování (emigraci) jedince ze své původní země a jeho pozdějším zpětném návratu (imigraci) do této země.¹³

Existuje i další rozlišení dle směru migrace jako např. tranzitní či cirkulární migrace. Tranzitní migrací je myšlena migrace přes jiný stát či státy bez úmyslu zde setrvat, záměrem je dostat se do preferované či cílové země. Cirkulární (opakující se) migrace se týká zejména dočasné pracovní migrace, kdy jedinec migruje opakovaně z jedné země do druhé.¹⁴ Cirkulární migraci lze zařadit i mezi níže uvedenou formu migrace, kde hraje roli časový aspekt.

¹²Srov. World Migration Report 2020. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2019 [cit. 2020-01-27]. Dostupné na WWW: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

¹³Srov. BAGGIO, F. Descriptive classifications of migration. *Simiroma.org* [online]. Scalabrini International Migration Institute [cit. 2020-05-15]. Dostupné na WWW: <http://www.simiroma.org/Baggio/TS109/Classification%20Baggio%20EN.pdf>, s. 2.

¹⁴Tamtéž.

1.2.3 Doba strávená migrací – krátkodobá, dlouhodobá migrace

Podle délky pobytu v novém státě rozlišujeme krátkodobou a dlouhodobou (trvalou) migraci. K tomu, abychom rozlišili, zda se jedná o dlouhodobou nebo krátkodobou migraci, můžeme orientačně použít hranici jednoho roku, kterou ve své definici migrace uvádí Organizace spojených národů, ta za migranta označuje osobu, která žije rok či déle mimo svůj domov. Coby krátkodobý migrant se označuje osoba, která v přijímající zemi pobývá déle než tři měsíce a méně než rok.¹⁵

Časový aspekt se také promítá do imigrační politiky daného státu a následné legislativy, která upravuje podmínky pro vstup a pobyt migrantů na jejím území. V České republice se tak můžeme setkat s krátkodobým pobytem, který je udílen na dobu maximálně tří měsíců, dlouhodobým pobytem, jenž je udílen nejméně na 90 dní a trvalým pobytem, který žadatelé získávají po pěti letech nepřetržitého dlouhodobého pobytu na území České republiky.¹⁶

Další formou migrace, kde hraje roli časový aspekt je tzv. sezónní migrace, opakující se forma migrace u které je délka pobytu kratší než jeden rok a která je spojena s konkrétními pracemi závislými na ročním období (např. zemědělství, cestovní ruch, lesnictví).¹⁷

1.2.4 Povaha migrace – dobrovolná, nedobrovolná

Velmi důležitý aspektem při rozlišení forem migrace je dobrovolnost či nedobrovolnost migrace. Zvláště v současné době, kdy je společnost konfrontována s přílivem migrantů, je toto téma poměrně hojně diskutováno a povaha či motivy migrace mají často vliv na přijetí migranta a jeho začlenění v dané společnosti. S dobrovolností či nedobrovolností migrace souvisí i jednotlivé motivy (důvody) vedoucí k migraci. Hranice mezi dobrovolnou a nedobrovolnou migrací mohou být v některých případech velmi tenké a je těžké to jednoznačně odlišit.

Je-li migrace výsledkem svobodné volby, mohou být důvody a motivace pro dobrovolnou migraci následující:

- ekonomické nebo pracovní (např. vyšší plat, lepší pracovní podmínky),
- zdravotní (např. větší dostupnost zdravotní péče, vyšší kvalita zdravotní péče),
- studijní (např. realizace studia na prestižní univerzitě, více možností a dostupnosti v oblasti vzdělávání),

---

¹⁵ Srov. ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, s. 11.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Srov. BAGGIO, F. Descriptive classifications of migration. *Simiroma.org* [online]. Scalabrini International Migration Institute [cit. 2020-05-15]. Dostupné na WWW: <http://www.simiroma.org/Baggio/TS109/Classification%20Baggio%20EN.pdf>, s. 2.

- turismus,
- náboženské (např. náboženské poutě k posvátnému místu),
- podnikání (např. více podnikatelských příležitostí)¹⁸

O nucené (nedobrovolné) migraci, hovoříme v případě, kdy jsou jednotlivci přinuceni k migraci vzhledem k hrožícímu nebezpečí způsobenému např. probíhajícím konfliktem, přírodními katastrofami, pronásledováním, diskriminací.¹⁹

Pojmy spojené s vynucenou či nedobrovolnou migrací:

Uprchlík – podle Úmluvy Organizace spojených národů o statutu uprchlíků z roku 1951 a jejího protokolu z roku 1967²⁰ jsou uprchlíci jedinci, kteří odešli ze své vlasti kvůli „*oprávněným obavám*“ z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, členství v určité sociální skupině nebo politickým názorům a kteří se nacházejí mimo zemi jejich státní příslušnosti nebo trvalého pobytu a kvůli tomuto strachu nejsou schopni nebo ochotni se vrátit.²¹

Ani splnění těchto podmínek nedává takto postiženému jedinci právo na přiznání mezinárodní ochrany. Získává jen právo na to, aby požádal o přiznání statusu uprchlíka. Jednotlivé státy si tak mohou ve svých prováděcích předpisech určit co je např. pronásledování či kdo je uprchlík. Neposkytnutí mezinárodní ochrany uprchlíkovi by bylo porušením jak mezinárodního, tak i evropského práva.²²

S pojmem uprchlík bývá ztotožňován institut azylu. Obě tyto označení souvisejí s humanitární pomocí, kterou stát poskytuje osobám, které jsou pronásledovány jiným státem kvůli politickým, rasovým, národnostním náboženským či jiným důvodům. Stejně jako status uprchlíka i azyl nezíská člověk, který se dopustil kriminálního činu a na území jiného státu se chce přemístit, aby se vyhnul trestu. Lidem, kteří emigrují kvůli ekonomickým, nebo sociálním důvodům není rovněž azyl udělován.²³

V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant. Česká legislativa termín uprchlík nepoužívá.²⁴

S postupující debatou o tom jak řešit evropskou uprchlickou krizi se můžeme setkat s pojmem „*falešný uprchlík*“. Toto označení je používáno od devadesátých let 20. století. Pojem falešný uprchlík zpochybňuje legitimitu žádostí o mezinárodní ochranu u lidí pocházejících z oblastí, které nejsou jednoznačně vnímány jako politicky

¹⁸ Srov. BAGGIO, F. Descriptive classifications of migration. *Simiroma.org* [online]. Scalabrini International Migration Institute [cit. 2020-05-15]. Dostupné na WWW: <http://www.simiroma.org/Baggio/TS109/Classification%20Baggio%20EN.pdf>, s. 4–5.

¹⁹ Tamtéž, s. 5.

²⁰ Tzv. Ženevská konvence.

²¹ Srov. Úmluva OSN o právním postavení uprchlíků, čl. 1, odst. A (2).

²² Srov. KOUDELKA, J. *Imigrace a liberalismus: dopady migrace, teorie a možná řešení*, s. 27.

²³ Tamtéž.

²⁴ Srov. DOHNALOVÁ, E. *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*, s. 11.

nestabilní a u nichž se za hlavní důvody imigrace považují spíše ekonomické příčiny. Nicméně používání tohoto termínu je často kritizováno a to zejména z důvodu rigidity v nastavení legitimních důvodů pro udělení azylu, které neodpovídá současnému geopolitickému nastavení světa.²⁵

Jako zjednodušené označení pro lidi, kteří nemají právo na mezinárodní ochranu, respektive důvody pro mezinárodní ochranu u nich nejsou prokázány, se používá termín „ekonomický migrant“. Označení za ekonomického migranta staví lidi do velmi problematické pozice. Je na ně často nahlíženo jako na podvodníky, zejména pokud je země odkud migrují označena za tzv. bezpečnou a to, i za předpokladu, že, volí tuto cestu z důvodu nemožnosti jiné legální cesty. Navíc je zde vytvářen dojem toho, že ekonomická migrace je něco nelegálního a trestuhodného, což v očích veřejnosti postihuje i ty migranty, kteří do země legálně přicestovali za prací, protože jich zaměstnavatelé v dané zemi prostě potřebovali.²⁶

Můžeme se také setkat s pojmem „nepraví uprchlík“. Za nepravé uprchlíky označujeme osoby, které nejsou uprchlíky podle Úmluvy, ale naplňují určité znaky jejich legální definice. Rozdílným znakem oproti uprchlíkům definovaných v Úmluvě je to, že jsou obvykle součástí proudu a utíkají hromadně. Ze svých domovů odcházejí také kvůli okolnostem, které nemohou ovlivnit a kterým se nemohou nijak postavit a jejich setrvání v zemi původu je ohrožuje. Můžeme sem zařadit válečné běžence, kteří utíkají v důsledku vnitrostátního či mezinárodního ozbrojeného konfliktu, ale také ty, co utíkají z důvodů zhoršujícího se životního prostředí, tedy environmentální migranty. *„Mezinárodní právo těmto osobám (univerzálně) nezaručuje žádnou zvláštní ochranu, jako je tomu v případě uprchlíků, ačkoli se stále častěji objevují názory, že by měl být přijat nástroj, který jim bude garantovat obdobné postavení. Prozatím však jejich ochrana na mezinárodní úrovni vychází pouze z obecných lidskoprávních dokumentů. Základem je Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948.“*²⁷

Žadatel o azyl – oběť nucené migrace, která podala žádost o azyl. *„Podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu se jedná o cizince, který požádal Českou republiku o mezinárodní ochranu nebo cizinec, který podal žádost o azyl, resp. o mezinárodní ochranu, v jiném členském státě Evropské unie.“*²⁸

Existence institutu azylu a jeho pravidla si nastavuje konkrétní stát, jenž se dobrovolně rozhoduje, jaké kategorii cizinců azyl udělí. Postavení uprchlíka je oproti tomu upraveno v rámci mezinárodních dohod (Úmluva o právním postavení uprchlíků a Protokol týkající se právního postavení uprchlíků). Pokud se stát zavázal

²⁵ Srov. BAŠTECKÁ, B. Psychosociální krizová spolupráce, s. 219.

²⁶ Srov. UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠŤÁDALOVÁ, Š.; GÜNTER, V. *Migrace: historie a současnost*, s. 81.

²⁷ TETOUROVÁ, E.; VOLEK, D.; OBRAČAJOVÁ, B.; KUTA, M.; ŠAMOVÁ, M. *Migrace, azyl a uprchlictví v EU*, s. 13.

²⁸ JANKŮ, K. Moderní migrace. Stěhování se zvláštním významem. *Sociální studia*, s. 11.

k mezinárodní dohodě o pomoci uprchlíkům, měl by ji také poskytovat. Na rozdíl od azylu, který může a nemusí udělit, jelikož k tomu není nijak nucen. Na druhou stranu, ale může stát osobě, která nemá právo na přiznání mezinárodního statusu uprchlíka, přiznat postavení azylanta.²⁹

Vnitřně vysídlená osoba – osoby nebo skupiny osob, které byly nuceny utéct nebo opustit své domovy nebo místa obvyklého pobytu, zejména v důsledku ozbrojených konfliktů, násilí, porušování lidských práv nebo katastrof, které nepřekročily mezinárodně uznávanou hranici.³⁰

Vyhoštění (deportace, zákaz pobytu) – soudní rozhodnutí, může být soudem uloženo, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku či jiný obecný zájem. V ČR je možné udělit trest pouze pachateli, který nemá občanství České republiky nebo není osobou, které bylo přiznáno postavení uprchlíka.³¹

Současné migrační trendy ovlivňují specifické vlivy, které jsou označovány jako *push* a *pull* faktory. Zjednodušeně je můžeme popsat, jako důvody pro které osoby odcházejí z jedné země do druhé. Push faktory jsou ty důvody (negativní), které podporují emigraci ze zemí původu, zařadit sem můžeme např. válka, málo pracovních příležitostí, špatná lékařská péče, nemožnost svobody náboženského vyznání atd. Pull faktory naopak ty důvody (pozitivní), které podporují imigraci do cílových zemí jako např. bezpečnost, vysoká životní úroveň, svoboda vyznání atd.³²

Jak bylo uvedeno již v úvodu této kapitoly, ne vždy můžeme migranty zařadit do přesných kategorií. Mnoho osob je k migraci životními okolnostmi de facto přinuceno a z úhlu jejich pohledu je migrace ve většině případů nedobrovolná. Největší kontroverzi vyvolávají samozřejmě důvody a motivy k migraci. Dobrovolnost či nedobrovolnost migrace je poté důležitým prvkem nejen pro imigrační úředníky, ale také ovlivňuje do značné míry i postoj společnosti k migrantům. Jak uvádí Štica: „Osoby, které migrují z důvodů vážné sociální a ekonomické situace, nelze jednoduše označit za ekonomické migranty a ne každou pracovní migraci lze beze všeho charakterizovat jako migraci po všech stránkách dobrovolnou, poněvadž také situace hospodářské nouze může být nátlakem ohrožujícím život.“³³

---

²⁹ Srov. KOUDELKA, J. *Imigrace a liberalismus: dopady migrace, teorie a možná řešení*, s. 27–28.

³⁰ Srov. Key Migration Terms. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2020 [cit. 2020-05-02]. Dostupné na WWW: <https://www.iom.int/key-migration-terms>

³¹ Vyhoštění a zákaz pobytu. *Epravo.cz* [online]. 2002 [cit. 2020-04-02]. Dostupné na WWW: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyhosteni-a-zakaz-pobytu-16040.html>

³² Srov. BEJČEK, J. M. *Úvod do práce s rodinami migrantů s udělenou mezinárodní ochranou: právní aspekty uprchlictví, specifika sociální práce s rodinami uprchlíků, integrace a vzdělávání dětí a žáků z uprchlických rodin*, s. 19–20.

³³ ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, s. 15.

1.3 Teorie migrace

Proč lidé migrují, dokážeme s jistotou migraci předvídat, jakými zákonitostmi se migrace řídí? Na tyto a mnoho dalších otázek spojených s fenoménem migrace se snaží odpovědět řada teorií migrace. Počátky moderního zkoumání migrací jsou spojeny s rozvojem přírodních a společenských věd ve druhé polovině 19. století, což souviselo zejména s velkými migračními pohyby, které šly ruku v ruce s urbanizací a industrializací v evropských zemích a v USA. V této době docházelo postupně ke zvětšování ekonomické nerovnosti jednotlivých regionů v Evropě a v celém světě. Veškeré tyto události měly vliv na širokou vědeckou veřejnost, která se začala zabývat nejenom důvody, proč lidé migrují, ale také zákonitostmi, kterými se jejich migrační pohyb řídí.³⁴

Migraci se věnuje celá řada věd. Na migraci se tak můžeme zaměřit optikou sociologů, antropologů, právníků, historiků, demografů, ekonomů nebo třeba politologů. Jelikož se jedná o velmi široký a složitý jev, neexistuje v současné době jednotná teorie migrace a ani samostatný vědní obor, který by se tomuto fenoménu věnoval.³⁵

Vědci se v rámci svého teoretického výzkumu, ve kterém se snaží vysvětlit obecné příčiny migrace za poslední desetiletí, věnují zejména čtyřem základním klíčovým faktorům vedoucím k migraci obyvatel:

1. strukturální síly, které podporují emigraci ze zdrojových zemí (tzv. push faktory),
2. strukturální síly, které podporují imigraci do cílových zemí (tzv. pull faktory),
3. motivace, cíle a aspirace lidí, kteří reagují na tyto strukturální síly a stávají se migranty,
4. sociální a hospodářské struktury, které přispívají ke spojení oblastí emigrace i imigrace.³⁶

Jednotlivé teorie migrace se odlišují ve svých předpokladech a závěrech. Dle profesora ekonomie a sociální politiky na Harvard Kennedy School G. J. Borjase, který se fenoménem migrace zabývá, žádný z existujících teoretických přístupů k migraci neodpovídá současně na všechny tři hlavní problematické okruhy spjaté s migrací. „*Komplexní migrační model by měl umět: předpovědět velikost a směr migračních toků, zohlednit asimilační proces migrantů, a zhodnotit vliv migrantů na přijímací ekonomiku.*“³⁷

³⁴ Srov. UHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*, s. 31.

³⁵ Srov. VOJTKOVÁ, M. Teorie mezinárodní migrace. *Socioweb.cz*, s. 1.

³⁶ Srov. BRÁZOVÁ, V. K. *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*, s. 17.

Díky tomu, že nemáme teorii, která by přinesla jednotnou odpověď na výše uvedené tři otázky, jsou závěry jednotlivých přístupů více méně odlišné či si v některých případech protirečí. Pro plné porozumění fenoménu migrace je tak nutný celostní pohled, který by měl být multidisciplinární a víceúrovňový.³⁸

V následující části kapitoly bych ráda ve stručnosti představila v literatuře nejvíce prezentované migrační teorie.

1.3.1 Neoklasické teorie migrace

Neoklasická teorie migrace je nejstarší a nejznámější teorie migrace, která vznikla ve Velké Británii. Teorie vychází z klasické ekonomické teorie Adama Smithe a migračních zákonů z konce 19. století od Ravensteina.³⁹ Teorie po vzoru zásad neoklasické ekonomické teorie předpokládá racionalitu aktérů, kteří usilují o maximalizaci zisku a zaměřuje se především na rozdíly ve mzdách a dalších podmínkách pro zaměstnance mezi jednotlivými zeměmi a na náklady spojené s migrací.⁴⁰ Podle této teorie a teorií na ní navazujících je příčinou mezinárodní migrace geografická nerovnováha mezi poptávkou a nabídkou práce. V zemích, kde jsou nízké platy, mají lidé tendenci migrovat do zemí s vyšší mzdou. Rozhodnutí o migraci je tedy ovlivněno pracovními příležitostmi a očekávanými rozdíly v příjmech v cílové zemi.

Do teorie neoklasické ekonomie spadají již v předchozí kapitole zmíněné specifické vlivy, které jsou označovány jako *push* a *pull* faktory. Teorie push a pull faktorů tedy na otázku proč lidé migrují, odpovídá: „Protože migranty něco z místa, kde žijí, vypuzuje a něco je naopak do místa, kam migrují, přitahuje.“⁴¹

V rámci mezinárodní srovnávací studie z konce osmdesátých let devatenáctého století Ravenstein odvodil několik poznatků vztahujících se k zákonitostem migrace. Ze statistik vyplynulo, že lidé nejprve migrují do destinací v rámci svého bezprostředního okolí a teprve v případě vidiny vyšších nabídek práce a odměny migrují do vzdálenějších míst. Výjimkou je migrace z Evropy do USA, kde jsou pro migranty mimořádné příležitosti. Dalším poznatkem je, že migrace není nikdy jednosměrná. Migrace probíhá z venkova do měst, která se na úkor vylidňování vesnic rozšiřují. Ženy migrují spíše na kratší vzdálenosti, a pokud migrují na delší vzdálenosti, volí jako cílové destinace ty největší města. S větší lidskou mobilitou a růstem průmyslu roste i migrace. Ravenstein migraci považuje za pozitivní. Lidé dle něho spíše migrují

---

³⁷ PROCHÁZKOVÁ ILINITCHI, C. Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik. *Acta Oeconomica Pragensia*, s. 4.

³⁸ Srov. PROCHÁZKOVÁ ILINITCHI, C. Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik. *Acta Oeconomica Pragensia*, s. 4.

³⁹ Ernst Georg Ravenstein (1834–1913) německý geograf, topograf a statistik.

⁴⁰ Srov. BRÁZOVÁ, V. K. *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*, s. 18–19.

⁴¹ UHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*, s. 33.

z důvodu hledání lepších podmínek pro život, ale už tolik nepočítá s nedobrovolností migrace.⁴²

Ve většině rozvojových zemí migrace není nutně dobrovolná, do hry vstupuje mnoho faktorů, jako je chudoba, občanské konflikty či omezování politických práv. Na druhou stranu, ačkoliv nejsou zejména ekonomické podmínky pro život příliš příznivé a podle logiky neoklasické teorie a její racionality aktérů, by měli lidé usilovat o maximalizaci zisků, tudíž se přestěhovat za lepším, musí se vzít v úvahu i jiné důvody pro to, proč naopak lidé v této zemi zůstávají. Při jejich rozhodování hrají zásadní roli rodinné a jiné sociální vazby.⁴³

K zamyšlení tak může být zejména otázka migrace žen, které vzhledem k sociokulturním zvyklostem dané země nemají možnost tuto zemi opustit.

1.3.2 Nová ekonomie pracovní migrace (New economics of labour migration – NELM)

Tato teorie vznikla jako reakce na předpoklady a závěry neoklasické teorie, které zpochybňuje. Místo na jednotlivce se tato teorie zaměřuje na větší celky, jako jsou rodiny domácnosti nebo komunity. Podstatou je, že rozhodnutí o migraci není pouze individuální rozhodnutí, ale jedná se o strategické kolektivní rozhodnutí celých domácností a rodin, kdy cílem není pouze zvýšení příjmů, ale i zvážení rizik v kontextu selhání trhu práce.⁴⁴

Rizika migrace jsou zmenšeny tím, že do ciziny migruje pouze jedna osoba, která však nadále zůstává s rodinou v kontaktu a rodině zasílá finanční a jiné prostředky, které si v cílové zemi vydělá tzv. remitence. Tato teorie odpovídá empirickým poznatkům současné africké migrace do Evropy, která je „*dnes stále méně připsatelná jednotlivě jednajícím aktérům a kterou je stále více třeba připsat aktérům jednajícím kolektivně jako jsou rodiny, domácnosti, příbuzenstvo a okruhy přátel, kteří chtějí prostřednictvím investic do budoucna minimalizovat životní rizika a zlepšit příjmové šance.*“⁴⁵

Nezanedbatelnou roli při rozhodování o migraci zastává zpětná vazba, kterou jedinci získávají od rodin a přátel ze země, kde jsou zaměstnaní a existující migrační síť.⁴⁶

Maximalizace příjmu migrantů není pojímána absolutně, ale spíše je hodnocena relativně, ve vztahu k ostatním domácnostem v rámci referenční skupiny. Můžeme

---

⁴² Srov. UHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*, s. 33.

⁴³ Srov. ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, s. 25.

⁴⁴ Srov. BRÁZOVÁ, V. K. *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*, s. 20.

⁴⁵ ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, s. 27.

⁴⁶ Srov. ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, s. 27.

se zde setkat s pojmem relativní deprivace.⁴⁷ Tento pojem používají např. sociologové v rámci posouzení chudoby, když hovoří o chudobě objektivní a subjektivní. Objektivní chudoba, je taková, když příjem není dostatečný na to, aby bylo možné pořídit si věci potřebné k životu. Subjektivní chudoba, je pojímána jako pocit člověka, který vnímá, že ostatní lidé jsou bohatší a cítí se nespokojen, právě v tomto případě, zde sociologové hovoří o relativní deprivaci, kdy jedinec srovnává svoji situaci se situací druhých a vidí, že má méně než oni. Zatímco chudobu objektivní se můžeme pokusit odstranit, subjektivní chudoba v současně koncipovaných společnostech zřejmě přetrvává.⁴⁸ Kritika této teorie spočívá zejména v její omezené použitelnosti či zpochybnění její univerzálnosti, kdy jí je vytýkáno, že čerpá převážně z výzkumu migrace odehrávající se v malých vesnicích v Mexiku a i to, že nebere v potaz i jiné kontexty migrace jako jsou například život ohrožující okolnosti.⁴⁹

1.3.3 Teorie dvojího trhu (Dual labour market theory)

Teorie dvojího trhu nebo také teorie segmentarizovaného pracovního trhu říká, že migrace je způsobena zejména pull (přitahujícími) faktory ve vyspělých zemích podporují imigraci. Tuto teorii představil na konci sedmdesátých let 20. století americký ekonom Michael J. Piore.⁵⁰

Vychází z toho, že trh práce ve vyspělých zemích je rozdělen na primární a sekundární sektor. Primární sektor se vyznačuje vyššími mzdami, jistotou, možností kariérního růstu a větší prestiží ve společnosti. Naproti tomu sekundární trh práce zahrnuje práci manuálně náročnou, kde se počítá s nízkou kvalifikací pracovníků, nízkou mzdou a malou prestiží. Ze sociologických výzkumů vyplynulo, že místní obyvatelé nemají velký zájem pracovat na tomto sekundárním trhu práce a v důsledku toho státy v ekonomicky vyspělých zemích poptávají levnou a flexibilní pracovní sílu ze zemí rozvojových.⁵¹

---

⁴⁷Srov. ARANGO, J. Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, s. 109.

⁴⁸Srov. JANDOUREK, J. *Průvodce sociologií*, s. 174–175.

⁴⁹ Srov. ARANGO, J. Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, s. 110.

⁵⁰ Srov. ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, s. 29.

⁵¹ Srov. UHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*, s. 38–39.

Teorie je zaměřena na vysvětlení několika otázek:

- 1) proč ve vyspělých ekonomikách existuje práce nestabilní a s nízkou produktivitou,
- 2) proč se místní lidé takovýmito pracovním místům vyhýbají,
- 3) proč se nedaří vyřešit neochotu místních vykonávat neatraktivní zaměstnání pomocí standardních tržních mechanismů, tj. zvýšením mezd,
- 4) z jakého důvodu jsou zahraniční pracovníci ze zemí s nízkými příjmy ochotni přijmout tato pracovní místa,
- 5) proč takovouto strukturální poptávku po práci již nemohou naplnit ženy a mladí lidé.⁵²

Hodnota migrační teorie dvojího trhu v zásadě nespočívá v poskytnutí obecného vysvětlení příčin mezinárodní migrace, ale spíše zdůrazňuje důležitý faktor výskytu mezinárodní migrace tj. strukturální poptávku po zahraniční práci, která je součástí hospodářské struktury současných vyspělých společností. Dalším přínosem této teorie je potlačení obecného názoru, že přistěhovalci soutěží s místními obyvateli a ovlivňují jejich vyhlídky na lepší mzdy a celkovou zaměstnanost. Kritika této teorie se zaměřuje na to, že předpokládá, že veškerá mezinárodní migrace je řízena poptávkou (pull faktor), ale zcela vylučuje push faktory, které podporují emigraci ze zemí původu. V současné době je možné tuto teorii aplikovat zejména na pracovní migraci v Perském zálivu a v Asii a Tichomoří. Do vyspělých průmyslových zemí typu západní Evropy a Severní Ameriky spíše migranti přicházejí z vlastní iniciativy a ne nutně k obsazení již existujících pracovních míst.⁵³

Tato teorie je zejména poplatná době svého vzniku, kdy reagovala na situaci vyspělých západních zemí, které ve velké míře poptávali pracovní sílu ze zahraničí právě na pracovní místa, o které nebyl ze strany místních obyvatel zájem. Co se týče její aplikace na aktuální migraci z Afriky do Evropy, není považována za vhodnou, jelikož nevysvětluje migraci vysoce kvalifikovaných migrantů.⁵⁴

Kromě již výše uvedených příkladů, lze tuto teorii aplikovat i na migraci z Ukrajiny do České republiky. Zejména pracovní migrace z Ukrajiny do České republiky je velké téma. Ukrajínští pracovníci jsou převážně zaměstnáváni na nízko kvalifikovaných pozicích a to nejčastěji přes pracovní agentury a jiné zprostředkovatele práce. Díky tomu, že často akceptují horší pracovní podmínky a nižší mzdy než místní obyvatelé, bývají pro zaměstnavatele velmi atraktivními zaměstnanci. Peníze, které pracující Ukrajinci posílají zpět, tvoří důležitou část příjmů tamních domácností. Nicméně ekonomické důvody migrace nejsou jedinými důvody migrace Ukrajinců do České

---

⁵² Srov. ARANGO, J. Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, s. 110.

⁵³ Tamtéž, s. 111.

⁵⁴ Srov. ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, s. 29.

republiky, vzhledem k nestabilní politické situaci na Ukrajině a probíhajícím konfliktům dochází k výraznému odlivu obyvatel i díky tomuto faktoru.

1.3.4 Migrační teorie světového systému (World systems theory)

Migrační teorie světového systému vychází z prací Immanuela Wallersteina, amerického sociologa, historika a ekonoma. Zejména pak z jeho teorie světového systému. Teorie světových systémů je založena na předpokladu globální nerovnosti zemí v rámci mocenských a ekonomických vztahů (rozdělení zisku). Svět je dle tohoto konceptu rozdělen do tří oblastí (jádrových, semiperiferních a periferních oblastí). Přičemž jádrové země (centra) světovému systému dominují a využívají okrajové země pro práci a suroviny. Periferní země jsou závislé na kapitálu hlavních zemí. Semiperiferní země sdílejí charakteristiky obou předešlých zemí.⁵⁵

Světová systémová teorie vidí migraci jako přirozený důsledek ekonomické globalizace. Mezinárodní migrace probíhá v největší míře mezi minulými koloniálními mocnostmi a jejich bývalými koloniemi, a to z důvodu společných kulturních, jazykových, obchodních a komunikačních vazeb. Světová systémová teorie považuje migraci spíše za negativní jev způsobený dopady ekonomické globalizace a na rozdíl od teorie dvojího trhu nepočítá s pull (přitahujícími) faktory v cílových zemích, které by mohly zvýšit kvalitu jejich života.⁵⁶

Dle teorie světového systému mezinárodní migrace navazuje na politickou a hospodářskou organizaci rostoucího globálního trhu, což přináší šest odlišných hypotéz:

- 1) Mezinárodní migrace je přirozeným důsledkem utváření kapitalistického trhu v rozvojovém světě; pronikání globální ekonomiky do okrajových regionů funguje jako katalyzátor mezinárodního pohybu.
- 2) Mezinárodní tok pracovní síly navazuje na mezinárodní tok zboží a kapitálu, avšak v opačném směru. Kapitalistické investice vyvolávají změny, které vytvářejí odcházející, mobilní populaci v periferních zemích, a zároveň utvářejí silné materiální a kulturní vazby s klíčovými zeměmi, což vede k mezinárodnímu pohybu.
- 3) Mezinárodní migrace je obzvláště pravděpodobná mezi dřívějšími koloniálními velmocemi a jejich bývalými koloniemi, protože kulturní, jazykové, administrativní, investiční, dopravní a komunikační vazby vznikly závčas a mohly se vyvíjet bez vnější soutěže během koloniální éry, což vedlo ke vzniku specifických nadnárodních trhů a kulturních systémů.

---

⁵⁵ Srov. UHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*, s. 40.

⁵⁶ Srov. BRÁZOVÁ, V. K. *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*, s. 23.

- 4) Vzhledem k tomu, že mezinárodní migrace pramení z globalizace tržní ekonomiky, mohou vlády ovlivnit míru imigrace regulováním zahraničních investičních aktivit společností a kontrolou mezinárodního toku kapitálu a zboží. Zavedení takové politiky je však nepravděpodobné, protože její prosazování je náročné, často vyvolává mezinárodní obchodní spory, může vést k celosvětové hospodářské recesi a zneprátnit si nadnárodní společnosti s významnými politickými zdroji, které mohou být mobilizovány k jejímu zablokování.
- 5) Politické a vojenské zásahy vlád kapitalistických zemí zaměřené na ochranu investic v zahraničí a podporu zahraničních vlád, které jsou nakloněné rozšiřování globálního trhu, v případě neúspěchu vedou k pohybu uprchlíků směřujících do konkrétních hlavních zemí, čímž představují další formu mezinárodní migrace.
- 6) Mezinárodní migrace má v podstatě málo co do činění s výší mezd nebo rozdíly v zaměstnanosti mezi zeměmi; vyplývá to z dynamiky utváření trhu a struktury globální ekonomiky.⁵⁷

Spíše než teorie migrace, je migrační teorie světového systému historická generalizace a interpretace historie, ve které všechny země procházejí podobnými procesy. Tato teorie je použitelná pouze na globální úrovni, migranti zde představují pasivní pěšce ve hře velkých mocností a světových procesů, kterým vládne logika akumulace kapitálu. Kromě toho se tato teorie obtížně vyrovnává s rostoucí tendencí diverzifikace migračních toků a cest, které nejsou souběžné s procesem globalizace. Dochází tak ke zpochybnění platnosti jednoho ze základních principů teorie světového systému, jelikož migrační toky mezi dosud nepropojenými či slabě propojenými zeměmi jsou stále častější.⁵⁸

1.3.5 Migrační teorie sociálních sítí (Migration networks theory)

Teorie sociálních sítí vychází zejména ze sociologie a antropologie. Zaměřuje se na interpersonální vazby, které spojují migranty s příbuznými, přáteli nebo krajany. Migrační sítě jsou nejenom prostředkem k migraci, ale také její příčinou. Pomocí těchto sítí se snižují náklady a rizika migrace. Jednou z nejčastějších příčin migrace je touha po sloučení rodin. Migrační teorie sociálních sítí vidí na rozdíl od neoklasických teorií jedince v širším společenském rámci, jehož rozhodnutí jsou ve velké míře ovlivňovány právě společenskými vazbami, bez nichž by k migraci často ani dojít nemuselo.⁵⁹

---

⁵⁷ Srov. MASSEY, D.; ARANGO, J.; HUGO, G.; KOUAOUCI, A.; PELLEGRINO, A.; TAYLOR, J. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, s. 447–448.

⁵⁸ Srov. ARANGO, J. Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, s. 112–113.

⁵⁹ Srov. UHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*, s. 41.

Na rozdíl od předchozích teorií se tato teorie zaměřuje i na to jak migrace probíhá a udržuje se. Sítě pomáhají při usazování (settlement) migrantů v dané zemi a při vytváření komunit. Skupiny migrantů pak často vytvářejí svou vlastní ekonomickou i sociální infrastrukturu. Čím je větší komunita migrantů v dané zemi, tím se rizika další migrace snižují.⁶⁰

Podle Joaquína Aranga, profesora sociologie na Univerzitě Complutense v Madridu a ředitele Centra pro studium migrace a občanství, patří existence sítí mezi nejdůležitější vysvětlující faktory migrace. Mnoho lidí se rozhodne pro migraci, jelikož ti, s kterými jsou spojeni, migrovali již dříve. Migrační sítě způsobují „řetězovou migraci“, mají tendenci se zvětšovat, jelikož každý člověk, který se pro migraci rozhodne, představuje zdroj pro druhé a zvyšuje tím pravděpodobnost jejich vlastní expanze. Rozvoj sociálních sítí může vysvětlit pokračování migrace, nezávisle na příčinách, které vedly k jejím počátkům. Sociální sítě tak mohou významně predikovat budoucí migrační toky. Nicméně dynamika toků není nekonečná a v určitém bodu bude dosaženo nasycení, po kterém se dostaví stagnace. Dynamika růstu migračních sítí a jejich stagnace tak představují oblast, která bude vyžadovat další zkoumání.⁶¹

1.3.6 Teorie migračních systémů (Migration system theory)

Teorie migračních systémů je jedna z nejnovějších teorií migrace. Teorie čerpá z historické analýzy, která zkoumá, proč jsou některé územní celky migračně propojeny, zkoumá tak politické, technologické, kulturní, správní a další vazby. Kombinuje makro-, mezo- a mikroúrovňové faktory a předpokládá se, že většina mezinárodní migrace se vyskytuje v systémech nebo zemích spojených geografickými, ekonomickými, koloniálními nebo jinými historickými vztahy.⁶²

Najdeme zde i poznatky dalších teoretických modelů jako je teorie světového systému – mezinárodní migrační systém předpokládá existenci přijímacího regionu (jádro), což může být stát nebo skupina států, a specifické množiny vysílajících zemí (periferie), které jsou propojeny masivními toky migrantů a teorie kumulativní přičinnosti, která velmi zjednodušeně předpokládá, že s rostoucí migrační zkušeností uvnitř komunity se zvyšuje pravděpodobnost toho, že ostatní členové komunity budou migrovat také. V rámci systému jsou jednotlivci a domácnosti považováni za aktivní jednotky, rozhodující se mezi migrací a jinými možnostmi.⁶³

---

⁶⁰ Srov. VOJTKOVÁ, M. Teorie mezinárodní migrace. *Socioweb.cz*, s. 3.

⁶¹ Srov. ARANGO, J. Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, s. 291–292.

⁶² Srov. UHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*, s. 43.

⁶³ Srov. BRÁZOVÁ, V. K. *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*, s. 26.

Na rozdíl od jiných modelů migrace teorie migračních systémů klade důraz na vzájemné propojení migrace a rozvoje. Z tohoto důvodu je tato teorie relevantní pro vývoj teoretického rámce, v němž je uvažováno o migraci v širší perspektivě rozvoje. Migrace tak nepodporuje pouze ekonomický, ale také sociální rozvoj. Příkladem mohou být remitence zasílané zpět rodinným příslušníkům, které mohou změnit ekonomické a sociální poměry v zemi původu jednotlivých migrantů. Migrace tak má schopnost ovlivňovat socioekonomický rozvoj a podporovat následně migraci na makro i mikro úrovni.⁶⁴

Tato teorie klade důraz na mezinárodní vztahy, národní hospodářství, kolektivní jednání a institucionální faktory. Základním předpokladem této teorie je, že migrační systém tvoří dvě nebo více zemí, mezi kterými probíhá intenzivnější výměna migrantů, zboží a kapitálu než mezi zeměmi jinými. V rámci této teorie se zkoumají oba konce migračního proudu a různé druhy vazeb mezi těmito oblastmi. Tyto vazby se dále třídí do kategorií např. mezistátní vztahy, srovnání oblastí, kulturní vazby, rodinné a sociální sítě.⁶⁵

Příkladem migračního systému může být propojení Francie a Maghrebu, Německa a Turecka, Ukrajiny a České republiky či Vietnamem a Českou republikou.⁶⁶

Jako příklad můžeme uvést propojení Vietnamu a České republiky. Historie Vietnamské migrace do České republiky spadá již do 40. let minulého století. V 50. až 60. letech vznikaly mezi Československem a Vietnamem mezistátní dohody (o kulturní a vědeckotechnické spolupráci), které obyvatelům Vietnamu nabízely vysokoškolské vzdělání nebo vyučení a praxi v československých podnicích. Díky těmto pobytům a vzájemnému předávání informací byli Vietnamci velmi dobře informováni o způsobu života v Československé republice. Vietnamští studenti a pracovníci, kteří po uplynutí doby pobytu zůstali v Československu, tak vytvořili pro nové vlny vietnamských migrantů poměrně dobře fungující zázemí. Velmi zjednodušeně tak můžeme říci, že vysoký počet Vietnamců v současnosti vyplývá z jejich pozitivní zkušenosti před rokem 1989 a vstřícných imigračních opatření v dalších obdobích.⁶⁷

Různé teze teorie světového systému, teorie sítí, institucionální teorie a teorie kumulovaných příčin naznačují, že migrační toky nabývají postupem času určitou stabilitu a strukturu, s přihlédnutím k identifikaci stabilních mezinárodních migračních systémů. Tyto systémy se vyznačují relativně intenzivní výměnou zboží, kapitálu a lidí mezi některými zeměmi a méně intenzivní výměnou mezi ostatními. Teorie

⁶⁴ Srov. WIMALARATANA, W. International migration and migration theories. Social Affairs, s. 24–25.

⁶⁵ Srov. BRÁZOVÁ, V. K. *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*, s. 4.

⁶⁶ Srov. UHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*, s. 43–44.

⁶⁷ Srov. MARTÍNKOVÁ, Š.; PECHOVÁ, E. *Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: Pracovní migrace, životní podmínky, kulturní specifika (informační příručka Policie ČR)*, s. 9–10.

mezinárodních migračních systémů obecně zahrnuje hlavní přijímající region, kterým může být země nebo skupina zemí, a soubor konkrétních vysílajících zemí, jež jsou s ním propojeny neobvykle velkými toky imigrantů. I když teorie migračních systémů nepředstavuje samostatnou teorii ani zevšeobecnění vyplývající z výše uvedených teorií, přináší několik zajímavých hypotéz a tvrzení:

1. Země uvnitř systému musí být geograficky blízké, protože toky odrážejí vztahy politické a ekonomické, spíše než ty materiální. I když blízkost evidentně utváření těchto výměnných vztahů usnadňuje, není jejich zárukou, stejně jako je vzdálenost nevylučuje.
2. Možné jsou více polární systémy, podle kterých soubor rozptýlených hlavních zemích přijímá imigranty ze souboru překrývajících se vysílajících národů.
3. Národy mohou patřit do více než jednoho migračního systému, ale vícenásobné členství je běžnější u vysílajících, než u přijímajících národů.
4. Se změnou politických a ekonomických podmínek se vyvíjejí také systémy tak, že stabilita neznamena automaticky pevnou strukturu. Země mohou do systému vstupovat a vystupovat v důsledku společenských změn, ekonomických výkyvů nebo politických nepokojů.⁶⁸

1.4 Migrační krize v Evropě

Jako migrační či uprchlická krize v Evropě je označován příliv migrantů a uprchlíků, který vyvrcholil v roce 2015 a způsobil politické napětí mezi členskými státy Evropské unie. Tato migrace byla z velké míry zapříčiněna v důsledku politických, ekonomických, demografických a sociálních změn zejména na Blízkém východě (Sýrie), v Iráku, Afghánistánu, Pákistánu a ve střední a severní Africe. Evropa tak musela čelit nové výzvě v podobě změny imigrační a bezpečnostní politiky. V mnoha zemích Evropy se také zvedly vlny proti uprchlických nálad, které následně měly mimo jiné i velký vliv na výsledky evropských voleb a s tím souvisejícím rozvojem pravicových stran. Řešení problematiky migrace stalo v Evropě prioritou. V roce 2015 se v EU počet uprchlíků zdvojnásobil, přičemž Rakousko, Německo, Maďarsko a Švédsko se potýkalo s neúměrně vysokým počtem žádostí o azyl vzhledem k jejich počtu obyvatel. Od té doby se žádosti o azyl snížily (zhruba 400 000 v roce 2016; 190 000 v roce 2017; 150 000 v roce 2018 a 130 000 v roce 2019).⁶⁹

---

⁶⁸ Srov. MASSEY, D.; ARANGO, J.; HUGO, G.; KOUAOUCI, A.; PELLEGRINO, A.; TAYLOR, J. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, s. 454.

⁶⁹ Srov. World Migration Report 2020. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2019 [cit. 2020-01-27]. Dostupné na WWW: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

Podle údajů Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) se v průběhu celého roku 2015 podařilo více, než jednomu milionu migrantů dostat do Evropy. Příliv migrantů pokračoval i v roce 2016. Celkový počet migrantů, kteří do Evropy přišli v roce 2016, se ale snížil a do Evropy přišlo v tomto roce zhruba 360 000 migrantů. Aktuálně počty migrantů stále klesají. Za rok 2018 (do září 2018) přišlo do Evropy 99 500 migrantů.⁷⁰ Počty migrantů se tak oproti vrcholu, kterého bylo dosaženo v roce 2015–2016 snižují. Vliv na snížení počtu migrantů měla zejména migrační dohoda mezi EU s Tureckem, uzavření balkánské cesty a dvoustranné dohody mezi Itálií a Libyí.

Cesta do Evropy je pro mnohé migranty velmi nebezpečná. Rizika představuje nebezpečný terén v podobě pouště, moře, hor atd. UNHCR odhaduje, že více než 1 milion migrantů přišlo v roce 2015 po moři a po zemi zhruba 35 000 migrantů.⁷¹

Na níže uvedeném obrázku číslo 2 můžeme vidět počty migrantů za rok 2019, kteří pro příchod do Evropy zvolili tzv. středomořskou cestu s nejčastějšími vstupními body v Řecku, Itálii a Španělsku. Jak můžeme vidět Řecko je, co se počtu příchozích migrantů týká, na prvním místě. Platí to již od počátku migrační krize v roce 2015. Řecko má pro migranty strategickou polohu, leží na křižovatce Evropy a Blízkého východu, přímo naproti Libyi, takže spolu s Itálií je hlavním cílem migrantů přicházejících z konfliktní zóny. Zejména pro Syřany je to z Turecka jedna z hlavních migračních tras.

---

⁷⁰ Srov. Refugee and Migrant Arrivals to Europe – Jan to Sep 2018. *UNHCR.org* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2019 [cit. 2020-05-02]. Dostupné na WWW: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/66580>

⁷¹ Srov. Refugee and Migrant sea Arrivals to Europe – Dec 2016. *UNHCR.org* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2017 [cit. 2020-05-03]. Dostupné na WWW: <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/53447>

Obrázek č. 2: Mořská cesta do Řecka, Itálie a Španělska⁷²

V důsledku tragických událostí z října 2013, při nichž při potopení dvou lodí poblíž italského ostrova Lampedusa zemřelo podle odhadů 368 migrantů, začala IOM shromažďovat informace o migrantech, kteří zahynuli nebo zmizeli na migračních trasách po celém světě, vznikl tak projekt zaměřený na nezvěstné migranty tzv. Missing Migrants Project (MMP). Od roku 2014 tento projekt zaznamenal úmrtí více než 32 000 lidí⁷³, mezi roky 2017 a 2018 počet úmrtí a zmizení celosvětově výrazně poklesl a to z 6 279 na 4 734. Hlavním důvodem tohoto propadu je pravděpodobně pokles počtu migrantů, kteří používají středomořskou trasu k dosažení Evropy.⁷⁴

Nejsou to, ale pouze přírodní podmínky, které pro migranty představují hrozbu. Objevuje se zde i jiné nebezpečí. Jedná se zejména o pašeráky a převaděče, kteří těží z mnohdy bez výsledné situace, ve které se migranti ocitli. Migranti jsou tak velmi často vydírání, vykořisťováni a vystaveni fyzickému zneužívání a mučení.⁷⁵

I přes klesající počet migrantů, stále existují výzvy, kterým musí mezinárodní společenství čelit, zejména se jedná o situaci v některých stávajících uprchlických táborech například na řeckém ostrově Lesbos nebo v táborech mimo území EU, kde jsou pro uprchlíky velmi špatné podmínky. I přesto, že v roce 2016 bylo dosaženo

⁷² UNHCR.

⁷³ Toto číslo je pravděpodobně nižší než skutečný počet úmrtí, jelikož mnoho těl nebylo nalezeno a identifikováno.

⁷⁴ Srov. Fatal Journeys Volume 4: Missing Migrant Children. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2019 [cit. 2020-01-27]. Dostupné na WWW: https://publications.iom.int/system/files/pdf/fatal_journeys_4.pdf

⁷⁵ Tamtéž.

dohody mezi EU a Tureckem, podle níž Turecko přestane umožňovat migrantům dostat se do EU⁷⁶, dochází postupně k selhávání této dohody a Řecko se opětovně stává hlavní vstupní branou migrantů přes Středomoří do Evropy.

---

⁷⁶ Součástí dohody byla finanční pomoc Turecku a také závazek evropských zemí přijmout turecké uprchlíky výměnou za nelegální migranty, kteří se dostali do Evropy.

2 Přijímání migrantů

„Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyť i zdraví a blahobyť jeho rodiny, ...“⁷⁷

Současná evropská migrační krize vyvolává ve společnosti pocity nejistoty a nepředvídatelnosti dalšího vývoje této situace. Otázka přijímání migrantů silně souvisí s otázkami svobody, bezpečnosti, ohrožení ekonomiky, národní identity a způsobu života obyvatel celé Evropy. Představa otevřené společnosti, která dříve odkazovala k sebeurčení a svobodě, se dnes hroutí z důvodu heteronomní, zranitelné populace, která se díky propustnosti hranic bojí o svou bezpečnost. Ideje národních států jsou postupně opouštěny a ve společnosti panuje obava z toho, že stát již své občany nedokáže ochránit.

Jednotlivé země Evropské unie se tak musejí vypořádat nejenom s hledáním společného řešení migrační a azylové politiky, ale také s etickými a morálními důsledky, které z těchto politik vyplývají. Rostoucí důraz na humanitární pomoc a lidská práva jde ruku v ruce s pokračujícími bezpečnostními opatřeními majícími ochránit obyvatelstvo jednotlivých evropských zemí.

V následující kapitole nejprve zaměřím na migrační politiku České republiky, její strategii a zákon o azylu. Poté bych vymezila eticky problematické body týkající se otázky přijímání migrantů a to rozpor mezi pojetím lidských práv a státní suverenity a rozdíl v přístupu k jednotlivým migrantům. Tyto otázky budu poté dále reflektovat v rámci lidsko-právní perspektivy.

2.1 Migrační politika České republiky

Dříve než se budeme zabývat migrační politikou České republiky, je nutné uvést, že migrace do České republiky rozhodně není nový jev a netýká se pouze migrantů z Afriky a Blízkého východu.

Podle aktuálních údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) vzrostl počet obyvatel České republiky v průběhu roku 2019 o 44,1 tisíce na 10,69 milionu. Veškerý tento přírůstek zajistila zahraniční migrace. Přes 40 % salda připadlo na občany Ukrajiny (18,2 tisíce), druhé nejvyšší bylo saldo občanů Slovenska (4,6 tisíce) a třetí občanů Ruska (2,7 tisíce).⁷⁸

Po roce 1989 došlo ke zmírnění či úplnému zrušení překážek pro přicestování do ČSR/ČR, postupně docházelo k odbourávání vízové povinnosti pro vybrané země

⁷⁷ Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, článek 25 (1).

⁷⁸ Srov. Pohyb obyvatelstva – rok 2019. ČSÚ.cz [online]. Český statistický úřad, 2020 [cit. 2020-03-25]. Dostupné na WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>

Evropy a světa a celkově můžeme říci, že Česká republika uplatňovala ve vztahu k imigraci poměrně liberální přístup, což dokazuje velký nárůst počtu migrantů. Dle zprávy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) o sociální a ekonomické situaci v členských zemích, z roku 2006, patřila ČR v letech 1992–2002 mezi země s největším přírůstkem cizinců. Početné migrační vlny, se kterými se Česká republika za posledních 25 let setkala, byly způsobeny zejména konflikty na Balkáně (vátky v Bosně a Hercegovině, v Kosovu) v Čečensku či na ně měla vliv politická nestabilita v zemích bývalého SSSR.⁷⁹

Důležitým milníkem pro imigrační politiku České republiky bylo v roce 1990 připojení k Ženevské úmluvě. Dalším důležitým rokem byl rok 1999, kdy došlo k zpřísnění imigrační politiky. Toto restriktivní období vyvrcholilo přijetím cizineckého zákona. Nový zákon, účinný od 1. ledna 2000 umožnil všem cizincům, aby po uplynutí deseti let dlouhodobého pobytu požádali o trvalý pobyt. V roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, došlo ke sladění některých norem s ostatními státy Evropské unie, což vedlo ke zmírnění dosavadní imigrační politiky, nicméně na druhou stranu participací na Dublinském systému došlo téměř k eliminaci imigrace uprchlické.⁸⁰

2.1.1 Strategie migrační politiky

Rozhodující dokument tj. Usnesení č. 621 o Strategii migrační politiky České republiky a o Komunikační strategii České republiky k migraci, definující klíčové zásady migrační politiky České republiky byl přijat v roce 2015. Rok 2015 byl z tohoto hlediska velmi zlomový, jelikož téma migrace a integrace bylo jedním z hlavních témat politické a mediální scény. Migrační problematika je v tomto dokumentu rozčleněna do sedmi tematických okruhů odpovídajících jednotlivým zásadám. Stěžejním tématem pro všechny oblasti je téma bezpečnosti, které s jednotlivými okruhy podstatně souvisí.

Jedná se o následující tematické okruhy:

- 1) integrace cizinců,
- 2) nelegální migrace a návratová politika,
- 3) mezinárodní ochrana,
- 4) vnější dimenze migrace (včetně rozvojových a humanitárních aspektů),
- 5) volný pohyb osob v rámci EU a schengenského prostoru,
- 6) legální migrace a provázanost se společnými politikami EU v oblasti migrace
- 7) provázanost se společnými politikami EU v oblasti migrace.⁸¹

⁷⁹ Srov. GÜNTER, V. Imigrace do Československa a Česka po 2. sv. válce. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: historie a současnost*, s. 72–73.

⁸⁰ Tamtéž s. 75.

Migrační politika České republiky zakotvena v rámci společných politik Evropské unie a její provádění do značné míry vyplývá ze společných právních nástrojů Unie. Nejvíce je ze strany EU regulována oblast mezinárodní ochrany (azyl), ochrana vnější hranice Evropské unie a oblast vyhošťování neoprávněně pobývajících cizinců.⁸²

V následující podkapitole se blíže zaměřím na azylovou politiku ČR.

2.1.2 Oblast mezinárodní ochrany – zákon o azylu

Současná azylová legislativa vychází zejména z Úmluvy o právním postavení uprchlíků z 28. 7. 1951, tzv. Ženevské úmluvy, která sjednocovala pravidla pro postavení uprchlíků ve světě a definovala, kdo má být považován za uprchlíka. Uprchlíci jsou jedinci, kteří odešli ze své vlasti kvůli „*oprávněným obavám*“ z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, členství v určité sociální skupině nebo politickým názorům a kteří se nacházejí mimo zemi jejich státní příslušnosti nebo trvalého pobytu a kvůli tomuto strachu nejsou schopni nebo ochotni se vrátit.⁸³

Novelizace Ženevské konvence pak proběhla v roce 1967, ze které vzešel tzv. Newyorský protokol, týkající se právního postavení uprchlíků.

Dále se v českém správním řádu setkáváme s dalšími zásadními dohodami tzv. Dublinskými úmluvami. Dublinský systém představuje mechanismus, kterým je v rámci členských států Evropské unie, a dále Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska určován jediný stát, který projedná žádost cizince o mezinárodní ochranu a ve věci rozhodne, ať je žádost o mezinárodní ochranu podána kdekoliv na území těchto států. Právním základem dublinského systému je v současnosti Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (tzv. Nařízení Dublin III). Toto nařízení stanoví soubor kritérií, podle nichž je určen jeden členský stát, který je příslušný k rozhodnutí o podané žádosti o azyl. Mezi kritérii například figurují rodinné vazby žadatele o azyl, skutečnost, že žadatel je držitelem víza či povolení k pobytu v některém členském státě, nebo vstoupil na území členských států neoprávněně a v neposlední řadě i skutečnost, že poprvé již v některém členském státě o azyl požádal.⁸⁴

Konkrétní pravidla udělování mezinárodní ochrany upravuje zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o azylu“).

⁸¹ Srov. Strategie migrační politiky České republiky. *MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2020-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

⁸² Tamtéž.

⁸³ Srov. Úmluva OSN o právním postavení uprchlíků, čl. 1, odst. A (2).

⁸⁴ Srov. Dublinský systém. *MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2020 [cit. 2020-04-28]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>

Zákon upravuje:

- a) podmínky vstupu a pobytu cizince, který požádal ČR o mezinárodní ochranu na území České republiky (dále jen „území“), a pobyt azylanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území,
- b) řízení ve věci mezinárodní ochrany a další řízení vedená podle tohoto zákona,
- c) práva a povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany, azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany na území a cizince, o kterém to stanoví tento zákon,
- d) působnost Ministerstva vnitra (dále jen „ministerstvo“) a Policie ČR (dále jen „policie“) v této oblasti státní správy,
- e) státní integrační program,
- f) azylová zařízení.⁸⁵

Kromě azylu poskytovaného uprchlíkům a politicky pronásledovaným osobám upravuje zákon o azylu další dva druhy azylu: humanitární azyl a azyl za účelem sloučení rodiny.⁸⁶

Žádosti posuzuje ministerstvo vnitra, pokud jsou naplněny zákonné důvody pro udělení mezinárodní ochrany formou azylu nebo doplňkové ochrany, pak ji musí udělit. Aby byla mezinárodní ochrana udělena, musí žadatel prokázat, že mu v zemi původu hrozí pronásledování pro „jeho politické přesvědčení, rasu, národnost, náboženství či příslušnost ke konkrétní sociální skupině, nebo pokud prokáže, že mu tam hrozí vážná újma v podobě trestu smrti, mučení či nelidského zacházení nebo násilí v důsledku válečného konfliktu.“⁸⁷

Žádost o azyl musí cizinec učinit prostřednictvím prohlášení o azylu písemně nebo ústně do protokolu buď na hraničním přechodu, mezinárodním letišti, v přijímacím středisku, na odboru cizinecké a pohraniční policie pokud se dostavil dobrovolně, nebo v zařízení pro zajištění cizinců v případě cizince tam zajištěného.⁸⁸

V roce 2016 požádalo v ČR o mezinárodní ochranu, tzv. azyl nebo doplňkovou ochranu, 1478 osob. Ministerstvo vnitra v roce 2016 udělilo azyl nebo doplňkovou ochranu 450 osobám. V roce 2015 podalo žádost o mezinárodní ochranu 1525 osob, azyl nebo doplňková ochrana byla ve stejném roce udělena 470 osobám. Pro srovnání

---

⁸⁵ Srov. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶ Srov. TETOUROVÁ, E.; VOLEK, D.; OBRAČAJOVÁ, B.; KUTA, M.; ŠAMOVÁ, M. Migrace, azyl a uprchlictví v EU. *PSP.cz* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2015 [cit. 2020-05-29]. Dostupné na WWW: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1>, s. 23–24.

⁸⁷ Azylové řízení. Odbor azylové a migrační politiky MV. *MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2020 [cit. 2020-03-24]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

⁸⁸ Srov. § 3a zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

v roce 2018 to bylo 1 701 žádostí o azyl, azyl udělila Česká republika ve 47 případech, doplňková ochrana byla udělena 118 cizincům.⁸⁹

Vzhledem ke složitosti celé situace, kdy v rámci migrace přicházejí do Evropy jak uprchlíci, tak i ekonomičtí migranti, hledající lepší životní podmínky, vytvořil UNHCR v rámci celého regionu projekty správy hranic. Cílem tohoto projektu je zajistit pro všechny, kteří ve střední Evropě hledají azyl, přístup na bezpečné území i ke spravedlivému a efektivnímu azylovému řízení. Projekty správy hranic byly vytvořeny v Bulharsku, Maďarsku, Polsku, Rumunsku, Slovinsku a na Slovensku a vycházejí z tripartitních dohod mezi vládami jednotlivých zemí, nevládními organizacemi a UNHCR. Nevládní organizace, které projekty realizují, mají za úkol pravidelně navštěvovat hraniční přechody a zajišťovací střediska, kde hodnotí přístup žadatelů o azyl na dané území a k azylovému řízení. Hovoří s nově příchozími osobami, nahlíží do jejich spisů a poskytují informace z oblasti ochrany a právní poradenství.⁹⁰

2.2 Eticky problematické body

Evropa již roky bojuje s migrační krizí, která má za následek smrt mnoha tisíců lidí, kteří zemřeli při pokusu o překonání Středozemního moře a nejen to, spousta migrantů se ocitlo v situaci, kdy jsou uvězněni v detenčních centrech v naprosto nevyhovujících podmínkách, kde jim jsou upírána jejich práva.

Nelze zpochybnit fakt, že každá země má právo na ochranu svých hranic, nicméně je také nutné uvést, že se většina zemí zavázala poskytovat ochranu (azyl) těm, kteří ji potřebují. Níže si představíme eticky problematické body vyplývající z otázky přijímání migrantů. Jsem si vědoma toho, že se témata v jednotlivých bodech překrývají a souvisí spolu, ale pokládám za důležité je zde takto uvést a to zejména z hlediska pochopení veřejného diskursu ohledně přijímání migrantů a následné realizace sociální práce. Otázka přijímání migrantů bude poté dále reflektována na základě konceptu globální spravedlnosti v třetí části mé práce.

2.2.1 Meze státní suverenity

Klasická definice suverenity, kterou můžeme chápat jako produkt vestfálského míru z roku 1648, říká, že národní stát je jediným a výlučným vykonavatelem moci na daném teritoriu. Nekonkurují mu žádné vnitřní autority, je suverénní dovnitř – vnitřní suverenity a zároveň žádná vnější autorita nezasahuje do vnitřních záležitostí státu

⁸⁹ Srov. Azylové řízení. Odbor azylové a migrační politiky MV. *MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2020 [cit. 2020-03-24]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

⁹⁰ Srov. Správa hranic: Přístup a informace. *UNHCR.org* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2016 [cit. 2020-05-30]. Dostupné na WWW: <https://www.unhcr.org/cz/336-czco-vsechno-delamemonitorovani-hranicsprava-hranic-html.html>

– vnější suverenita.⁹¹ Do jaké míry je tato definice platná i dnes v době globalizace a prohlubující se mezinárodní institucionalizace (internacionalizace) je velmi sporné.

Můžeme říci, že koncepce suverenity byla až do 20. století poměrně účinná. Legitimizovala státní moc a určovala limity pro interakci s ostatními státy. Právní svrchovanost a nezávislost omezovala intervence a umožňovala mezinárodní řád. Státy, které vstupovaly do smluvních vztahů, mohly nerušeně kooperovat bez toho, aby byla jejich vnější suverenita omezena. Zejména v druhé polovině 20. století byl koncept vnější suverenity neustále zpochybňován. Vytvoření světových organizací nebo režimů umožňovalo zasahovat do vnitřních záležitostí států i proti jejich vůli. Ve vojenské oblasti se eventuální ztráta suverenity týkala jenom slabších států, mezinárodní právo poskytovalo nástroje intervence v přesně specifikovaných situacích. Mocnosti zůstaly vůči sankcím plynoucím z porušení mezinárodního práva imunní, což ilustruje i jejich právo veta v Bezpečnostní radě OSN jako jediného mezinárodního orgánu, jenž mohl porušení suverenity legitimizovat.⁹²

Předpoklad realismu, že jedinými relevantními politickými aktéry jsou státy, se dostal do opozice s liberální teorií vzájemné závislosti, která se objevuje v 70. letech 20. století, v souvislosti s pozorovaným nárůstem nestátních aktérů ve světové politice. Podle této teorie mezi společnostmi existuje mnoho kanálů interakce, skrze které mohou různí aktéři z rozdílných zemí vstupovat do různých typů interakce. Tyto transnacionální vztahy mezi aktéry, z nichž alespoň jeden je aktérem nestátním, zpochybnily realistický předpoklad exkluzivity postavení státu v mezinárodní politice.⁹³

V internacionalizovaném světě přestávají mezinárodní organizace hrát sekundární role a stávají se důležitými platformami mezistátní interakce. Jejich působení má pak dopad na zájmy států, které v daném režimu či organizaci participují.⁹⁴

Za příklad nám může sloužit Evropská unie, kde stále více státních a nestátních aktérů zasahuje do organizace státu a tedy i do samotné suverenity státu. G. Sorensen se prostřednictvím postmoderního pojetí suverenity snaží vysvětlit vztahy vzniklé mezi státy v rámci Evropské unie, protože Evropskou unii považuje za dobrý příklad víceúrovňového vládnutí, kdy jsou určité pravomoci, určité části suverenity delegovány na vyšší autoritu. Vyšší suverén může zasahovat i do vnitrostátních problémů členského státu v rámci oblastí, které členský stát na tuto autoritu delegoval. Princip vzájemnosti se v tomto pojetí charakterizuje, spíše v podobě spolupráce jako soutěže, když na rozdíl od předchozích typů musel stát za svou spolupráci s jiným státem něco získat, v tomto typu jde o vzájemnou pomoc, bez nějakého přímého zisku.⁹⁵ To znamená, že vstup do

⁹¹ Srov. KEOHANE, R. O. Ironies of Sovereignty: The European Union and the United States. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, s. 746–747.

⁹² Tamtéž, s. 748.

⁹³ Srov. BARŠA, P.; CÍSAŘ, O. *Anarchie a řád ve světové politice*, s. 384–385.

⁹⁴ Tamtéž, s. 385–386.

⁹⁵ Srov. SØRENSEN, G. *Stát a mezinárodní vztahy*, s. 183–185.

EU a související změny v suverenitě nemusí vždy znamenat oslabení pozice státu v mezinárodních vztazích, ale naopak to může vést k posílení jeho pozice.

Státní suverenita byla transformována ještě zřetelněji v souvislosti s procesy globalizace. Toto označení se zpočátku vztahovalo především k měnícím se vzorcům ekonomické a kulturní výměny. V souvislosti s liberalizací kapitálových toků se pro ekonomické aktéry otevřela možnost zvýšené mobility, která postavila národní ekonomiky před nové výzvy. S rozvojem satelitní komunikace a dalších technologií se zase otevřely možnosti pro globální rozptyl dříve místně vázaných kulturních obsahů. Národní ekonomika jako relativně uzavřená jednotka přestala existovat stejně jako národní kultura. Mobilita kapitálu a kulturních symbolů tak proměnila status a postavení státu – základní moderní jednotky politické organizace.⁹⁶

V současné době existují názory, že s rostoucí globalizací se suverenita ztrácí, stejně jako názory, že státní suverenita se globalizací přizpůsobuje a rozhodně nezaniká. Stephen Krasner vyjadřuje (neo)realistickou pozici v úvodu svého článku o suverenitě následovně. „*Představa států jako autonomních, nezávislých entit se řídí pod kombinovaným tlakem monetárních unií, CNN, Internetu a nevládních organizací. Ale ti, kteří vyhlásují smrt suverenity, nesprávně chápou dějiny. Národní stát má pronikavý instinkt pro přežití a doposud se adaptoval na nové výzvy – dokonce i na výzvu plynoucí z globalizace.*“⁹⁷ Podobný přístup zaujímá G. Sorensen, jenž svoji argumentaci zakládá na přesvědčení, že suverenita je výrazně flexibilní institucí, která se adaptovala na transformaci státnosti a domněnka o konci suverenity je tedy podle něj chybná.⁹⁸ Nicméně členství států v mezinárodních organizacích, uzavírání různých mezinárodních smluv a dohod způsobuje neustálé oslabování suverenity jednotlivých států a je možné, že časem se tento proces ještě posílí. Státy tedy s neustálým oslabováním vlastní suverenity v budoucnu musejí počítat a jednat tak, aby si prostřednictvím omezení vlastní suverenity zajistily výhodnější postavení v mezinárodním systému.

V rámci současné debaty o otázce přijímání migrantů by toto základní právo zahrnovalo i kontrolu nad hranicemi, jakožto i určení toho, kdo má být do země přijat.

Poměrně velkou kontroverzi ve společnosti vyvolaly tzv. migrační kvóty⁹⁹, neboli mechanismus, který počítal s tím, že si státy Evropské unie budou povinně přerozdělovat žádosti o azyl. Cílem těchto kvót bylo odlehčit přetížené Itálii a Řecku, které neměly kapacitu řešit tak velký počet žádostí o azyl. Hlavním smyslem tedy bylo pomoci s posuzováním žádostí o mezinárodní ochranu. Pro relokace byly vybírány

---

⁹⁶ Srov. CÍSAŘ, O. *Transnacionální politické sítě: jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací*, s. 9.

⁹⁷ Srov. KRASNER, S. D. *Sovereignty. Foreign Policy*, s. 20.

⁹⁸ SØRENSEN, G. *Stát a mezinárodní vztahy*, s. 169.

⁹⁹ Oficiálně „emergency relocation scheme“ (tzv. krizový relokační mechanismus).

osoby, u nichž byla velká pravděpodobnost, že jejich žádost bude vyřízena kladně. „*Distribuční klíč vycházel z kritérií, které odrážely schopnost členských států přijímat a integrovat uprchlíky: počtu obyvatel, HDP, počtu žadatelů o azyl a míry nezaměstnanosti.*“¹⁰⁰

Tento systém sice nedával právo odmítnout program přerozdělování jako celek, ale stát mohl jako bezpečnostní riziko vyhodnotit přímo jednotlivé migranty.

Při použití výše uvedeného jako analogie k migrační krizi, je možné velmi zjednodušeně říci, že země nemusí migranty přijímat, pokud by to ohrozilo jejich bezpečnost. Toto tvrzení odpovídá koncepci státní suverenity. Je tedy právem a výsadou státu přijímat nebo naopak nepřijímat migranty. Pokud by tomu tak nebylo, měli by všichni lidé právo žít v jakékoli zemi, ve které chtějí žít, což by mohlo vážně poškodit stávající koncepci a zdůvodnění existence států v obecné rovině. Nicméně je nutné dodat, že „*rozhodnutí státu není přirozená nutnost, ale společenská volba.*“¹⁰¹

Migrace staví proti sobě morální a právní principy, zakládající se na moderním státním systému. Na jedné straně je to právo pohybovat se svobodně přes hranice států, ať už z ekonomických, osobních nebo profesních důvodů, či z důvodu práva na azyl, které je zaručeno články 13 a 14 Všeobecné deklarace lidských práv. Na druhé straně článek 21 Všeobecné deklarace lidských práv uznává základní právo lidí na účasti na vládě své země, které stanovuje, že „*vůle lidu bude základem vládní moci*“. S tím souvisí i samotné pojetí suverenity státu, jakožto jeho základní vlastnosti.

Etické debaty o migraci se týkají řady neshod ohledně toho, zda a do jaké míry mají politické komunity právo vymáhat své hranice. Dokonce i ti, kdo podporují právo státu na uzavření svých hranic migrantům (alespoň ti, kteří toto právo hájí z morálního hlediska), musí uznat, že pro výkon tohoto práva existují omezení, státy nemohou použít sílu proti ti, těm, kdo žádají o azyl nebo o základní ochranu lidských práv, a některé prostředky či opatření proti migrantům jsou morálně nepřijatelné. Blíže se na otázku oprávněnosti přijímání migrantů podíváme ve třetí kapitole.

2.2.2 Otázka neregulárního statusu

To co v odborné i laické veřejnosti vzbuzuje diskuzi, není migrace sama o sobě, ale zejména nekontrolovatelný příliv migrantů z konfliktních světových oblastí do Evropy. Co přesně tedy pojem neregulární migrace znamená?

Jako neregulární migrace je vnímán neoprávněný vstup na území České republiky, či jeho neoprávněné opuštění, ale také neoprávněný pobyt na území našeho státu nebo pobyt v rozporu s účelem, pro který bylo vydáno pobytové oprávnění. Oblast nelegální

¹⁰⁰ SCHROTH, J. Relokace a „kvóty“. *Encyklopedie migrace* [online]. [cit. 2019-12-10]. Dostupné na WWW: <https://www.encyclopediaofmigration.org/relokace-a-kvoty/>

¹⁰¹ TRČKA, M. *Ne-prostupné hranice Evropy: teritorialita, biopolitika a etika*, s. 114.

migrace spadá do působnosti orgánů cizinecké Policie České republiky. Neregulární¹⁰² migrant je definován jako: „cizinec, který vstupuje na území daného státu bez platného oprávnění, nebo v daném státě pobývá bez platného oprávnění. Důvody jeho vstupu a pobytu na území mohou být rozdílné, může se jednat o cizince spadajícího do kategorie ekonomického migranta, tak o uprchlíka.“¹⁰³V září 2015 byl Evropskou komisí zveřejněn akční plán pro navrácení neregulárních migrantů, jenž nemají, či ztratí povolení k legálnímu pobytu na území EU. V březnu 2017 byl tento plán aktualizován. Cílem této politiky by mělo být omezení nelegální migrace, zefektivnění vnitrostátních správních systémů a postupů navrácení, zlepšení sdílení informací mezi státy, upevnění a posílení role Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž (FRONTEX), a v neposlední řadě vytvoření integrovaného systému pro řízení návratů.¹⁰⁴

Neregulární migraci lze obtížně sledovat, protože k ní dochází mimo hlídaný systém dané země. Také je obtížné sledovat změny v migračním statusu jednotlivce. V důsledku toho nejsou v celosvětovém měřítku validní data o počtech a dynamice neregulární migrace. Podle vyjádření cizinecké policie je situace neregulární migrace v České republice stabilizovaná. Česká republika není považována za hlavní, tranzitní ani cílovou zemi pro migrující cizince. Co se týče statistiky, tak se počty migrantů v roce 2018 zásadně nelišily od roku 2017. V období od 1. ledna do 31. prosince 2018 bylo na našem území zjištěno při nelegální migraci celkem 4992 osob. V porovnání s rokem 2017 se jedná o mírný nárůst o 254 osob. Nejpočetnější skupinou nelegálních migrantů jsou poté cizinci, kteří na naše území vstoupili legálně, ale ve stanovené době nevycestovali a dál pobývají na našem území nelegálně.¹⁰⁵

Neregulární migrace má řadu negativních dopadů zejména na osobu samotného migranta, který může díky „ilegálnímu“ statusu čelit vykořisťování ze strany zaměstnavatele, zhoršeným životním podmínkám a v neposlední řadě je pro něj za těchto okolností ztížena integrace do většinové společnosti.¹⁰⁶

Vzhledem ke svému postavení mimo systém často nemohou uplatnit svá základní práva nebo usilovat o legální nápravu. Státy by měly v rámci své jurisdikce ochraňovat všechny osoby bez ohledu na jejich imigrační status proti násilí a krádeži. Obavy z vyhoštění je nutí nechat si svoji situaci pro sebe, nedůvěřují státním institucím a často ani nevládním organizacím. Práva migrantů se tak zdají spíše čistě formální než reálná.

---

¹⁰² Spojení nelegální migrant by se nemělo používat, jelikož naznačuje, že migrace je kriminálním činem, což není, migrace je lidským právem a člověk nemůže být nelegální.

¹⁰³ Nelegální migrace. *Odbor azylové a migrační politiky MV* [online]

¹⁰⁴ Srov. Sdělení komise Evropskému parlamentu a Radě o účinnější návratové politice v Evropské unii – aktualizovaný akční plán. *Op.europa.eu* [online]. Úřad pro publikace Evropské unie, 2017 [cit. 2020-03-24]. Dostupné na WWW: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/e3ce3318-0ef4-11e7-8a35-01aa75ed71a1/language-cs>

¹⁰⁵ Srov. RENDLOVÁ, K. Nelegální migrace v České republice za rok 2018. *Policie.cz* [online]. Policie České republiky – Služba cizinecké policie, 2019 [cit. 2020-04-05]. Dostupné na WWW: <https://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-ceske-republice-za-rok-2018.aspx>

¹⁰⁶ Srov. TRČKA, M. *Ne-prostupné hranice Evropy: teritorialita, biopolitika a etika*, s. 116.

Jedním z hlavních teoretiků věnující se otázkám migrace je Joseph H. Carens, profesor na katedře politologie na universitě v Torontu. Carens je zastáncem otevřených hranic a v rámci své práce předkládá argumenty, které mluví ve prospěch migrantů. V knize *Imigranti a právo na pobyt* Carens polemizuje o možnostech amnestie pro neregulární migranty, v diskuzi s Lindou Bosniak, která je předním odborníkem v otázkách imigrace, občanství, nacionalismu a transnacionalismu, uznává, že amnestie v tomto případě neřeší jejich problém s uplatněním a ochraně jejich lidských práv, jelikož k jejich porušení může dojít ještě předtím, než by migranti získali možnost udělení amnestie. Jako jedno z možných řešení situace neregulérních migrantů tedy navrhuje vytvoření legálního „ochranného valu“ v jehož rámci by bylo možné uplatnit a realizovat jejich základní práva bez toho aniž by jimi sdělené informace byly použity k jejich pozdější deportaci.¹⁰⁷ Absence ochranného valu může narušit samotné principy liberálně-demokratického státu.¹⁰⁸

2.2.3 Otázka ekonomické migrace

Ve veřejné debatě o tom, jak se vypořádat s přílivem uprchlíků a migrantů se promítá z etického hlediska další velmi důležitá otázka. Je to otázka samotného přístupu k uprchlíkům a migrantům. Státy se snaží podporovat „žádoucí“ migraci a omezit to, co se považuje za migraci „nežádoucí“. Tento přístup se odráží v omezujících opatřeních týkajících se vstupu, pobytu, přístupu na trh práce, sociálních dávek atd.

Celosvětový počet mezinárodních migrantů činil v roce 2019 téměř 272 milionů, přičemž téměř dvě třetiny jsou tzv. pracovní migranti.¹⁰⁹

Otázka ekonomické migrace velmi souvisí s předchozí problematikou neregulární migrace a zároveň se zde můžeme setkat i s poznatky migrační teorie dvojího pracovního trhu, která byla popsána v úvodní kapitole této práce. Teorie dvojího trhu zdůrazňuje důležitý faktor výskytu mezinárodní migrace tj. strukturální poptávku po zahraniční práci, kdy vyspělé ekonomiky potřebují obsadit pracovní místa, o které místní obyvatelé nemají zájem. Díky tomu potlačuje obecný názor, že přistěhovalci soutěží s místními obyvateli a ovlivňují jejich vyhlídky na lepší mzdy a celkovou zaměstnanost.

Pokud pomínu směšování termínu migrant a uprchlík a jejich právní vymezení, je tu další aspekt, který z tohoto vyplývá a to rozdílné zacházení. Existuje legitimní právní shoda na tom, že je nutné poskytnout azyl lidem, kteří uprchli před hrůzami syrské občanské války, tudíž lidem se statusem uprchlíka, ale na druhou stranu odmítnutí azylu

---

¹⁰⁷ Srov. CARENS, J. H. *Imigranti a právo na pobyt*, s. 33–34.

¹⁰⁸ Srov. TRČKA, M. *Ne-prostupné hranice Evropy: teritorialita, biopolitika a etika*, s. 115.

¹⁰⁹ Srov. World Migration Report 2020. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2019 [cit. 2020-01-27]. Dostupné na WWW: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

lidem unikajícím před chudobou tj. ekonomickým migrantům je oprávněné. Existuje však eticky relevantní rozdíl mezi útočištěm před chudobou a útekem před válkou?

Jak již bylo naznačeno v teoretické části mé práce uprchlík a např. ekonomický migrant spadají do odlišných právních kategorií. Velmi často je pojem migrant používán jako obecný výraz i pro uprchlíka, což je samozřejmě špatně. Zajímavé jsou i rozdíly v používání tohoto výrazu v jednotlivých evropských zemích, například Německo a Švédsko převážně používají výrazy „uprchlík“ nebo „žadatel o azyl“, zatímco Itálie a Velká Británie upřednostňují slovo „migrant“. Ve Španělsku je dominantní termín „přistěhovalec“ (imigrant). To jaké termíny jsou převážně v médiích používány, mnohdy ilustruje i přístupy jednotlivých evropských zemí k této problematice.¹¹⁰

UNHCR upřednostňuje, pokud jsou skupiny lidí cestujících v rámci smíšených migračních toků označovány jako „uprchlíci a migranti“. Považuje to za nejvhodnější způsob, jak vyjádřit, že *všichni lidé na cestě mají lidská práva, která by měla být respektována, chráněna a naplňována, a že uprchlíci a žadatelé o azyl mají specifické potřeby a práva chráněná zvláštní právní úpravou.*¹¹¹

Uprchlík je definován Úmluvou OSN o právním postavení uprchlíků (resp. následně v zákoně o azylu), potřebuje pomoc, a české zákony mu umožňují ji dostat, pokud se nachází na území ČR. Ekonomické migranty stát vpouští na území dobrovolně na základě vydání víza, nicméně nemá povinnost vízum vydat. Žadatele o mezinárodní ochranu nelze odlišit od jiných kategorií cizinců. Proto se vede s každou osobou řízení, kde se zjišťuje, zda má opravdu důvody pro to, aby za uprchlíka či osobu s doplňkovou ochranou považována být mohla. Ti, kdo jsou uprchlíci či osoby s doplňkovou ochranou, pak na území zůstávají, ti, kdo nejsou, nezískávají pobyt a mají se vrátit zpět.¹¹²

2.3 Lidsko-právní pohled na otázky přijímání migrantů

Lidská práva jsou základní práva a svobody, které náleží všem lidem a to od narození až do konce jejich života. Mají univerzální platnost, platí bez ohledu na to, odkud daný jedinec pochází, z jakých poměrů či tříd pochází a čemu věří. Nositelem těchto práv je jednotlivec, kterému tyto práva náleží jako osobě. Lidská práva jsou vrozená, vycházejí

¹¹⁰ Srov. BERRY, M.; GARCIA-BLANCO, I.; MOORE, K. Press Coverage of the Refugee and Migrant Crisis in the EU: A Content Analysis of Five European Countries. *UNHCR.org* [online]. Cardiff School of Journalism, Media and Cultural Studies, 2015 [cit. 2020-05-30]. Dostupné na WWW: <https://www.unhcr.org/56bb369c9.pdf>

¹¹¹ „Uprchlíci“ a „migranti“. *UNHCR.org* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2016 [cit. 2020-05-30]. Dostupné na WWW: <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti.html.html>

¹¹² Srov. HONUSKOVÁ, V. Právní pohled na otázky migrace a uprchlictví – podklad pro současnou debatu. *Právní prostor*.

přímo z lidské přirozenosti a na základě toho „zakládají nároky vůči státu: vyžadují od státu respektování jakési sféry osobní svobody, která je předem daná. Stát by neměl mít možnost dělat, co se mu zlíbí, a neměl by mít možnost zasahovat do důležitých oblastí osobní svobody, anebo jen za přísně stanovených zákonných podmínek.“¹¹³

Všeobecná lidská práva jsou často vyjádřena a zaručena zákonem ve formě smluv, mezinárodního práva, obecných zásad a dalších zdrojů mezinárodního práva. Mezinárodní právo v oblasti lidských práv stanoví povinnosti vlád jednat určitým způsobem nebo se zdržet určitých jednání za účelem prosazování a ochrany lidských práv a základních svobod jednotlivců nebo skupin.

Do Evropy přichází mnoho lidí, kteří potřebují mezinárodní ochranu. Specifické místo mezi všemi potenciálními migranty zauímají uprchlíci, kteří jsou ve své vlasti pronásledováni z důvodu rasy, náboženství, národnosti, členství v určité sociální skupině nebo politickým názorům, čelí porušování lidských práv nebo ozbrojenému konfliktu viz definice Úmluvy Organizace spojených národů o právním postavení uprchlíků. Článek 14 Všeobecné deklarace lidských práv stanovuje že: „Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azyl.“¹¹⁴ Pojem azylu byl však specifikován až roku 1951, kdy byla uzavřena výše zmíněná Úmluva o právním postavení uprchlíků. Státy tak zavazuje mezinárodní právo, které stanovuje povinnost státu přijmout uprchlíky a nevracet je do země odkud uprchli. Úmluva zakotvuje princip non-refoulement v článku 33 odst. 1: „Žádný smluvní stát nevyhostí jakýmkoli způsobem nebo nevrátí uprchlíka na hranice země, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení.“¹¹⁵

Stát, který byl uprchlíkem požádán o azyl, má povinnost neposílat ho do země, která by ho vrátila tam, odkud utekl, ale musí ho poslat do země, která mu nabídne útočiště. Text zároveň stanovuje základní práva, jež by měla být uprchlíkům poskytována. Jedná se např. o svobodu vyznání, právo na práci, vzdělání a přístup k cestovním dokladům, svobodu pohybu. V rámci doplnění úmluvy v lednu 1967 byl podepsán Protokol odstraňující územní a časová omezení.¹¹⁶

Na závazek přijetí uprchlíků se nahlíží jako na závazek kategorický. „V tomto bodě se chápání práva na azyl jako lidského práva v nouzi určuje ve smyslu subjektivního právního nároku. Jde o základní právo na práva. Jestliže se člověku upírají v jeho původní zemi na základě politického pronásledování základní práva, musí mu jiný stát

¹¹³ HANUŠ, J. (ed.). *Lidská práva: nárok na obecnou platnost a kulturní diference*, s. 9.

¹¹⁴ Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, článek 14 (1).

¹¹⁵ Úmluva OSN o právním postavení uprchlíků, čl. 33, odst. 1.

¹¹⁶ Srov. Azylová politika. *Euroskop.cz* [online]. 2018 [cit. 2020-03-24]. Dostupné na WWW: <https://www.euroskop.cz/9256/sekce/azylova-politika/>

*zajistit ta práva, na která má nárok jako člověk. Zde nejde o občanská, nýbrž o lidská práva.*¹¹⁷

Úprava udělování mezinárodní ochrany v České republice vedle evropského a mezinárodního práva vychází z čl. 43 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že ČR „*poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.*“¹¹⁸

Víra v přirozenou hodnotu a důstojnost každého člověka by měla být jádrem každé demokratické společnosti. Globální migrace vyvolává důležité etické otázky. Jednou z nejvýznamnějších je otázka, zda liberální demokratické společnosti mají povinnost přijímat přistěhovalce. Společnost je rozdělena na dva pomyslné tábory, kdy se jedna strana domnívá, že imigrace sebou přináší určité negativní ekonomické a kulturní dopady, které společnost poškozují, a ti kteří v přijímání migrantů vidí do značné míry přínos. Nicméně se nedá předpokládat, že ti, kteří zdůrazňují negativní dopady, chtějí úplně hranice uzavřít, a na druhou stranu ti, kteří jsou v přístupu k migrantům pozitivnější, chtějí hranice úplně otevřít.¹¹⁹

Bez ohledu na to, zda se jedná o uprchlíka nebo migranta, má každý člověk právo o azyl alespoň požádat.

---

¹¹⁷ RETHMANN, A. P. Kdo patří k nám? Etické aspekty přijetí a integrace přistěhovalců. *Salve*, s. 28.

¹¹⁸ TETOUROVÁ, E.; VOLEK, D.; OBRAČAJOVÁ, B.; KUTA, M.; ŠAMOVÁ, M. Migrace, azyl a uprchlictví v EU. *PSP.cz* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2015 [cit. 2020-05-29]. Dostupné na WWW: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1>, s. 23–24.

¹¹⁹ „*Na otázku, zda by imigrace měla být omezena, odpovídá v Evropě kladně přes polovinu respondentů. Přes polovinu respondentů souhlasí s výrokem, že „v zemi je příliš mnoho migrantů“, dle necelé poloviny mění imigrace zemi nežádoucím směrem. Na druhou stranu, pětina respondentů považuje imigraci pro svou zemi za pozitivní. Polovina respondentů nesouhlasí s úplným uzavřením země pro uprchlíky, pro je pouze třetina*“ (www.migraceonline.cz).

3 Globální spravedlnost jako etické východisko pro přijímání migrantů

V teoriích globální spravedlnosti¹²⁰ probíhají diskuze o mnoha otázkách týkajících se migrace, ať už se jedná o migraci krátkodobou, dlouhodobou, legální nebo nelegální. Jednou ze stěžejních otázek je, otázka otevřenosti hranic a přijímání migrantů a to zejména s ohledem na globální nerovnost, kdy bohaté rozvinuté státy odmítají otevřít své hranice ekonomicky znevýhodněným. Vzhledem k posouzení povinností a práv státu vůči migrantům či vytváření migračních politik považují za nutné reflektovat v rámci své práce zejména otázku spravedlnosti.

Koncept globální spravedlnosti je pojem velmi abstraktní, nelze ho považovat za přesný návod, ale spíše za ideál, kterému se chtějí jednotlivé teorie spravedlnosti přiblížit. Sjednocujícím předpokladem hlavních současných teorií je důležitost rovnosti, ve smyslu zacházení s lidmi jako s rovnými.¹²¹ Teoretici globální spravedlnosti se zabývají analýzou a hodnocením základních problémů způsobených globálním soužitím. Mimo problematiky migrace a uprchlictví se teoretici globální spravedlnosti zaměřují na problémy, jako je např. genderová nerovnost, válčení či změna klimatu.

Globální spravedlnost můžeme také chápat jako odpověď na otázku globalizace. Vzhledem ke stále více se rozvíjejícím nerovnostem mezi jednotlivými zeměmi, které často způsobují konflikty, je v globální spravedlnosti kladen důraz na vytvoření institucionalizované „planetární“ koncepce, jenž by umožnila globální spravedlnost.¹²²

V této kapitole bych ráda představila jednotlivé možnosti jak pojmu spravedlnosti porozumět. Vzhledem k tomu, že současná debata o migraci a etice je do značné míry ovlivněna prací Johna Rawlse, klasika liberální politické filozofie, která je jednou z hlavních součástí politické kultury euroatlantické civilizace, pokládám za důležité se v rámci této kapitoly zaměřit zejména na Rawlsovo pojetí spravedlnosti. Dále představím vybrané teorie globální spravedlnosti, vycházejících z přístupů současného politicko-filozofického myšlení a to zejména kosmopolitní liberalismus a komunitarismus, který představuje opozici k liberálním teoriím. Jen v krátkosti uvedu i pozici sociálního liberalismu. Vzhledem k tomu, že realismus je k prosazování morálních norem v mezinárodní politice poměrně kritický¹²³, nebudu se jím v této kapitole zabývat.

---

¹²⁰ Někdy je globální spravedlnost označována jako spravedlnost kosmopolitní či zaměňována s pojmem mezinárodní spravedlnosti, pro účely mé práce nejsou tyto rozdíly důležité.

¹²¹ Srov. MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 27.

¹²² Srov. HRUBEC, M. Mezinárodní versus globální spravedlnost. Polemika mezi nacionalisty a kosmopolity. In HRUBEC, M. (ed.). *Globální spravedlnost a demokracie*, s. 77.

¹²³ Srov. MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 28.

3.1 Možnosti pojetí spravedlnosti

Co je to vlastně spravedlnost? Odpovědět na tuto otázku není vůbec jednoduché. O spravedlnosti se mluví ve všech oblastech lidského žití. Princip spravedlnosti by mohl být popsán jako morální povinnost jednat spravedlivě na základě dilematu rozhodování mezi konkurenčními nároky. Přičemž spravedlivým je ten, kdo je ochoten odhlédnout od svých vlastních zájmů a přání a dokáže se v případě pochybnosti podřídit zákonům či veřejnému posouzení.¹²⁴ Z toho vyplývá, že spravedlnost je nutno pojímat jako hodnotu, kterou je nutné chránit pomocí společenských a právních norem. Problémem je, že každý si může spravedlnost vyložit po svém, respektive každý vnímá co je spravedlivé a nespravedlivé jinak. Hodnocení proto musíme podřídit individuální situaci. Může se stát, že ne vždy je to, co považujeme za spravedlivé, v souladu s právem a naopak.

Klasický význam spravedlnosti obsahuje definice římského právníka Ulpiana, podle které spravedlnost spočívá „v pevné a neochvějně vůli přiznávat každému jeho právo.“¹²⁵ Aristoteles považoval spravedlnost za nejvyšší mravní ctnost. Jednající člověk by měl být schopen vždy potlačit své vlastní zájmy a přihlídnout k zájmům ostatních. Spravedlnost vztahuje ke druhému člověku ve smyslu vyrovnání či rovnosti tj. „každému co mu patří“.¹²⁶ To je asi obecně nejčastěji pojímaná idea spravedlnosti ve veřejném mínění.

Aristoteles dále rozlišoval mezi spravedlností rozdílejší a vyrovnávající. Rozdílejší (distributivní, proporcionalní) spravedlnost je spravedlnost v rámci společenství obce, která přiznává mužům i ženám ta práva, která jim náleží na základě statutu nebo osobních zásluh.¹²⁷ V rámci sociální práce je použití pouze tohoto principu zcela nevhodné. Všichni občané mají mít nárok na stejná práva a služby bez ohledu na výkon, to je hlavní myšlenkou sociální spravedlnosti. Výstižná myšlenka je myšlenka Platóna, který napsal, že: „postupovat výlučně podle proporcionalní spravedlnosti by mohl jen Bůh, neboť pouze on by mohl znát hodnotu každého jednotlivce a posoudit jeho výkon.“¹²⁸

Vyrovnávající (komunikativní) spravedlnost je příkladem dvou nebo více subjektů uzavírajících smlouvu např. kupní či pracovní, kdy hlavními prvky vyvažujícími spravedlnost jsou v tomto případě spravedlivá cena a spravedlivá mzda.¹²⁹ Pomocí této formy spravedlnosti by tedy mělo docházet k vyrovnávání nespravedlnosti ve společnosti. Nejdůležitějším principem vyrovnávající spravedlnosti je nestrannost.

¹²⁴ Srov. SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*, s. 44–45.

¹²⁵ HUBER, W. *Etika: základní otázky života*, s. 70.

¹²⁶ ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 137.

¹²⁷ Srov. HUBER, W. *Etika: základní otázky života*, s. 71.

¹²⁸ SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*, s. 52.

¹²⁹ Srov. HUBER, W. *Etika: základní otázky života*, s. 71.

Všichni mají dostat podle toho, co jim chybí, ale neznamená to, že všichni dostanou stejně nebo, že všichni musí podat stejný výkon. Měřítka rozdělování břemen a odměn nesmí být dopředu vytvořeno ve prospěch určitých osob nebo skupin osob.¹³⁰

Podle Johna Stuarta Milla, představitele utilitarismu, existuje jakýsi cit pro spravedlnost, který obsahuje dvě bytostné složky: „*přání potrestat toho, kdo se dopustil bezpráví, a vědění či přesvědčení, že existuje určitý jedinec nebo jedinci, jimž se toto bezpráví stalo.*“ Dle jeho názoru je přání někoho potrestat projevem přirozených citů (pudů), pudu sebeobrany a citu sympatie.¹³¹ Spravedlnost pokládá za určitou kategorii mravních pravidel, které se bezprostředně týkají lidského blaha a mají vyšší stupeň sociální užitečnosti. Šíření těchto mravních pravidel, která chrání jednotlivce, mají být dále prosazovány a primárně tvořit obsah povinnosti spravedlnosti.¹³² Setkáváme se zde i s rozlišením zákonných a morálních práv. Porušení zákona pokládá za nespravedlivé, ale připouští, že i zákony samy mohou být nespravedlivé, jenže když je nějaký zákon považován za nespravedlivý, je vždy pokládán za nespravedlivý ze stejného důvodu, podle kterého je nespravedlivé i porušení zákona, tedy porušuje něčí právo, to označuje jako právo morální.¹³³

3.2 Liberální teorie globální spravedlnosti

Než přistoupím ke konkrétním liberálním teoriím spravedlnosti, jen v krátkosti načrtnu hlavní teze liberalismu.

Liberalismus je politicko-filozofická ideologie, která se vyznačuje důrazem na autonomii jednotlivce a jeho individuální svobodu. Za jednoho z duchovních otců liberalismu bývá považován Immanuel Kant. Podle Kanta mají všichni občané morální autonomii a nemůže s nimi být zacházeno jako s prostředky: „*Člověk však není žádnou věcí, a proto ani něčím, čeho by se dalo použít jako pouhého prostředku, nýbrž musí být vždy v každém svém jednání považován za účel sám o sobě. Nesmím tedy nijak disponovat s člověkem v mé osobě, mrzačit ho, kazit nebo usmrtit.*“¹³⁴ Pro Kanta jsou státy podobně jako jednotlivci autonomní jednotky, kterým nesmí nikdo jiný nic přikazovat ani jimi disponovat.¹³⁵

Hlavní důraz v liberalismu je kladen na zajištění svobody jednotlivce omezením moci vlády. Jednotlivce považuje za racionální bytosti, které mají právo na maximální svobodu sladitelnou se stejnou svobodou spoluobčanů. Pro klasický liberalismus je charakteristické „minimální“ pojetí státu, kdy se funkce státu se redukuje na udržení

¹³⁰ Srov. SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*, s. 46.

¹³¹ MILL, J. S. *Utilitarismus*, s. 130.

¹³² Srov. MILL, J. S. *Utilitarismus*, s. 147.

¹³³ Tamtéž, s. 115–117.

¹³⁴ KANT, I. *Základy metafyziky mravů*, s. 92.

¹³⁵ Srov. MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 42.

vnitřního počátku a zajišťování osobní bezpečnosti. Liberálům záleží na vytvoření společnosti ve, které závisí úspěšnost každého jednotlivce v první řadě na jeho osobním výkonu daném pouze jeho schopnostmi, jednotlivci se pak odměňují podle nadání a usilovné práce. V rámci ekonomie zdůrazňuje klasický liberalismus samoregulaci trhu (tzv. *neviditelná ruka trhu*) a zásahy státu považuje za škodlivé a zbytečné. Myšlenky klasického liberalismu se odráží v některých teoriích přirozených práv a utilitarismu a tvoří jádro politické tradice libertarismu.¹³⁶

Moderní liberálové se k roli státu již staví pozitivněji, když uznávají, že zásahy státu mohou jednotlivce ochránit před sociálními zly a rozšířit tak jejich svobodu. Svoboda již není moderními liberály pojmána negativně (nepřítomnost vnějších omezení) jako v případě liberálů klasických, ale je spojena s osobním rozvojem a seberealizací.¹³⁷

Liberální teorie mezinárodní spravedlnosti vycházejí z předpokladu, že v mezinárodní prostředí mají aktéři morální práva a povinnosti, jenž omezují jejich jednání ve vztazích s ostatními aktéry. V rámci mezinárodní spravedlnosti se liberální myšlení musí vyrovnat s otázkou: „*jaké a zda vůbec nějaké principy politické a distribuční spravedlnosti lze ospravedlnit v prostředí mezinárodního pluralismu.*“¹³⁸

Jednou z kontroverzních otázek je tedy nárok na distribuci zdrojů v globálním měřítku, tj. zda existuje globální distribuční spravedlnost.

3.3 Teorie spravedlnosti Johna Rawlse

Vzhledem k tomu, že současná debata o migraci a etice je do značné míry ovlivněna prací Johna Rawlse, klasika liberální politické filozofie, která je jednou z hlavních součástí politické kultury euroatlantické civilizace, pokládám za důležité se v rámci této kapitoly zaměřit právě na Rawlsovo pojetí spravedlnosti.

Rawls vychází z teorie společenské smlouvy, jejíž důležitost pro současnou politickou myšlení vyplývá zejména z řešení legitimacy donucovací moci a ustanovení pravidel, která jsou tak veřejně stanovena a kontrolována. Za zásadné je považováno, aby byla stanovena taková pravidla, která budou moci přijmout všichni členové společnosti bez rozdílu jejich postavení, bohatství či náboženského vyznání. „*Idea smlouvy představuje jistou morální pozici.*“¹³⁹

---

¹³⁶ Srov. HEYWOOD, A. *Politická teorie*, s. 39–40.

¹³⁷ Tamtéž, s. 40.

¹³⁸ MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 28.

¹³⁹ Tamtéž, s. 63.

3.3.1 Společenská spravedlnost

Rawls si ve své knize „Teorie spravedlnosti“, klade za cíl určit základní principy spravedlnosti, na nichž může být *dobrá* společnost založena. Spravedlnost označuje jako slušnost.¹⁴⁰ První kapitola začíná tvrzením, že: „*Spravedlnost je první ctností společenských institucí právě tak, jako pravda je první ctností systémů myšlenek.*“¹⁴¹ To si můžeme vyložit jako, to, že právě dobrá společnost je strukturována podle principů spravedlnosti. Spravedlnost znamená, že každý jednotlivec má stejná práva a svobody, které nelze omezit nebo popřít ve prospěch jiné osoby nebo dokonce společnosti jako celku. Spravedlnost je vždy nadřazená. Nespravedlnost je přípustná, pouze pokud poskytuje ochranu před ještě větší nespravedlností.¹⁴²

Protože lidé ve společnosti spolupracují v případě, když jim to přinese nějaké výhody, existuje mezi občany identita zájmů. Konflikt zájmů však vyvstává s ohledem na důležitou otázku, jak mají být mezi občany rozděleny jednotlivé statky a břemena. Protože je přirozené, že každý jednotlivec si přeje méně břemen a více výhod, jsou pro stanovení spravedlivých principů distribuce nezbytné zásady sociální spravedlnosti. Sdílené veřejné pojetí spravedlnosti však není jediným prvkem nezbytným pro to, aby společnost dobře fungovala. Mezi různými záměry jednotlivců musí existovat koordinace a výsledek těchto záměrů by měl být účinný a spravedlivý. Společnost musí být stabilní, stabilita vzniká, když jednotlivci dodržují své zákony a režimy spolupráce. Tyto tři otázky koordinace, efektivnost a stabilita souvisí s přijímáním spravedlnosti ve společnosti.¹⁴³

Cílem Rawlse je tedy popsat spravedlivé uspořádání hlavních politických a sociálních institucí v rámci liberální společnosti. Rawls nazývá uspořádání těchto institucí základní strukturou společnosti. Tématem spravedlnosti je pro Rawlse společenská spravedlnost. Primárním předmětem spravedlnosti je její základní struktura: „*způsob, jakým důležité společenské instituce rozdělují základní práva a povinnosti a určují rozdělení prospěchu plynoucího ze společenské kooperace.*“¹⁴⁴

V pojetí spravedlnosti jako férovosti není základní myšlenkou konkrétní princip, ale spíše podmínky, za kterých lidé k těmto principům dospívají. Tyto „hypotetické“ podmínky označuje Rawls jako původní stav. Osoby pod „závojem nevědomosti“ (tj. neví, jaké jsou jejich konkrétní zájmy, cíle, vlohy, schopnosti, psychologické sklony, nemají informace o své vlastní sociální třídě, etnickém původu, pohlaví ani o jiných

---

¹⁴⁰ Český překlad v knize Teorie spravedlnosti, můžeme překládat i jako „spravedlnost jako férovost“ (justice as fairness).

¹⁴¹ RAWLS, J. *Teorie spravedlnosti*, s. 17.

¹⁴² Srov. RAWLS, J. *Teorie spravedlnosti*, s. 17.

¹⁴³ Tamtéž, s. 18.

¹⁴⁴ RAWLS, J. *Teorie spravedlnosti*, s. 19.

charakteristických vlastnostech) se scházejí, aby zvolily zásady, které budou specifikovat základní strukturu společnosti.¹⁴⁵

Tyto osoby jsou racionální, což znamená, že si přejí přijmout nejúčinnější prostředky k dosažení cílů a snaží se prosazovat své vlastní zájmy. „Lidé, kteří se pokládají za rovnoprávně osoby s právem klást vzájemně požadavky, by stěží souhlasili s principem, který snad požaduje pro některé osoby nižší životní vyhlídky jen kvůli tomu, aby se jiní lidé těšili z větší sumy výhod. Protože každý člověk má touhu chránit své zájmy, možnost uplatňovat své pojetí dobra, nikdo nemá žádný důvod souhlasit s trvalou ztrátou pro sebe sama, aby celkově přivodil větší prospěch pro jiné.“¹⁴⁶

Rawls tvrdí, že tato omezení zajišťují, že se osoby v původní situaci dohodnou pouze na zásadách, které jsou spravedlivé.

Výsledek původní situace by se měl pak podle Rawlse zakládat na dvou principech spravedlnosti: „první princip postuluje rovnost základních práv a povinností, podle druhého platí, že sociální a ekonomické nerovnosti například nerovnosti bohatství a pravomocí jsou spravedlivé pouze tehdy, jestliže vyúsťují v kompenzující blaho pro kohokoliv, zvláště pak pro nejméně zvýhodněné členy společnosti.“¹⁴⁷

Definici těchto principů Rawls postupně upřesňoval. Zpřesněná definice dvou principů spravedlnosti je uvedena v jedné z jeho posledních děl v knize *Justice as Fairness: A Restatement (2001)*, která zní následovně:

1. „Každý člověk má [rovnaký] nespochybnitel'ný nárok na celkom adekvátnu schému rovnakých základných slobôd, pričom táto schéma je zlučiteľ'ná s rovnakou schémou slobôd pre všetkých.“
2. Spoločenské a ekonomické nerovnosti by mali splňať dve podmienky, prvú, že by sa mali viazať na úrady a pozície prístupné pre všetkých za podmienok férovej rovnosti príležitostí; a druhú, že by mali byť čo najviac na prospech najmenej zvýhodnených členov spoločnosti (princíp rozdielu).“¹⁴⁸

Spravedlivá společnost podle Rawlse je ta, která neobhazuje majetkové a jiné nerovnosti, ale naopak se snaží zlepšovat pozici těch, kteří by díky přirozeným nerovnostem (talent, fyzické předpoklady apod.) a společenským nerovnostem (rozdílný příjem, status, společenský vliv) byli nejméně úspěšní. Na kritiku autorů z řad libertarianismu, kteří jsou zastánci silné ochrany individuálních práv, reaguje takto: „Důsledkem jeho koncepce není převaha společenského dobra nad zájmy jednotlivce,

¹⁴⁵Srov. RAWLS, J. *Teorie spravedlnosti*, s. 21–22.

¹⁴⁶RAWLS, J. *Teorie spravedlnosti*, s. 23.

¹⁴⁷Tamtéž.

¹⁴⁸NOVITZKY, P. *Osobní svobody a „bonum commune“ – Analýza díla Teorie spravedlnosti Johna Rawlse z pohledu keřřanské etiky*, s. 30–31.

ale distribuce výsledků plynoucích z přirozených talentů nutná k zajištění toho, aby každý mohl adekvátně následovat svoji vizi dobrého života.“¹⁴⁹

3.3.2 Principy mezinárodní spravedlnosti

Principy mezinárodní spravedlnosti, Rawls rozpracovává v knize *Právo národů*. Jeho hlavní otázkou je, jaké principy by měly řídit zahraniční politiku liberálně-demokratických států. Stanovuje zásady, které by měly regulovat mezinárodní základní strukturu. Na rozdíl od výše dvou uvedených principů spravedlnosti, jenž aplikuje na vnitrostátní úroveň, zde není akcentován princip užitku, tj. žádný národ by nebyl ochoten přijmout tezi o tom, že: „*výhody ve prospěch jiného národa budou vyváženy nevýhodami, které pocítí o sám*“ či akceptovat ztráty ospravedlněné zisky pro jiné národy.¹⁵⁰ Zdůvodnění těchto principů musí zohlednit skutečnost, že v současných společnostech je ve světových názorech ještě více pluralismu, než v jediné liberální společnosti.

Principy mezinárodní spravedlnosti by neměly ustanovit jednotnou světovou vládu, ale měly by umožnit spolupráci mezi státy s pomocí mezinárodních organizací. Seznam principů podléhá dalším doplněním a interpretacím, jelikož některé principy mohou být spolu v rozporu.¹⁵¹

V rámci problematiky přijímání migrantů, může být rozpor v pojetí lidských práv a právu státu na kontrolu hranic (suverenita).

Níže jsou uvedeny konkrétní principy mezinárodní spravedlnosti podle Rawlse:

- 1) *„Národy jsou svobodné a nezávislé, a ostatní národy mají tuto svobodu a nezávislost respektovat*
- 2) *Národy mají dodržovat smlouvy a závazky.*
- 3) *Národy jsou si rovny a podílejí se na dohodách, které jsou pro ně závazné.*
- 4) *Národy mají dodržovat povinnost neintervence.*
- 5) *Národy mají právo na sebeobranu, nikoli však právo podněcovat válku z jiných důvodů než kvůli sebeobraně.*
- 6) *Národy by měly ctít lidská práva.*
- 7) *Národy by při válčení měly dodržovat jistá specifikovaná omezení.*
- 8) *Národy mají povinnost pomoci jiným národům, které žijí v nepříznivých podmínkách, jenž jim znemožňují disponovat spravedlivým či slušným politickým a sociálním zřízením.*“¹⁵²

¹⁴⁹ MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnost*, s. 77.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 124.

¹⁵¹ Srov. MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnost*, s. 124.

¹⁵² RAWLS, J. *Právo národů*, s. 62.

Osmý princip o pomoci jiným národům Rawls dále rozvádí, když hovoří o distributivní spravedlnosti mezi národy. Tvrdí že: „nerovnosti nemusejí být vždy nespravedlivé, a pokud nespravedlivé jsou, pak kvůli jejich nespravedlivým dopadům na základní strukturu Společnosti národů a na vztahy mezi národy a mezi jejich členy.“¹⁵³

Povinnost pomáhat by měla platit do té doby, než budou mít všechny společnosti spravedlivé liberální či slušné instituce. Cílem má být zlepšení postavení chudých ve světě do té doby než se stanou „bud' svobodnými a rovnými občany rozumně liberální společnosti, nebo členy slušné hierarchické společnosti.“¹⁵⁴

Když jsou požadavky politické dimenze spravedlnosti ve společnosti splněny tj. jakmile jsou odstraněny základní utrpení chudých, stigmatizující přístup k nim a překážky férovosti v politických procedurách základní struktury společnosti, není poté již zapotřebí omezovat nerovnosti mezi národy.¹⁵⁵

Rawls odmítá aplikovat principy distribuční spravedlnosti na globální úroveň. Na rozdíl od kosmopolitního hlediska, kdy nejvyšším cílem je blaho jednotlivců, Právo národů předpokládá spravedlnost společností, tj. jde jim hlavně o pomoc při budování spravedlivých společenských struktur. Podle kosmopolitního hlediska by však byla nutná další globální distribuce i v případě, kdy by už každá národní společnost měla vybudované své vnitřní spravedlivé instituce, jelikož jejím cílem je zlepšit blaho osoby, která je na tom z globálního hlediska nejhůře.¹⁵⁶

3.3.3 Rawlsův pohled na migraci

Rawls se tématem migrace podrobně nezabývá. Co se týče otázky migrace, tak Rawls považuje možnost emigrace za zásadní znak slušných hierarchických národů.¹⁵⁷ Myšička k tomu uvádí: „že právo na emigraci samo o sobě nezaručuje, že emigranti mají právo usadit se v libovolné zemi. Kontrola hranic, azylová politika a udělování státního občanství jsou plně v rukou autonomních národů.“¹⁵⁸

Bere ovšem v potaz morální omezení, která z této problematiky pro jednotlivé národy vyplývají. Pro Rawlse jsou hlavními příčinami migrace útlak náboženských, etnických a politických menšin, občanské války, chudoba, hladomory a populační tlak. Zastává názor, že všechny tyto příčiny jsou spojeny s nespravedlností domácích politických institucí.¹⁵⁹ „Národ si musí uvědomit, že nerozvážnost při správě vlastní

---

¹⁵³ Tamtéž, s. 170.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 177.

¹⁵⁵ Srov. HRUBEC, M. *Mezinárodní versus globální spravedlnost. Polemika mezi nacionalisty a kosmopolity*, s. 92.

¹⁵⁶ Srov. RAWLS, J. *Právo národů*, s. 178–179.

¹⁵⁷ Srov. MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 121.

¹⁵⁸ MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 121.

¹⁵⁹ Srov. MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 121.

země a jejich přírodních zdrojů nelze napravit válečným dobytím jiného národa nebo migrací na území jiného národa bez jeho svolení. ¹⁶⁰

Migrace je pak podle Rawlse v podstatě otázkou vnitrostátní politické spravedlnosti. Hlavní příčiny migrace by zmizely ve Společnosti národů, kterou si představuje jako mezinárodní společnost, která se řídí výše předloženými zásadami (principy) mezinárodního jednání. Národy by měly mít kvalifikované právo omezit přistěhovalectví. Tato teze se nachází v poznámce pod čarou k jeho diskuzi o úloze státních hranic. Existence hranic pokládal za nezbytné pro zachování půdy a přírodních zdrojů daného území. Dalším důvodem pro omezení imigrace je ochrana lidské politické kultury a ústavních zásad.¹⁶¹

Tady se dostáváme do konfliktu s jeho tvrzením o právu na emigraci. Právo na emigraci postrádá smysl bez práva být někde přijat. Rawls reaguje na tuto možnou námitku tím, že uvádí jiná práva, která lze v rámci emigrace zohlednit jako je např. právo na manželství.¹⁶²

3.3.4 Sociální liberalismus

Sociální liberalismus vychází z Kantova důrazu na autonomii států a platnosti určitých univerzálně platných norem. Spravedlnost v globálním měřítku sociální liberálové nechápu jako otázku narovnání nerovností v postavení všech lidských bytostí, ale jako povinnost zajistit všem lidem minimální úroveň jejich života. Mezinárodní spravedlnost nemá za cíl globální redistribuci pro nastolení rovnosti všech lidí, jako je tomu u kosmopolitismu. Odpovědnost za jednotlivce a společenské skupiny je plně v rukou státu a národů. Mezinárodní společnost není přímo odpovědná za dobrý život jednotlivců, ale zodpovídá za vytváření podmínek, které umožní prospěch „celého lidského společenství.“¹⁶³

„Sociální liberalismus chápe mezinárodní spravedlnost jako soubor základních institucí a norem schopných vytvářet vhodné prostředí pro jednání aktérů. ¹⁶⁴

Závazky vůči cizincům považují někteří sociální liberálové za otázku humanitární pomoci, jiní jako nutnou součást závazných pravidel spravedlnosti jako je tomu například u Rawlse. Lidská práva představují pro sociální liberály univerzálně platný standart, který poměruje legitimitu politických režimů.¹⁶⁵

---

¹⁶⁰ RAWLS, J. *Právo národů*, s. 64.

¹⁶¹ Srov. REINHARDT, K. No Migration in a Realistic Utopia? Rawls's The Law of Peoples and the Topic of Migration. *Revista Ecumenica Sibiu*, s. 176–177.

¹⁶² Tamtéž, s. 178.

¹⁶³ MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 46.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 50.

¹⁶⁵ Srov. MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*, s. 46–49.

3.3.5 Kosmopolitní globální spravedlnost

Počátky liberálního kosmopolitismu můžeme spatřovat již v 70. letech 20. století, v reakcích autorů poukazujících na nedostatečnost liberální teorie založené na ústřední roli států.¹⁶⁶

Politická teorie kosmopolitismu navazuje zejména na stoickou představu všelidské morální komunity spojené s přirozeným zákonem a křesťanskou představou rovnosti všech lidských bytostí před Bohem, která byla v díle Tomáše Akvinského zkombinována právě s doktrínou přirozeného zákona. Klíčové hodnoty, ke kterým se kosmopolitismus hlásí, jsou rovnost, férovost a důstojnost. Základy pro individualistickou, sekulární, a na lidských právech, založenou kosmopolitní teorii spravedlnosti, je možné spatřovat v přetransformování doktríny přirozeného zákona teoretiky společenské smlouvy do teorie přirozených práv.¹⁶⁷

Zástupci kosmopolitního pojetí spravedlnosti považují jednotlivce za výchozí bod, protože věří, že všechny lidské bytosti mají stejnou morální hodnotu a proto mají právo na stejnou morální úctu. Zaměření na morální důležitost jednotlivce vedlo některé kosmopolitní učence ke kritice teorií spravedlnosti, které jsou tradičně omezeny na stát a věnují se oblasti politické (nikoli mezinárodní) teorie. Teoretici kosmopolitismu narážejí na Rawlsův vnitrostátní přístup ke spravedlnosti a tvrdí, že otázky spravedlnosti se musí týkat všech lidí bez ohledu na státní příslušnost. Toto úsilí vedlo k vytvoření teorii globální spravedlnosti, která si klade za cíl odpovědět na otázku, jak nejlépe zajistit spravedlivý život pro všechny jedince na celém světě, bez ohledu na jejich národnost nebo status.¹⁶⁸ „*Ústředním cílem kosmopolitních teorií spravedlnosti je podat přesvědčivou argumentaci ve prospěch tvrzení, že existují jisté univerzální morální normy, které je třeba nejlépe chápat jako normy spravedlnosti – tedy takové, které určují, co každému jedinci náleží (tj. na co má nárok) a co je naopak jeho povinností (ne)činit ve vztahu k ostatním lidem.*“¹⁶⁹

Dietzel ve svém příspěvku v knize *International Relations Theory* předkládá, vyjádření Charlese Beitze, který tvrdí, že omezení otázek spravedlnosti na národní úroveň v moderní globální éře je morálně nevhodné, protože existují globální instituce, které mohou být schopny vykonávat některé ze základních funkcí státu, jako je vybírání daní nebo vytváření zákonů. Další, kdo obhajuje rozšíření spravedlnosti na globální úroveň je německý filosof a profesor filozofie a mezinárodních vztahů na univerzitě v Yale Thomas Pogge, který je zároveň ředitelem programu *Global Justice*. Pogge je zastáncem globálního egalitárního principu a zdůrazňuje, že právě globální nerovnosti

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 50.

¹⁶⁷ Srov. DUFEK, P. *Úrovně spravedlnosti: liberalismus, kosmopolitismus a lidská práva*, s. 108.

¹⁶⁸ Srov. DIETZEL, A. *Global Justice*. In MCGLINCHEY, S., WALTERS, R.; SCHEINPFLUG, Ch. (ed). *International Relations Theory*, s. 91–92.

¹⁶⁹ DUFEK, P. *Úrovně spravedlnosti: liberalismus, kosmopolitismus a lidská práva*, s. 117.

mezi jednotlivci vyžadují globální přístup ke spravedlnosti, který může na tyto nerovnosti účinně reagovat. Problém globální chudoby by se měl zmírnit tím, že by mělo docházet k přerozdělování zdrojů mezi bohatými a chudými lidmi.¹⁷⁰

Suverenita v kosmopolitním pojetí spravedlnosti je stejně, jako tomu bylo u Rawlse poněkud rozporuplným tématem. Na jedné rovině teoreticky zaručuje formální právní rovnost všech států uznaným mezinárodním společenstvím článek 2 Charty OSN: „*Organizace je založena na zásadě svrchované rovnosti všech svých členů.*“¹⁷¹ Na druhou stranu nemůže zaručit také rovnost politickou, hospodářskou ani mocenskou. Dochází k upřednostnění státocentrického pohledu před ideály lidské rovnosti a blahobytu. Státní suverenita je tak v tomto případě jednou z hlavních překážek boje s celosvětovou chudobou.¹⁷²

Podle zastánců kosmopolitní teorie by mělo docházet k postupnému ubírání na důležitosti státní suverenity. Důvody pro toto omezení státní suverenity jsou následující: mír a bezpečnost, omezení útisku, globální ekonomická spravedlnost, ekologie a obecně demokratická participace na rozhodování o podmínkách vlastního života. Z širší perspektivy je to poté globalizace, prohlubování a zhušťování sítě mezinárodních právních norem a posilování transnacionální občanské společnosti.¹⁷³

Koncept kosmopolitní demokracie, chápe demokracii jako sociální dobro. Morální závazek sociálního dobra je založen na přesvědčení, že lidé by měli mít rozhodující hlas při tvorbě zákonů mající vliv na jejich život a osud. Cílem je ustanovit základní instituce, které by měly fungovat, jako nadnárodní soudní a politická základna pro nápravu porušování lidských práv. Tyto instituce by měly propůjčovat legitimitu hlasům všech občanů světa, která by neměla mít o nic menší legitimitu než tradiční národní stát, který je považován za legitimní zdroj spravedlnosti a ochránce práv. Zpochybnění suverenity státu by mělo vést k uznání a propůjčení suverenity právně uznaným nadnárodním organizacím.¹⁷⁴

---

¹⁷⁰ Srov. DIETZEL, Alex. *Global Justice*. s. 92.

¹⁷¹ Charta OSN článek 2 (1).

¹⁷² Srov. DUFEK, P. *Úrovně spravedlnosti: liberalismus, kosmopolitismus a lidská práva*, s. 163–164.

¹⁷³ Tamtéž, s. 164–165.

¹⁷⁴ Srov. HILL, J. D. *Je globální liberalismus paternalistický? Otázky morálního kosmopolitismu*. In HRUBEC, M. (ed.). (ed.). *Globální spravedlnost a demokracie*, s. 144–145.

Kosmopolitismus a migrace – Joseph H. Carens

Jedním z hlavních teoretiků věnující se otázkám migrace v rámci kosmopolitismu je Joseph H. Carens, profesor na katedře politologie na universitě v Torontu. Carens je zastáncem otevřených hranic a v rámci své práce předkládá argumenty, které mluví ve prospěch migrantů.

Ve svém článku *Aliens and Citizens: The Case for Open Borders* (1987) uvádí, že neexistují žádné důvody pro uzavření hranic. V eseji vychází z teorie Johna Rawlse, Roberta Nozicka a utilitarismu. Trvá na tom, že hranice by měly být obecně otevřené a že lidé by měli mít svobodu v tom opustit svoji zemi a usadit se kdekoli jinde, přičemž by měli mít stejná práva jako občané země, do které se přistěhovali.¹⁷⁵

Ve své argumentaci pro otevřené hranice používá koncept „závoje nevědomosti“ Johna Rawlse, když se ptá jaké zásady k řešení imigrační politiky, by si lidé vybrali, kdyby volili zpoza „závoje nevědomosti“ a nevěděli by tak nic o své vlastní osobní situaci, jako je sociální status, rasa, pohlaví nebo schopnostech.¹⁷⁶ Vzhledem k tomu, že lidé nevědí, kde se narodí nebo jaké společnosti by byli členem, přijímají za „závojem nevědomosti“ při zvažování možných omezení svobody perspektivu toho, kdo by omezením byl nejvíce znevýhodněn, v tomto případě by to byla perspektiva cizince, který chce emigrovat. V původním postavení by člověk trval na tom, aby bylo právo na migraci začleněno do systému základních svobod ze stejných důvodů, jako je zahrnuto právo na náboženskou svobodu, tudíž by nesouhlasil s žádným omezením migrace.¹⁷⁷

Ve své práci také uvádí argumenty, které by se měly zvážit při argumentech o omezení migrace:

1. Nelze někoho omezovat na základě toho, kde se narodil. Rodiště a rodičovství jsou přirozené nepředvídatelné události a není přijatelné, aby měl někdo větší výhody vyplývající z občanství jen proto, že se narodil jinde.
2. Nelze ospravedlnit omezení imigrace z důvodů obav ze sníženého ekonomického blahobytu občanů v cílové zemi. Dokládá to principem svobody a principem „nejhoršího postavení“ (bylo by nutné prokázat, že imigrace by snížila ekonomický blahobyt současných občanů pod úroveň potenciálních imigrantů), přičemž princip svobody je vždy nadřazen.
3. Vliv přistěhovalectví na konkrétní kulturu a historii společnosti není relevantní morální úvahou, dokud by nedošlo k ohrožení základních liberálních demokratických hodnot.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Srov. CARENS, J. H. *Aliens and Citizens: The Case for Open Borders. The Review of Politics*, s. 251.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 255.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 258.

¹⁷⁸ Srov. CARENS, J. H. *Aliens and Citizens: The Case for Open Borders. The Review of Politics*, s. 262.

Závěrem Carens píše že: „*Neomezená migrace nemusí být okamžitě dosažitelná, ale je to cíl, ke kterému bychom se měli přiblížit.*“¹⁷⁹

Ustanovením neomezené migrace by se pak potvrdil liberální charakter společenství a jeho závazek dodržovat zásady spravedlnosti.¹⁸⁰

V další své knize „*The Ethics of Immigration*“ opět hájí pohled na otevřené hranice, opírá se zejména o „demokratické principy“, z čehož vyvozuje morální závazky, které jsou v liberálních státech široce sdíleny. Carens tvrdí, že jedním takovým závazkem je svoboda. Zároveň uvádí, že existují určité meze otevřenosti, které mohou odůvodnit restriktivní opatření některých imigračních politik, mezi tyto důvody patří: násilný invazivní akt vůči místnímu obyvatelstvu, podezření na ohrožení fungování základních liberálních institucí a ekonomická, sociální a demografická důvody, díky kterým daná země nemůže migranty přijmout.¹⁸¹

3.4 Komunitarismus – kritika liberální představy spravedlnosti

Mezi největší kritiky teorie spravedlnosti spadá filosofická a sociologická škola komunitarismu. Komunitarianismus je široký pojem normativních etických názorů, které tvrdí, že členství v komunitách má značný morální význam a mnoho morálních práv, které z členství vyplívají. Jednotlivci jsou definováni především ve vztahu ke komunitě. Komunitarismus vychází z utopismu socialistických myslitelů 19. století, jakými byli např. Rober Owen a Michal Kropotkin, v popředí zájmu bylo společenství viděno jako organický celek spjatý vzájemnými závazky. Komunitarismus jako škola politické či sociální filosofie se zformovala až v 80. až 90. letech dvacátého století ve Spojených státech amerických, jako kritika liberalismu. Kritika se týkala důrazu, který liberálové kladou na práva a svobody jednotlivce na úkor společenských potřeb. Výsledkem této kritiky byla diskuze označována jako polemika mezi liberalismem a komunitarismem. Komunitarismus někdy bývá rozdělován na „intelektuální“ a „praktický“.¹⁸²

Z hlediska komunitarismu je hlavním pochybením liberalismu, „že jedince chápe jako jakési asociální, atomizované, nezakotvené ego.“¹⁸³ Podle komunitaristů je naopak ego zakotveno ve společenství. Každý jednatel je tak ztělesněním společnosti, která utvářela jeho touhy, hodnoty a cíle. Liberální teorie spravedlnosti většinou vycházejí z předpokladů osobní volby a individuálního chování, které podle komunitaristů postrádají jakýkoliv smysl, protože se týkají „subjektu vyčleněného ze společnosti.“

¹⁷⁹ CARENS, J. H. Aliens and Citizens: The Case for Open Borders. *The Review of Politics*, s. 270.

¹⁸⁰ Srov. CARENS, J. H. Aliens and Citizens: The Case for Open Borders. *The Review of Politics*, s. 271.

¹⁸¹ Srov. ŠTICA, P. *Migrace a státní suverenita: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky.*, s. 133.

¹⁸² Srov. HEYWOOD, A. *Politická teorie*, s. 44.

¹⁸³ HEYWOOD, A. *Politická teorie*, s. 44.

Universalistické teorie spravedlnosti musí tudíž ustoupit teoriím místním a ve své konkrétnosti specifickým. Podle komunitaristů nejsou lidé izolovaní jedinci, ale jsou součástí komunity, které utváří jejich sociální identitu a dávají jim jejich hodnotu. Vědomí náležitosti ke skupině je základem smyslu pro spravedlnost.¹⁸⁴

Komunitaristé se inspirovali aristotelovskou povahou ctností, zastávají názor, že v pozadí principů spravedlnosti je společenské dobro. První knihou, v níž je možné najít základní komunitaristické myšlenky je od profesora politických věd na Harvardské univerzitě Michaela Sandela – *Liberalismus a meze spravedlnosti*, ve které je kritice podrobena Rawlsova teorie spravedlnosti. „Sandelovou knihou byla započata systematická komunitaristická kritika liberální představy, že spravedlnost je férovost vůči nárokovým právům jedinců.“¹⁸⁵

Sandelova kritika teorie spravedlnosti spočívá ve dvou bodech: první kritika se zaměřuje na teorii osoby, „*kteřá je zdánlivě neslučitelná s principem rozdílu, jelikož užívá osoby jako prostředku a ne jako cíle,*“ druhá kritika se zaměřuje na omezenou teorii osoby, „*kteřá je důsledkem nedostatečné teorie dobra, přičemž takto chápaná osoba je inkonzistentní s osobou, kteřá je odtržena od komunitních relací, hodnot, vlastností, atd.*“¹⁸⁶

Komunitarianismus a migrace

Komunitarianismus je jedna z mála teorií, která přímo nepodporuje otevřené hranice, jako tomu bylo u předchozích teorií, naopak v rámci politických debat ohledně migračních politik bývá používána spíše k podpoře restriktivních politických opatření.

Podle amerického politického filosofa Michaela Walzera, který je řazen mezi teoretiky komunitarianismu, se sociální spravedlnost realizuje v ohraničeném společenství, kde někdo je a není členem. V rámci tohoto vymezeného společenství probíhá výměna sociálních dober. K zásadním znakům politického společenství patří, že je určováno sdílenou identitou. Zajištění této identity je uskutečnitelné pouze za předpokladu, že si komunita své členy vybírá a to na základě slučitelnosti se sdílenou identitou, kterou si společenství volí, a svých vlastních kapacitních možností.¹⁸⁷

Podle názorů komunitaristů má stát legitimní právo na kontrolu migrace, tudíž má pravomoc určit, kterým konkrétním žadatelům je umožněno přijetí a komu naopak je přijetí odepřeno. Právo na volbu migrační politiky je považováno za základní a je vyjádřeno právem na sebeurčení. Přijímání či vyloučení je jádrem komunitní

---

¹⁸⁴ Srov. HEYWOOD, A. *Politická teorie*, s. 44.

¹⁸⁵ ŠTICA, P. *Migrace a státní suverenita: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*, s. 137.

¹⁸⁶ NOVITZKY, P. *Osobní svobody a „bonum commune“ – Analýza díla Teorie spravedlnosti Johna Rawlse z pohledu křesťanské etiky*, s.164

¹⁸⁷ Srov. ŠTICA, P. *Migrace a státní suverenita: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*, s. 139.

nezávislosti. Nicméně právo na kontrolu migrace nemá neomezený rozsah, nýbrž podléhá určitým morálním omezením. Podléhá jak vnitřnímu rozhodnutí samotných členů, tak vnějšímu principu vzájemné pomoci. Přistěhovalectví je tedy otázkou nejenom politické volby, ale i morálního omezení. Morální omezení se vztahuje zejména na žadatele o azyl, jejichž právo na pomoc je prakticky nepopíratelné.¹⁸⁸

3.5 Východiska pro sociální práci

3.5.1 Shrnutí poznatků teorií globální spravedlnosti

V této kapitole jsem se pokusila představit přístupy vybraných teorií globální spravedlnosti ve vztahu k přijímání migrantů. Stěžejní byla otázka otevřenosti hranic a přijímání migrantů a to zejména s ohledem na globální nerovnost, kdy bohaté rozvinuté státy odmítají otevřít své hranice ekonomicky znevýhodněným.

Liberální teorie staví do centra pozornosti jednotlivce a jejich práva, státy jsou posuzovány jako legitimní, pokud chrání lidská práva svých obyvatel a respektují práva všech ostatních. Podle Rawlse by povinnost pomáhat měla platit do té doby, než budou mít všechny společnosti spravedlivé liberální či férové instituce. To, zda se člověk narodí v bohatém nebo chudším státě, neznamená, že ekonomické nerovnosti napříč státy musí být minimalizovány. Cílem má být zlepšení postavení chudých ve světě do té doby než se stanou svobodnými a rovnými občany liberální společnosti. Stručně řečeno pojetí mezinárodní spravedlnosti vycházející z teorie Rawlse a sociálního liberalismu je považována v zásadě jako problém spravedlivosti společnosti (národů), zatímco kosmopolitní liberalismus trvá na tom, že jde o spravedlivost vůči lidem na celém světě bez ohledu na státní hranice.

Zastánci kosmopolitismu se domnívají, že zásady distribuční spravedlnosti by se měly rozšířit na globální úroveň, sociální liberálové spolu s Rawlsem omezují použitelnost distribuční spravedlnosti na domácí politické komunity.

Podle zastánců kosmopolitní teorie by mělo docházet k postupnému ubírání na důležitosti státní suverenity. Jedním z hlavních teoretiků věnující se otázkám migrace v rámci kosmopolitismu je Joseph Carens, který překládá argumenty pro právo migrantů na přistěhování a hájí otevřené hranice. Opačný postoj zauímají komunitaristé, v rámci politických debat ohledně migračních politik, bývají jejich argumenty používány spíše k podpoře restriktivních politických opatření v rámci imigračních politik.

---

¹⁸⁸ Srov. YONG, C. The Right of a State to Control Immigration. *Nuffield College, Oxford* [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné na WWW: https://seis.bristol.ac.uk/~plcdib/territory/papers/yong_immigration.pdf, s. 3–4.

3.5.2 Odpovědnost sociálního pracovníka

Za hlavní etickou otázku v rámci problematiky přijímání migrantů a východiska pro realizaci sociální práce považují otázku spravedlnosti, tj. je s lidmi zacházeno spravedlivě? Otázka spravedlnosti se prolíná nastíněnými eticky problematickými body týkající se přijímání migrantů. Abychom mohli eticky úspěšně řešit problém migrace a zvolit nejvhodnější pojetí spravedlnosti, od které by se odvíjela následná sociální práce s migranty, je nutné uvědomit si za co přesně a vůči komu jsme odpovědný. Odpovědnost je centrálním pojmem etiky, jenž úzce souvisí se svobodou člověka a svědomím. Existuje tedy určitý předpoklad, že pokud člověk jednal svobodně, dokáže také rozumně odpovědět na otázku, proč jednal zrovna tímto způsobem. Znamená to, že nese za své rozhodnutí odpovědnost.¹⁸⁹Odpovědnost je nutno vnímat jako trojmístný pojem; kdo je odpovědný (subjekt odpovědnosti) komu (instance odpovědnosti) a za co (předmět odpovědnosti). Walzer v této souvislosti uvádí hierarchickou odpovědnost v rámci armády a zdůrazňuje, že každý voják s libovolnou vojenskou hodností musí vědět komu a za co je odpovědný. Vojenské autority a politici mají morální odpovědnost zajistit obecné blaho svému vlastnímu státu a jeho obyvatelům, ale také jsou odpovědní za zajištění spravedlivého zacházení s obyvateli protivníkového státu.¹⁹⁰ Samozřejmě existují určité právní normy (vojenský řád, mezinárodní právní úmluvy, pakty atd.), které předem vymezují oblast možného jednání, ale ty samozřejmě nenabízí orientaci pro každou situaci jednání. Na řadu pak přichází osobní morální úsudek (svědomí) daného aktéra, kterým je možné ospravedlnit konkrétní jednání. S problematikou dvojí odpovědnosti se můžeme setkávat při výkonu sociální práce. Mám na mysli např. střet profesní odpovědnosti s odpovědností společenskou. Jako sociální pracovníci máme odpovědnost nejen za následky svého jednání vůči klientovi, ale také vůči celé společnosti.

3.5.3 Etická reflexe

Lidská práva a lidská důstojnost představují spolu s pojetím spravedlnosti základní eticko-právní principy a normy, kterými bychom se měli řídit při etické reflexi přijímání migrantů. Tyto principy jsou také základem sociální práce. Principům sociální práce se tak nejvíce přibližuje teorie kosmopolitní globální spravedlnosti v podání Josepha Carensa, který je zastáncem otevřených hranic a v rámci své práce předkládá argumenty, které mluví ve prospěch migrantů. Nemůžeme někoho omezovat na základě toho, kde se narodil, nemůžeme také ospravedlnit omezení imigrace z důvodů obav ze sníženého ekonomického blahobytu a v neposlední řadě vliv přistěhovalectví

¹⁸⁹ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profesie*, s. 32.

¹⁹⁰ Srov. WALZER, M. Two Kinds of Military Responsibility. *Journal of the US Army War College*, s. 42–46.

na konkrétní kulturu a historii společnosti není relevantní morální úvahou, dokud by nedošlo k ohrožení základních liberálních demokratických hodnot. Zástupci kosmopolitního pojetí spravedlnosti považují jednotlivce za výchozí bod, protože věří, že všechny lidské bytosti mají stejnou morální hodnotu a proto mají právo na stejnou morální úctu.

Spravedlnost je považována za jednu ze základních hodnot, principů a cílů sociální práce. V Etickém kodexu společnosti sociálních pracovníků České republiky (dále jen etický kodex) je nutnost jednat v souladu se sociální spravedlností několikrát zmíněna. Etický kodex by sociálním pracovníkům měl v tomto směru poskytnout jakýsi návod na to, jak jednat a čím se řídit. Jenže pouhý soubor pravidel či zásad nestačí. Lépe řečeno, v ideálním případě bychom se pouze s tímto neměli spokojit, i když praxe je samozřejmě někdy úplně jiná. Mnohdy sociální pracovník jedná pouze dle předpisů a striktně plní své povinnosti vymezené zákonem bez ohledu na svoji vlastní etickou reflexi dané situace. Nicméně obecně vzato se počítá s tím, že etické povědomí by mělo být základní součástí odborné praxe sociálních pracovníků. Vždyť sociální pracovníci zasahují do života lidí a měli by si tedy počínat „eticky správně“. Jejich schopnosti a odhodlání jednat eticky jsou důležitým aspektem kvality poskytovaných služeb. Jak již bylo uvedeno výše, etický kodex by měl být určitým vodítkem při řešení etických otázek a dilemat, ale otázkou je, zda je tomu vždy opravdu tak.

Podle mého názoru v etickém kodexu chybí bližší specifikace vymezení pojmu spravedlnosti, která by pomohla sociálním pracovníkům v řešení dilematických situací. Podívejme se například na bod 2.5.3. etického kodexu, podle kterého sociální pracovník: *„Upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a potřebu zajistit přístup k těmto zdrojům těm, kteří to potřebují.“*¹⁹¹ V etickém kodexu není nikde definováno, jak má sociální pracovník tento pojem spravedlnosti chápat, nejsou zde formulovány konkrétní požadavky, které by mohl uplatnit v rámci výkonu své práce. Jak můžeme poznat, že s migranty jednáme spravedlivě a ospravedlnit poskytnutí výhod či pomoci některým lidem a jiným ne?

V etickém kodexu nalezneme základní normativní principy. Zejména lidská důstojnost a lidská práva představují základní eticko-právní principy a normy zasahující do všech oblastí lidského života. Důstojnost člověka, jako pojem morálního vědomí o hodnotě člověka, by měla být vždy na prvním místě při řešení těchto otázek. Předpokladem ke správnému jednání by mělo být nejenom naplňování a dodržování určitých mravních normativních standardů, kam spadá právě etický kodex, ale také je důležité naše svědomí. Svědomí by mělo být jakousi primární normativní instancí při řešení otázky, zda jednáme mravně. Pokud tedy jednáme v souladu s naším svědomím,

---

¹⁹¹ Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. *Sociálnípracovníci.cz* [online]. 2006 [2020-04-05]. Dostupné na WWW: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_ssprcr.pdf

je naše jednání mravně ospraveditelné. „*Dobré nemůže být nic, co činíme proti svému svědomí.*“¹⁹²

To, co nám může v rámci sociální práce pomoci odůvodnit správnost jednání, jsou také etické teorie. Spaemann zmiňuje diskuzi deontické a teleologické morálky. Pokud bychom tedy využili k rozhodování poznatky z deontologické etiky, kdy máme jednat na základě povinnosti, hodnotili bychom tedy spíše motivaci našeho jednání, kdežto u teleologické etiky bychom hodnotili následky našeho jednání. Přitom platí, že rozumná je, jak zásada nepřihlížet u jednání k následkům, tak zásada posuzovat jednání podle následků. Tedy nemůžeme nebrat v potaz následky jednání, jelikož nemůžeme definovat jednání bez ohledu na jeho účinky.¹⁹³

Kant odůvodňuje správnost jednání potřebou dodržování určitého mravního principu (kategorický imperativ). Pokud bychom k rozhodování přistupovali z pohledu teorie utilitarismu, tak bychom vycházeli zejména z principu „užitečnosti“, tj. „*v každé situaci, která vyžaduje mravní rozhodování, by měl člověk udělat to, co povede k co největšímu blahu co největšího počtu lidí.*“¹⁹⁴ Tento pohled podporuje společenskou prospěšnost oproti zájmu jednotlivce.

Uvedené pozice jednotlivých etických přístupů vyvolávají řadu obtížně řešitelných problémů a vždy záleží na subjektivním postoji všech zúčastněných aktérů. Nelze tedy jednoznačně určit, který přístup je ten správný. Navíc zde do hry kromě morálního pojetí dobra vstupuje i zákon a další společenské normy, které mají vliv na konečné rozhodnutí.

---

¹⁹² Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. *Sociálnípracovníci.cz* [online]. 2006 [2020-04-05]. Dostupné na WWW: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf, s. 73.

¹⁹³ Srov. SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*, s. 55–56.

¹⁹⁴ THOMPSON, M. *Přehled etiky*, s. 93.

4 Sociální práce s migranty

Na migraci pohlíží mnoho lidí negativně, existuje spousta předsudků a vysokou měrou k této situaci přispívají média či sociální sítě. Lidé se většinou obávají toho, co je odlišné, co neznají. Je proto důležité, aby probíhaly veřejné debaty na téma migrace, aby migranti nebyli izolováni, aby byli integrováni do většinové společnosti. Velmi důležité je vzájemné pochopení a tolerance, vzájemná komunikace, seznamování se s odlišnými kulturami, což může být užitečné a obohacující pro všechny.

Migrační krize vyvolala ve společnosti velký ohlas. I když je Česká republika převážně tranzitní zemí, přes kterou migranti pouze přecházejí do ostatních zemí převážně směrem na západ Evropy, sociální práce s migranty je velmi důležitá. Mnozí lidé se migrantů bojí, obávají se jejich odlišnosti, rozdílných kulturních hodnot, odlišného způsobu života a jiných aspektů.

Podpora migrantů a uprchlíků, když je veřejné mínění vesměs proti, je pro sociální pracovníky velmi náročná a přináší řadu etických dilemat odpovědnosti vůči migrantům a uprchlíkům.

V této části práce se budu zabývat sociální prací s migranty, zaměřím se na její roli v rámci systému pomoci migrantům, uvedu některá zařízení, ve kterých je sociální práce poskytována a velmi stručně představím vybrané organizace pracující s migranty zejména v rámci České republiky.

Závěrečná část této kapitoly bude zaměřena na přehled vybraných konkrétních vládních i nevládních organizací pracujících s migranty jak v České republice, tak v zahraničí.

4.1 Vymezení předmětu sociální práce s migranty

Sociální práce je povolání, které pomáhá jednotlivcům, rodinám, skupinám a komunitám zvýšit jejich individuální a kolektivní blahobyt. Výkon sociální práce je velmi zodpovědná a náročná odborná činnost, která by měla směřovat k zachování lidské důstojnosti a podpoře jednotlivce či skupiny v tíživé životní situaci. V sociálně politickém a ekonomickém kontextu, který stále více vytváří nejistotu a sociální napětí, hrají sociální pracovníci důležitou a zásadní roli.

Sociální práce se opírá o *princip společenské solidarity* a o ideál *naplňování individuálního lidského potenciálu*. Přispívá k *řešení sociálních problémů* jednotlivců i skupin či komunit, je realizována na úrovni praxe i na akademické půdě. Jde

o společenskovední disciplínu i o oblast praktické činnosti, jejímž cílem je vysvětlování, a především řešení sociálních problémů.¹⁹⁵

Základním východiskem sociální práce jsou *etické hodnoty a legislativní normy*. Mezi základní hodnoty sociální práce řadíme *lidská práva, humanismus a sociální spravedlnost*. Co se týče sociálních pracovníků, pak je nutný respekt ke klientovi, jeho právo na samostatné rozhodování, dobročinnost, spravedlnost, spolehlivost, pravdomluvnost. Klienta není možné poškozovat různými předsudky, jakýmkoliv způsobem jej diskriminovat apod. Etická rozhodnutí činí sociální pracovníci na základě etického kodexu, nezbytná je profesionalita sociálních pracovníků. Osobnostní charakteristiky a osobní odpovědnost, jeho zkušenosti, schopnosti.¹⁹⁶

Sociální pracovníci pomáhají v tíživé životní situaci jak jednotlivcům, tak rodinám, skupinám či komunitám k dosažení způsobilosti k sociálnímu uplatnění, k jejich začlenění zpět do společnosti, pomáhají utvářet příznivé společenské podmínky, k pozitivnímu sociálnímu klimatu.¹⁹⁷

V sociální práci je zavedeným pojmem slovo *klient*, užíván může být také pojem zákazník, příjemce služby, adresát anebo uživatel služby, přičemž důraz je kladen na individuální potřeby klienta a také na otázku financování služeb a širší pojetí klienta. Prioritou sociální práce jsou individuální požadavky klienta a jeho spokojenost s poskytovanými sociálními službami.¹⁹⁸

Na sociální práci a sociální služby je nutno pohlížet z těchto hledisek:

- financování služeb (je poskytnut příspěvek na službu, a to tak, aby si klient mohl koupit žádanou sociální službu podle svých představ o kvalitě a na základě svých potřeb, v tržní oblasti je klientem ten, kdo si službu zaplatí, naproti tomu v sociálních zařízeních vstupuje přímá platba za službu zřídkou),
- zákaznická perspektiva (zahrnutí jsou nejen klienti, ale také další zainteresované osoby a instituce), dělit lze zákazníky na interní (spolupracovníci, vedení), na externí zákazníky (spolupracující organizace), na zprostředkovatele (distributoři, sklady) a na konečné uživatele (finální spotřebitelé), v oblasti sociálních služeb jde o poskytovatele a zadavatele služeb.¹⁹⁹

Sociální práce je vykonávána v určitém prostředí, je ovlivňována sociální politikou státu, jeho ekonomickou situací. Velký vliv na sociální práci má globalizační proces a mnoho dalších faktorů. V posledních letech dochází k ekonomizaci sociální práce, kdy jsou do této oblasti zaváděny modely práce z tržní oblasti, a to např. podnikání,

---

¹⁹⁵ Srov. MALÍK HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách: aktuální otázky*, s. 3–5.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 4–5.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 3–5.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 13–14.

¹⁹⁹ Srov. MALÍK HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách: aktuální otázky*, s. 12–13.

outsourcing a další, prosazují se také soukromí (ziskoví) poskytovatelé sociálních služeb a sociální práce.²⁰⁰

Profesní a tržní přístup se v sociální oblasti liší v mnoha aspektech, a to z pohledu:

- společenské funkce,
- očekávání v jednání a jeho východisek, cílů a nástrojů,
- typů jednání a jeho paradoxů,
- organizační formy,
- principů produkce,
- východiska pomoci (forma, rozhodování o poskytnutí pomoci),
- z hlediska sociálního problému,
- z hlediska problému samotného klienta a jeho postavení,
- z hlediska legitimacy pomoci,
- terminologie,
- podoby sociální práce,
- nabídky pomoci či řízení organizací.²⁰¹

Povinností státu je, aby byla jeho občanům zajištěna nezadatelná sociální lidská práva, a to formou přiměřené solidarity mezi občany. Jedná se nejen o sociální práci a sociální služby, ale také o zdravotní péči, o vzdělání a další. Sociální práce sleduje profesní cíle, jsou využívány procesy stabilizace a podpory sociální sítě prostřednictvím komunikace a interakce, jde o systematickou činnost sociálního subjektu, tj. poskytovatele a zadavatele vůči sociálnímu objektu pomoci, tj. příjemci sociální služby, a to nejen v rámci pomoci uprchlíkům či migrantům, ale také osobám bez domova, v denních centrech, v domovech pro seniory, v dětských domovech, osobám s duševním onemocněním, nezaměstnaným apod.²⁰²

Sociální služby jsou výrazným nástrojem k zajištění lidských práv. Z křesťanského hlediska jde o pomoc potřebným, kdy základem je přesvědčení, že lidé jsou si rovni a měla by být zachována jejich lidská důstojnost, společný prospěch má mít přednost před prospěchem vlastním. Vlivem ekonomizace je sociální práce chápána v dnešní době již jako ekonomická oblast, jako určitý produkt na trhu, jsou stanoveny ceny sociálních služeb, jsou zavírány smlouvy o jejich poskytování. Specifikace sociálních služeb spočívá v sociální potřebnosti, jsou poskytovány lidem v nouzi, je v zájmu veřejnosti, aby byly sociální služby zabezpečovány. Sociální služby nepodléhají čistě

---

²⁰⁰ Srov. MALÍK HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách: aktuální otázky*, s. 12–13.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Srov. MALÍK HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách: aktuální otázky*, s. 15.

tržním zákonitostem nabídky a poptávky, jsou ovlivňovány etickými a dalšími faktory.²⁰³

4.1.1 Oblast vzdělání a trh práce

Přístup migrantům ke vzdělání a na trh práce v České republice mapuje sociologická analýza Ministerstva práce a sociálních věcí. Migrace a integrace hraje v rozvoji Evropy klíčovou roli. Jde zejména o úspěšné začleňování migrantů na trh práce a do společnosti. Je nutné využívat příkladů dobré praxe v této oblasti, dívat se na problematiku z pohledu státní, soukromého i neziskového a také z pohledu sociálních partnerů.²⁰⁴

Zaměstnavatelé v České republice mají pozitivní i negativní zkušenosti se zaměstnáváním zahraničních pracovníků, měli by se však podílet při začleňování těchto osob na trh práce, do společnosti, na odstraňování překážek a různých předsudků. Právě migranti se stávají hlavní rizikovou skupinou, mají často nedostatečné vzdělání, projevuje se u nich komunikační bariéra. Je proto nutné nastavit cílené integrační programy, které budou zaměřené na výuku jazyka hostující společnosti, na sociokulturní orientaci.²⁰⁵

Z hlediska integrace migrantů na pracovní trh je nutná aktivita samotných zaměstnavatelů a také podpora různých způsobů získávání pracovníků. Pozitivní dopady má regulovaná migrace, která zaplňuje mezery na evropských trzích práce a přispívá do státních rozpočtů jednotlivých zemí. Je potřebná cirkulace mozků, a nikoliv jejich odliv a musí být vytvářeny podmínky k tomu, aby nedocházelo ke ztrátám vlastních vysoce kvalifikovaných pracovníků.²⁰⁶

Sociální práce s migranty se neliší od sociální práce s ostatními klienty. I migrant je svébytný člověk ve svízelné životní situaci, s dočasně omezenými kompetencemi k řešení neznámých situací. Je nutné si uvědomit, že migrant zanechal ve své vlasti domov, přátele, společenské postavení a začíná svůj život budovat od nuly. Proto je nutný ze strany sociálních pracovníků zejména respekt, zachování důstojnosti, čas na zpracování a pochopení nových věcí a situací, budování atmosféry důvěry a pochopení.²⁰⁷

---

²⁰³ Srov. MALÍK HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách: aktuální otázky*, s. 15.

²⁰⁴ Srov. Témata jako konkurenceschopnost a migrace neztrácejí v současné krizi váhu. *MPSV.cz*[online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009 [cit. 2020-03-03]. Dostupné na WWW:<https://www.mpsv.cz/cs/6584>

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Srov. Témata jako konkurenceschopnost a migrace neztrácejí v současné krizi váhu. *MPSV.cz*[online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009 [cit. 2020-03-03]. Dostupné na WWW:<https://www.mpsv.cz/cs/6584>

²⁰⁷ Srov. BALÁŽ, R. Sociální práce s uprchlíky je lidsky i profesně velmi zajímavá. *Sociální práce*.

4.1.2 Zařízení pro uprchlíky

Sociální pomoc a služby jsou po celou dobu azylové procedury i po udělení azylu poskytovány sociálními pracovníky ve státních zařízeních (přijímací a pobytová střediska, integrační střediska) a sociálními pracovníky nevládních organizací. Rozdíl mezi sociálním pracovníkem státní a nestátní organizace je především v tom, že každá pozice umožňuje jinou míru kontroly a podpory klienta. Sociální pracovníci ministerstva vnitra pracující v azylových střediscích MV jsou se svými klienty v každodenním kontaktu, což může být výhodou na druhou stranu jakožto zaměstnanci instituce, která rozhoduje o vyřízení žádosti o azyl, nemusejí získat potřebnou důvěru klienta. Na druhou stranu sociální pracovníci nevládních organizací mají větší míru flexibility a otevřenosti.²⁰⁸

Sociální pracovník je v zařízeních pro uprchlíky stavěn do řady nových situací a morálních dilemat, které vyvolal příliv uprchlíků do Evropy, strategie jeho řešení a různé jeho doprovodné jevy. V České republice jsou různé typy azylových zařízení dle právního postavení klientů (žadatelé o mezinárodní ochranu, cizinci), které se liší svým každodenním režimem, svými pravidly i možnostmi daného regionu.²⁰⁹

Sociální práce s migranty navazuje na:

- Službu cizinecké policie (identifikační a pobytové úkony),
- zdravotnická zařízení Ministerstva vnitra (povinné zdravotní prohlídky),
- Odbor azylové a migrační politiky (žádost o mezinárodní ochranu),
- Správu uprchlických zařízení (poskytování služeb klientovi za jeho pobytu v zařízení).²¹⁰

Většina migrantů přichází do České republiky dobrovolně, jsou motivováni ke spolupráci a role sociálního pracovníka je jasně vymezena:

- zákonem o azylu,
- typem střediska,
- vnitřními předpisy střediska,
- potřebami klientů.

Sociální pracovník se stává informátorem, poradcem, zprostředkovatelem, má svou sebereflexi, sebepojetí, vlastní směřování, naplňuje práva klienta, vymáhá platná pravidla.²¹¹

²⁰⁸ Srov. GÜNTEROVÁ, T. Sociální práce s uprchlíky. In: MATOUŠEK, O.; KODYMOVÁ, P.; KOLÁČKOVÁ, J. eds. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 338.

²⁰⁹ Srov. BALÁŽ, R. Sociální práce s uprchlíky je lidsky i profesně velmi zajímavá. *Sociální práce*.

²¹⁰ Srov. BALÁŽ, R. Sociální práce s uprchlíky je lidsky i profesně velmi zajímavá. *Sociální práce*.

²¹¹ Tamtéž.

Poskytovatelem či zprostředkovatelem informací potřebných ke spolupráci a ke svěbytnému rozhodování klienta o sobě samém je sociální pracovník, který však nepřebírá za klienta odpovědnost, ale pomáhá mu orientovat se v jeho nové životní situaci, která je pro něj psychicky a fyzicky náročná. Nejprve probíhá vstupní rozhovor sociálního pracovníka s klientem za pomoci tlumočnicka, kdy je zjišťována klientova sociální anamnéza, jeho specifické potřeby, je provedena identifikace příslušnosti ke zranitelné skupině a k nastavení základní sociální diagnózy.²¹²

Většina nestátních organizací pro cílovou skupinu cizinci či migranti má registrované sociální služby, jako je:

- odborné sociálně-právní poradenství,
- terénní programy,
- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi,
- pobytové služby či azylové domy.²¹³

Česká republika je zemí tranzitní, ve srovnání např. s Německem, Británií nebo Francií zde kromě vietnamské a ukrajinské komunity migranti ze třetích zemí téměř nejsou, a to z důvodu finančních, kdy v rámci legislativy nedosáhnout často na poskytované dávky, dále se migranti lépe aklimatizují ve své komunitě.²¹⁴

4.2 Úloha sociální práce při práci s migranty

Sociální práci vykonává sociální pracovník, který je klientovi průvodcem ve všech situacích, je zprostředkovatelem odborných zdravotnických psychologických, právních, školských, poradenských a dalších služeb.²¹⁵

Klienti, kteří si nemohou dovolit soukromé bydlení, odcházejí za asistence sociálního pracovníka do pobytového střediska, které je zařízením otevřeným. Úkolem sociálního pracovníka je:

- zamezení vzniku sociálně patologických jevů, psychické frustrace pramenící z omezení svobody, z odloučení od blízkých
- smysluplné trávení volného času klientů apod.²¹⁶

---

²¹²Tamtéž.

²¹³ Srov. KULHAVÁ, L. Role sociálního pracovníka v integraci migrantů/uprchlíků do české společnosti *MPSV.cz* [online]. 2015 [cit. 2019-08-06]. Dostupné na WWW: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/513-socialni-prace-s-migranty-ii-role-socialniho-pracovnika-v-integraci-migrantu-uprchliku-do-ceske-spolecnost>

²¹⁴Tamtéž.

²¹⁵ Srov. BORSKÁ, M. Sociální práce s migranty – Role sociálního pracovníka v azylovém zařízení pro uprchlíky. *Sociálnínovinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2020-03-05]. Dostupné na WWW: <http://www.socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/512-socialni-prace-s-migranty-i-role-socialniho-pracovnika-v-azylovem-zarizeni-pro-uprchliky>

²¹⁶Tamtéž.

Sociální pracovník pomáhá klientovi orientovat se v každodenním životě, při kontaktu s vnějším světem, pomáhá mu pochopit fungování společnosti, pomáhá mu dále např. s pravidly bankovního styku, při počítačových dovednostech, finanční gramotnosti apod. Mezi cenné pomocníky sociálních pracovníků patří nevládní organizace. Exodus migrantů do Evropy způsobil krizi v kapacitních možnostech.²¹⁷

Migrace sebou přináší různé překážky. Migrant se ocitá v cizí zemi, kde musí překonávat většinou jazykovou bariéru, naráží na normy a nepsané zvyky majoritní společnosti, jsou přerušeny jeho sociální vazby, stává se cizincem. V této složité životní situaci se může obrátit na státní zařízení nebo neziskové organizace.²¹⁸

---

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸Sociální práce s migranty II. – Role sociálního pracovníka v integraci migrantů/uprchlíků do české společnosti. *Sociálnínovinky.cz* [online]. [cit. 2020-09-03]. Dostupné na WWW: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/513-socialni-prace-s-migranty-ii-role-socialniho-pracovnika-v-integraci-migrantu-uprchliku-do-ceske-spolecnosti>

4.3 Vybrané organizace pracující s migranty v České republice

V České republice i v zahraničí působí řada organizací, které poskytují migrantům odbornou pomoc a odborné poradenství, pomáhají jim vyrovnat se stávajícími problémy souvisejícími s jejich každodenním životem v cizí zemi.

Jednou z těchto organizací je Organizace na pomoc uprchlíkům (OPU)²¹⁹, která poskytuje uprchlíkům komplexní právní a sociální poradenství, a to včetně asistenčních služeb a doprovodů. Působí téměř ve všech typech zařízení Ministerstva vnitra, kde uprchlíci žijí.²²⁰

Základním cílem OPU je usnadnit prostřednictvím tohoto poradenství uprchlíkům orientovat se v jejich nové životní situaci, v cizí zemi, pomoci jim začít žít nový život. Dalším cílem je hájit oprávněné zájmy uprchlíků, a to zejména nezletilým bez doprovodu, osamělým ženám či obětem obchodu s lidmi, jejichž start nového života je komplikovanější, než je tomu u úplné a fungující uprchlické rodiny.²²¹

V rámci sociální práce s migranty jsou žádoucí:

- kvalitní tlumočníci
- specializovaná psychologická či psychiatrická péče pro klienty včetně dětí, a to v jejich rodném jazyce
- rychlé vyřizování azylových žádostí
- rychlé slučování rodin
- menší tlak na administrativu atd.²²²

Další z lidsko-právních neziskových organizací, která hájí práva cizinců v České republice je např. Sdružení pro integraci a migraci, která poskytuje služby pro migranty. Je nástupnickou organizací Poradny pro uprchlíky a své služby poskytuje od roku 1992, jejich služeb využilo již min. 40 tis. migrantů. Tato organizace působí také na veřejnost

²¹⁹ Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) je nezisková, nevládní a humanitární organizace, která byla založena v Praze v roce 1991 jako občanské sdružení. Od roku 2014 je OPU spolkem podle občanského zákoníku.

²²⁰ BOBYSUDOVÁ, Lída. Sociální práce s uprchlíky je lidsky i profesně velmi zajímavá – rozhovor. Sociální práce. **2017**(2).

²²¹ Tamtéž

²²² Tamtéž

s cílem rozvoje tolerance a potírání rasismu a xenofobie, pořádá semináře, konference a diskuze na téma migrace. V roce 2008 došlo ke sloučení Poradny pro uprchlíky s Centrem pro otázky migrace a byl přijat současný název.²²³

Další organizací, která se zabývá pomocí uprchlíkům, a to zejména z hlediska jejich vzdělávání a pracovní integrace, výukou češtiny či doučováním českého jazyka a pořádáním různých seminářů je Meta, společnost pro příležitosti mladých migrantů. Tato společnost poskytuje služby pro cizince, jde o neziskovou organizaci, která vyvíjí svou činnost od roku 2004.²²⁴

Dále můžeme zmínit např. InBázi, která poskytuje služby migrantům a jejich rodinám a vytváří bezpečný prostor ke vzájemnému poznávání a porozumění mezi českými občany a cizinci. InBáze pořádá program pro rodiny s dětmi, poskytuje poradenství, pořádá akce pro veřejnost, pomáhá lidem v nouzi a další.²²⁵

Jednou z organizací zabývajících se ochranou lidských práv, která je členem Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva, která působí mimo jiné také v oblasti cizinecké problematiky je Český helsinský výbor. Významnou mezinárodní humanitární organizací, která pomáhá v krizových oblastech je Člověk v tísni, dále je to Poradna pro integraci v Praze založená v roce 1997, která je nevládní neziskovou organizací zabývajících se integrací osob, kterým byl přiznán v České republice status uprchlíka a od roku 2002 také dlouhodobě usazených cizinců v České republice. V Brně vznikl např. Kabinet multikulturní výchovy, který zaměřuje svou činnost mimo jiné také na imigranty a umožňuje setkávání různých národů, etnik a menšin.²²⁶

Dále je to Centrum pro integraci cizinců se sídlem v Praze, které pomáhá cizincům, kteří se chtějí stát občany naší společnosti.

Z mezinárodních organizací lze zmínit Mezinárodní centrum pro vývoj migrační politiky (ICMPD), což je mezivládní organizace dlouhodobě sledující vývoj především evropských migračních politik. Dále je to Evropské centrum pro otázky menšin založené v roce 1996, které spolupracuje s vládami, mezivládními i nevládními organizacemi a které sídlí v Německu. Toto centrum vydává např. elektronické

---

²²³ *Sdružení pro integraci a migraci* [online]

²²⁴ *META o.p.s.* [online].

²²⁵ *InBáze, z.s.* [online].

²²⁶ *NICM* [online].

periodikum JEMIE, podporuje meztietnické vzťahy v Makedonii atd. Na záver také nelze opomenout již několikrát zmiňovanou Mezinárodní organizaci pro migraci (IOM).²²⁷

---

²²⁷ Tamtéž.

Závěr

Cílem mé práce bylo upozornit na etickou problematiku související s přijímáním migrantů a předložit možné sporné aspekty, se kterými se bude muset sociální práce vyrovnat. Vzhledem k nárůstu počtu migrantů v několika posledních letech je nutné zabývat se nejenom riziky plynoucími z fenoménu migrace, ale také jeho etickou stránkou, což jsem se během práce snažila reflektovat. Jako východisko pro přijímání migrantů jsem zvolila principy globální spravedlnosti, které představují hodnoty, jež jsou klíčové v otázce přijímání migrantů a realizace sociální práce.

Mezi nejvíce eticky problematické body související s otázkou migrace bezpochyby patří otázka, zda a do jaké míry mají politické komunity právo vymáhat své hranice. Setkáváme se zde s konceptem státní suverenity. Můžeme tedy říci, že je právem a výsadou státu přijímat nebo naopak nepřijímat migranty. Pokud by tomu tak nebylo, měli by všichni lidé právo žít v jakékoli zemi, ve které chtějí žít, což by mohlo vážně poškodit stávající koncepce a zdůvodnění existence států v obecné rovině. Nicméně i ti, kdo podporují právo státu na uzavření svých hranic migrantům (alespoň ti, kteří toto právo hájí z morálního hlediska), musí uznat, že pro výkon tohoto práva existují omezení, státy nemohou použít sílu proti, těm, kdo žádají o azyl nebo o základní ochranu lidských práv, a některé prostředky či opatření proti migrantům jsou morálně nepřijatelné.

Dalším problematickým bodem je neregulární migrace. Neregulární migrace či spíše status neregulárního migranta, poškozuje zejména osobu samotného migranta, který může díky „ilegálnímu“ statusu čelit vykořisťování ze strany zaměstnavatele, zhoršeným životním podmínkám a v neposlední řadě je pro něj za těchto okolností ztížena integrace do většinové společnosti. Jako řešení této problematiky se jeví vytvoření tzv. „ochranného valu“ v jehož rámci by bylo možné uplatnit a realizovat jejich základní práva bez toho aniž by jimi sdělené informace byly použity k jejich pozdější deportaci.

Poslední nastíněný problém se týká pohledu na ekonomickou migraci respektive na ekonomické migranty. Tato otázka má zejména v kontextu migrační krize vliv na samotný přístup k uprchlíkům a migrantům a do velké míry ovlivňuje veřejné mínění. Největší kontroverzi vyvolávají samozřejmě důvody a motivy k migraci. Označení za ekonomického migranta staví lidi do velmi problematické pozice, kdy je na ně pohlíženo jako někoho, kdo chce zneužít sociálního systému cílové země. Ne, vždy však můžeme migranty zařadit do přesných kategorií. Mnoho osob je k migraci životními okolnostmi de facto přinuceno a z úhlu jejich pohledu je migrace ve většině případů nedobrovolná. Toto je nutné mít na paměti při výkonu sociální práce.

V teoriích globální spravedlnosti probíhají diskuze o mnoha otázkách týkajících se migrace, ať už se jedná o migraci krátkodobou, dlouhodobou, legální nebo nelegální. Jednou ze stěžejních otázek je, otázka otevřenosti hranic a přijímání migrantů a to zejména s ohledem na globální nerovnost, kdy bohaté rozvinuté státy odmítají otevřít své hranice ekonomicky znevýhodněným. Koncept globální spravedlnosti je pojem velmi abstraktní, nelze ho považovat za přesný návod, ale spíše za ideál, kterému se chtějí jednotlivé teorie spravedlnosti přiblížit. Sjednocujícím předpokladem hlavních současných teorií je důležitost rovnosti, ve smyslu zacházení s lidmi jako s rovnými.

Lidská práva a lidská důstojnost představují spolu s pojetím spravedlnosti základní eticko-právní principy a normy, kterými bychom se měli řídit při etické reflexi přijímání migrantů. Tyto principy jsou také základem sociální práce. Principům sociální práce se tak nejvíce přibližuje teorie kosmopolitní globální spravedlnosti v podání Josepha Careense, který je zastáncem otevřených hranic a v rámci své práce předkládá argumenty, které mluví ve prospěch migrantů. Nemůžeme někoho omezovat na základě toho, kde se narodil, nemůžeme také ospravedlnit omezení imigrace z důvodů obav ze sníženého ekonomického blahobytu a v neposlední řadě vliv přistěhovalectví na konkrétní kulturu a historii společnosti není relevantní morální úvahou, dokud by nedošlo k ohrožení základních liberálních demokratických hodnot. Zástupci kosmopolitního pojetí spravedlnosti považují jednotlivce za výchozí bod, protože věří, že všechny lidské bytosti mají stejnou morální hodnotu a proto mají právo na stejnou morální úctu.

Podle Všeobecné deklarace o lidských právech má každý právo na respektování své důstojnosti a práv bez ohledu na to odkud přichází. Při realizaci sociální práce by proto měla být věnována mimořádná pozornost ochraně práv migrantů, bez ohledu na důvody, které je k migraci vedly.

Seznam použitých zdrojů

- ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-111-3.
- ARANGO, J. Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, 2018, roč. 68, č. 227/228, s. 283–296. ISSN 0020-8701.
- BALÁŽ, R. Sociální práce s uprchlíky je lidsky i profesně velmi zajímavá. *Sociální práce*, 2017, č. 2.
- BARŠA, P.; CÍSAŘ, O. *Anarchie a řád ve světové politice*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-094-8.
- BAŠTECKÁ, B. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Geada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4195-6.
- BEJČEK, J. M. *Úvod do práce s rodinami migrantů s udělenou mezinárodní ochranou: právní aspekty uprchlictví, specifika sociální práce s rodinami uprchlíků, integrace a vzdělávání dětí a žáků z uprchlických rodin*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2016. ISBN 978-80-7452-123-2.
- BŘÁZOVÁ, V. K. *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2011. ISBN 978-80-87404-10-2.
- CARENS, J. H. Aliens and Citizens: The Case for Open Borders. *The Review of Politics*, 1987, roč. 49, č. 2, s. 251–273. ISSN 0034-6705
- CARENS, J. H. *Imigranti a právo na pobyt*. Přeložil Martin BRABEC, přeložila Miluš KOTIŠOVÁ, přeložil Josef VELEK. Praha: Filosofia, 2016. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-471-8.
- CÍSAŘ, O. *Transnacionální politické sítě: jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004. ISBN 80-210-3591-9.
- DIETZEL, A. *Global Justice*. In MCGLINCHEY, S., WALTERS, R.; SCHEINPFLUG, Ch. (ed). *International Relations Theory*. Bristol: E-International Relations, 2017. ISBN 978-1-910814-19-2.
- DOHNALOVÁ, E. *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*. Olomouc: Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2012. ISBN 978-80-87623-02-2.
- DUMMETT, M. *O přistěhovalectví a uprchlících*. Přeložila Sylva FICOVÁ. Praha: Filosofia, 2016. Dnešní svět. ISBN 978-80-7007-462-6.

- GÜNTER, V. Imigrace do Československa a Česka po 2. sv. válce. In UHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-905942-9-6.
- GÜNTEROVÁ, T. Sociální práce s uprchlíky. In: MATOUŠEK, O.; KODYMOVÁ, P.; KOLÁČKOVÁ, J. eds. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
- HANUŠ, J. (ed.). *Lidská práva: nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. Dějiny a kultura. ISBN 80-85959-86-0.
- HASMAN, J.; NOVOTNÝ, J. *Kdo, odkud, kam a s kým: prostorová příbuznost migračních skupin na globální, národní i lokální úrovni*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2017. Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 978-80-88018-13-1.
- HEYWOOD, A. *Politická teorie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. Politologie (Eurolex Bohemia). ISBN 80-86861-41-4.
- HILL, J. D. *Je globální liberalismus paternalistický? Otázky morálního kosmopolitismu*. In HRUBEC, M. (ed.). *Globální spravedlnost a demokracie*: Praha: Filosofía, 2004. Filosofie a sociální vědy. ISBN 80-7007-210-5.
- HONUSKOVÁ, V. Právní pohled na otázky migrace a uprchlictví – podklad pro současnou debatu. *Právní prostor*, 2015. ISSN 2336-4114.
- HRUBEC, M. *Mezinárodní versus globální spravedlnost. Polemika mezi nacionalisty a kosmopolity*. In HRUBEC, M. (ed.). *Globální spravedlnost a demokracie*: Praha: Filosofía, 2004. Filosofie a sociální vědy. ISBN 80-7007-210-5.
- HUBER, W. *Etika: základní otázky života*. Přeložil Petr BABKA. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-642-0.
- JANDOUREK, J. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2397-6.
- JANKŮ, K. Moderní migrace. Stěhování se zvláštním významem. *Sociální studia*. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 2006, č. 1, s. 13–27. ISSN 1214-813X.
- KANT, I. *Základy metafyziky mravů*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1990. Filozofické dědictví. ISBN 80-205-0152-5.
- KEOHANE, R. O. Ironies of Sovereignty: The European Union and the United States. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40 č. 4, s. 743–765. ISSN 0021-9886.

- KOUDELKA, J. *Imigrace a liberalismus: dopady migrace, teorie a možná řešení*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-454-4.
- KRASNER, S. D. Sovereignty. *Foreign Policy*, 2001, č. 122. ISSN 0015-7228.
- MALÍK HOLASOVÁ, V. *Kvalita v sociální práci a sociálních službách: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4315-8.
- MARTÍNKOVÁ, Š.; PECHOVÁ, E. *Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: Pracovní migrace, životní podmínky, kulturní specifika (informační příručka Policie ČR)*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. ISBN 978-80-7312-063-4.
- MASSEY, D.; ARANGO, J.; HUGO, G.; KOUAOUCCI, A.; PELLEGRINO, A.; TAYLOR, J. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 1993, roč. 19, č. 3, s. 431–466. ISSN 0098-7921.
- MILL, J. S. *Utilitarismus*. Přeložil Karel ŠPRUNK. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-140-1.
- MYŠIČKA, S. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-343-1
- NOVITZKY, P. *Osobní svobody a "bonum commune" – Analýza díla Teorie spravedlnosti Johna Rawlse z pohledu křesťanské etiky*. Praha, 2011. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce prof. Dr. Albert-Peter Rethmann.
- PROCHÁZKOVÁ ILINITCHI, C. Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik. *Acta Oeconomica Pragensia*, 2010, č. 6, s. 3–26. ISSN 0572-3043.
- RAWLS, J. *Právo národů*. Praha: Filosofia, 2009. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-302-5.
- RAWLS, J. *Teorie spravedlnosti*. Praha: Victoria, 1995. ISBN 80-85605-89-9.
- REINHARDT, K. No Migration in a Realistic Utopia? Rawls's The Law of Peoples and the Topic of Migration. *Revista Ecumenica Sibiu*, 2012, roč. IV, č. 3, s. 174–180. ISSN 2359-8093.
- RETHMANN, A. P. Kdo patří k nám? Etické aspekty přijetí a integrace přistěhovalců. *Salve*, 2004, roč. 14, č. 1, s. 23–41.
- SKELDON, R. International Migration, Internal Migration, Mobility and Urbanization: Towards More Integrated Approaches. *Department of Economic and Social Affairs*. New York: United Nations Secretariat, 2017, č. 1.
- SØRENSEN, G. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-910-0.

SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*. Praha: Svoboda, 1995. Filozofie a současnost (Svoboda). ISBN 80-205-0484-2.

ŠTICA, P. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-20-7.

TETOUROVÁ, E.; VOLEK, D.; OBRAČAJOVÁ, B.; KUTA, M.; ŠAMOVÁ, M. *Migrace, azyl a uprchlictví v EU*. Kancelář Poslanecké sněmovny, 2016. (Srovnávací studie 3.178).

THOMPSON, M. *Přehled etiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. Filozofie (Portál). ISBN 80-7178-806-6.

TRČKA, M. *Ne-prostupné hranice Evropy: teritorialita, biopolitika a etika*. Praha: Epoque, 2017. ISBN 978-80-7557-118-2.

UHHEREK, Z. Migrace ve společenských vědách. In UHHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š. *Migrace: Historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-905942-9-6.

UHHEREK, Z.; HONUSKOVÁ, V.; OŠTÁDALOVÁ, Š.; GÜNTER, V. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-905942-9-6.

VOJTKOVÁ, M. Teorie mezinárodní migrace. *Socioweb.cz*, 2005, č. 5.

WALZER, M. Two Kinds of Military Responsibility. *Journal of the US Army War College*, 1980.

WIMALARATANA, W. International migration and migration theories. *Social Affairs*, 2016, roč. 1, č. 5, s. 13–32. ISSN 2478-107X.

Internetové zdroje

„Uprchlíci“ a „migranti“. *UNHCR.org* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2016 [cit. 2020-05-30]. Dostupné na WWW: <https://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti-html.html>

Azylová politika. *Euroskop.cz* [online]. 2018 [cit. 2020-03-24]. Dostupné na WWW: <https://www.euroskop.cz/9256/sekce/azylova-politika/>

Azylové řízení. *Odbor azylové a migrační politiky MV. MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2020 [cit. 2020-03-24]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

BAGGIO, F. Descriptive classifications of migration. *Simiroma.org* [online]. *Scalabrini International Migration Institute* [cit. 2020-05-15]. Dostupné na WWW: <http://www.simiroma.org/Baggio/TS109/Classification%20Baggio%20EN.pdf>

BERRY, M.; GARCIA-BLANCO, I.; MOORE, K. Press Coverage of the Refugee and Migrant Crisis in the EU: A Content Analysis of Five European Countries. *UNHCR.org* [online]. Cardiff School of Journalism, Media and Cultural Studies, 2015 [cit. 2020-05-30]. Dostupné na WWW: <https://www.unhcr.org/56bb369c9.pdf>

BORSKÁ, M. Sociální práce s migranty – Role sociálního pracovníka v azylovém zařízení pro uprchlíky. *Sociálnínovinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2020-03-05]. Dostupné na WWW: <http://www.socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/512-socialni-prace-s-migranty-i-role-socialniho-pracovnika-v-azylovem-zarizeni-pro-uprchliky>

Dublinský systém. *MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2020 [cit. 2020-04-28]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>

Fatal Journeys Volume 4: Missing Migrant Children. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2019 [cit. 2020-01-27]. eISBN 978-92-9068-785-6. Dostupné na WWW: https://publications.iom.int/system/files/pdf/fatal_journeys_4.pdf

Key Migration Terms. *IOM.int*[online]. International Organization for Migration, 2020 [cit. 2020-05-02]. Dostupné na WWW: <https://www.iom.int/key-migration-terms>

KULHAVÁ, L. Role sociálního pracovníka v integraci migrantů/uprchlíků do české společnosti *MPSV.cz* [online]. 2015 [cit. 2019-08-06]. Dostupné na WWW: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/513-socialni-prace-s-migranty-ii-role-socialniho-pracovnika-v-integraci-migrantu-uprchliku-do-ceske-spolecnost>

Nelegální migrace. *Odbor azylové a migrační politiky MV* [online] [cit. 2020-02-06]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/nelegalni-migrace-v-ceske-republice.aspx>

Pohyb obyvatelstva – rok 2019. *ČSÚ.cz*[online]. Český statistický úřad, 2020 [cit. 2020-03-25]. Dostupné na WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>

Refugee and Migrant Arrivals to Europe – Jan to Sep 2018. *UNHCR.org*[online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2019 [cit. 2020-05-02]. Dostupné na WWW: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/66580>

Refugee and Migrant sea Arrivals to Europe – Dec 2016. *UNHCR.org*[online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2017 [cit. 2020-05-03]. Dostupné na WWW: <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/53447>

RENDLOVÁ, K. *Nelegální migrace v České republice za rok 2018*. *Policie.cz* [online]. Policie České republiky – Služba cizinecké policie, 2019 [cit. 2020-04-05]. Dostupné na WWW: <https://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-ceske-republice-za-rok-2018.aspx>

Sdělení komise Evropskému parlamentu a Radě o účinnější návratové politice v Evropské unii – aktualizovaný akční plán. *Op.europa.eu* [online]. Úřad pro publikace Evropské unie, 2017 [cit. 2020-03-24]. Dostupné na WWW: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/e3ce3318-0ef4-11e7-8a35-01aa75ed71a1/language-cs>

SCHROTH, J. Relokace a „kvóty“. *Encyklopedie migrace* [online]. [cit. 2019-12-10]. Dostupné na WWW: <https://www.encyclopediaofmigration.org/relokace-a-kvoty/>

Slovníček pojmů OAMP. *MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2020 [cit. 2020-05-02]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

Sociální práce s migranty II. – Role sociálního pracovníka v integraci migrantů/uprchlíků do české společnosti. *Sociálnínovinky.cz* [online]. [cit. 2020-09-03]. Dostupné na WWW: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/513-socialni-prace-s-migranty-ii-role-socialniho-pracovnika-v-integraci-migrantu-uprchliku-do-ceske-spolecnosti>

Správa hranic: Přístup a informace. *UNHCR.org* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2016 [cit. 2020-05-30]. Dostupné na WWW: <https://www.unhcr.org/cz/336-czco-vsechno-delamemonitorovani-hranicsprava-hranic-html.html>

Strategie migrační politiky České republiky. *MVCR.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2020-04-14]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

Témata jako konkurenceschopnost a migrace neztrácejí v současné krizi váhu. *MPSV.cz* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009 [cit. 2020-03-03]. Dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/cs/6584>

TETOUROVÁ, E.; VOLEK, D.; OBRAČAJOVÁ, B.; KUTA, M.; ŠAMOVÁ, M. Migrace, azyl a uprchlictví v EU. *PSP.cz* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2015 [cit. 2020-05-29]. Dostupné na WWW: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1>

The Desperate Journeys: Refugees and migrants arriving in Europe and at Europe's borders (January – December 2018). *UNHCR.org* [online]. United Nations High

Commissioner for Refugees, 2019 [cit. 2018-10-02]. Dostupné na WWW: <http://www.unhcr.org/desperatejourneys/>

Vyhoštění a zákaz pobytu. *Epravo.cz* [online]. 2002 [cit. 2020-04-02]. Dostupné na WWW: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyhosteni-a-zakaz-pobytu-16040.html>

World Migration Report 2020. *IOM.int* [online]. International Organization for Migration, 2019 [cit. 2020-01-27]. e-ISBN 978-92-9068-789-4. Dostupné na WWW: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

YONG, C. The Right of a State to Control Immigration. *Nuffield College, Oxford* [online]. [cit. 2020-05-04]. Dostupné na WWW: https://seis.bristol.ac.uk/~plcdib/territory/papers/yong_immigration.pdf

Zákony a důležité dokumenty

Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. *Sociálnípracovníci.cz* [online]. 2006 [2020-04-05]. Dostupné na WWW: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf

Charta OSN [online]. Dostupné na WWW

<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

Úmluva OSN o právním postavení uprchlíků, [online]. Dostupné na WWW

<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

Internetové stránky

InBáze, z.s. [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné na WWW:< <http://inbaze.cz/>>

META o.p.s. [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné na WWW:< <https://meta-ops.eu/>>

NICM [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné na WWW:< <http://www.icm.cz/mensiny-organizace>>

Sdružení pro integraci a migraci [online]. [cit. 2020-06-29]. Dostupné na WWW:< <https://www.migrace.com/cs/organizace/o-nas>>

Abstrakt

ČAPKOVÁ, J., *Etické aspekty přijímání migrantů a role sociální práce v kontextu současné migrační krize*. České Budějovice 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedry etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce doc. Michal Opatrný, Dr. theol.

Klíčová slova:

migrace, migrační krize, etika, globální spravedlnost, suverenita, lidská práva, sociální práce

Práce se zabývá etickou problematikou vyplývající z otázky přijímání migrantů v kontextu aktuální migrační krize. Cílem diplomové práce je posouzení etické problematiky související s přijímáním migrantů. Stěžejní otázkou, která je posuzována je otázka přijímání migrantů. Tato otázka je reflektována na základě vybraných teorií globální spravedlnosti. Součástí práce je také popis a role sociální práce s migranty. První část práce je zaměřena na uvedení do problematiky migrace, představí základní pojmy vztahující se k fenoménu migrace, dále se věnuje rozdílným formám a typům migrace a základním teoriím migrace, další podkapitolou pak je reflexe samotné migrační krize. Druhá část práce spočívá ve vymezení eticky problematických bodů souvisejících s přijímáním migrantů, je zde reflektována otázka lidských práv, státní suverenity a představena je také migrační politika. Důraz práce je kladen ve třetí části práce na vymezení konceptu globální spravedlnosti, jako etického východiska pro přístup státu k migrantům a východiska pro sociální práci. Poslední část práce se věnuje sociální práci s migranty, jejím jednotlivým metodám, teoriím a vybraným organizacím pracující s migranty v rámci České republiky.

Abstract

ČAPKOVÁ, J., *Ethical aspects of accepting migrants and the role of social work in the context of current migrant crisis*. České Budějovice 2020. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of ethics, psychology and charitable work. Supervisor doc. Michal Opatrný, Dr. theol.

Keywords:

migration, migration crisis, ethics, global justice, sovereignty, human rights, social work

The diploma thesis deals with ethical issues arising from the question of admission of migrants in the context of the current migration crisis. The aim of the thesis is to assess the ethical issues related to the admission of migrants. The key question under consideration is the state's obligation to admit migrants. This question is reflected on the basis of selected theories of global justice. The thesis also includes a description and role of social work with migrants. The first part of the thesis focuses on the introduction to the issue of migration, presenting the basic concepts related to the phenomenon of migration and dealing with different forms and types of migration and basic theories of migration; the following subchapter is a reflection of the migration crisis itself. The second part of the thesis consists in the definition of ethically problematic points related to the admission of migrants, reflecting the issues of human rights and state sovereignty and presenting the migration policy. The third part of the thesis focuses on the definition of the concept of global justice as an ethical basis for the state's approach to migrants. The last part of the thesis deals with social work with migrants, its individual methods and theories, as well as selected organisations working with migrants in the Czech Republic.